

POWIAT LIPNOWSKI

Wydział Środowiska,
Rolnictwa i Leśnictwa
Starostwa Powiatowego
w Lipnie

**PROGRAM OCHRONY
ŚRODOWISKA DLA
POWIATU LIPNOWSKIEGO
na lata 2004-2011**

Lipno, 2003 rok

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Podstawa prawna opracowania.....	5
I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OBJĘTEGO PROGRAMEM	5
II. AKTUALNY STAN GOSPODARKI ODPADAMI	7
2.1. Odpady komunalne	7
2.2. Odpady powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej.....	8
2.3. Odpady niebezpieczne	9
III. KONCEPCJA STRUKTURY PROGRAMU	10
3.1. Metodyka tworzenia Programu	12
3.2. Zawartość dokumentu "Programu ochrony środowiska"	12
IV. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU	13
4.1. Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z polityki ekologicznej województwa kujawsko – pomorskiego	13
4.2. Zasady polityki ekologicznej	13
4.3. Podstawowe założenia polityki ekologicznej	14
4.4. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego".....	16
4.5. Uwarunkowania wynikające z „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko – Pomorskiego.....	16
4.6. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju powiatu lipnowskiego".....	17
4.7. Powiatowe priorytety programu ochrony środowiska	19
4.8. Powiatowe limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska	20
V. STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO 2011 ROKU	22
5.1. Działania o charakterze systemowym.....	22
5.2. System transportowy.....	23
5.3. Rolnictwo	25
5.4. Turystyka i rekreacja	29
5.5. Przemysł	35
5.6. Osadnictwo	37
5.7. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska.....	39
5.8. Edukacja ekologiczna	40
VI. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY	43
6.1. Ochrona przyrody i krajobrazu.....	43
6.2. Ochrona fauny i flory	47

6.3. Ochrona i utrzymanie krajobrazu rekreacyjnego	48
6.4. Utrzymanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego	49
6.5. Ochrona lasów.....	49
6.6. Ochrona gleb.....	53
6.7. Zasoby kopalin.....	56
6.8. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.....	57
VII. GOSPODARKA ODPADAMI	64
VIII. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	65
IX. HAŁAS I POLE ELEKTOMAGNETYCZNE	67
X. AWARIE PRZEMYSŁOWE.....	69
XI. PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 - 2011.....	70
11.1. Priorytety ekologiczne	70
11.2. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007.....	71
XII. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA	78
12.1. Instrumenty polityki ochrony środowiska.....	78
12.2. Upowszechnianie informacji o środowisku.....	84
12.3. Organizacja zarządzania środowiskiem.....	85
12.4. Monitoring wdrażania Programu.....	87
12.5. Harmonogram wdrażania Programu	89
XIII. ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU	91
13.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu	91
XVI. Streszczenie w języku niespecjalistycznym	92

Program Ochrony Środowiska Powiatu Lipnowskiego na lata 2004 - 2011
sporządzony został w Wydziale Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Starostwa
Powiatowego w Lipnie na podstawie gminnych i zakładowych zamierzeń
proekologicznych oraz Programów Ochrony Środowiska i innych
specjalistycznych materiałów oraz literatury fachowej.

Autorzy opracowania:

Eliza Jałowiecka – Rudewicz

Mariusz Wasielewski

Katarzyna Klimaszewska

WSTĘP

Podstawa prawna opracowania

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska” (Dz. U. 2001.62.627) nakłada na zarządy powiatów obowiązek opracowania programów ochrony środowiska, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa. Z kolei, ustawa o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U.2001.62.628.) wprowadza obowiązek opracowania planów gospodarki odpadami.

Zgodnie z zapisami w/w. ustaw, zarówno *Program ochrony środowiska* jak i *Plan gospodarki odpadami* są uchwalane przez Radę Powiatu.

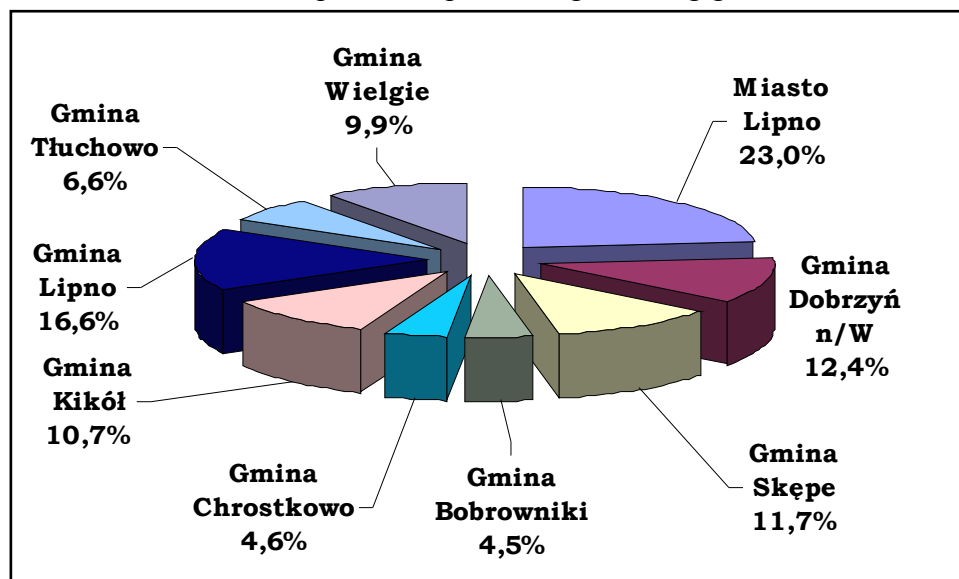
I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OBJĘTEGO PROGRAMEM

Ludność, szkolnictwo, działalność gospodarcza

Powiat lipnowski zamieszkuje 66,5 tys. mieszkańców, co stanowi 3,1 % ludności województwa kujawsko – pomorskiego, przy niezbyt wysokim wskaźniku zaludnienia wynoszącym 65 osób / 1km². Wskaźnik zaludnienia dla województwa kujawsko – pomorskiego 115 osób / 1km². Ludność powiatu zamieszkuje w dziewięciu gminach, w tym jednej miejskiej, dwóch miejsko – wiejskich i sześciu wiejskich. Największy udział procentowy w ogólnej liczbie ludności ma gmina i miasto Lipno, w których łącznie zamieszkuje 39 % ludności powiatu. Powiat lipnowski położony jest w obrębie Pojezierza Dobrzyńskiego, jego południowo – wschodniej części.

Na linii Lipno - Dobrzyń n/W przebiega granica między platformą prekambryjską a antyklinarium kujawsko – pomorskim.

Rysunek 1. Struktura % ludności powiatu lipnowskiego według gmin.

Budowa geologiczna tej strefy wyraża się przez sfałdowania i spękania warstw skalnych. Występują tu różne pagórki, a także wały o różnej orientacji. Dominują płaskie i faliste wysoczyzny morenowe zbudowane na powierzchni z glin i piasków zwałowych. Najwyraźniej zarysowuje się wzniesienie ciągnące się od okolic Grodzienia przez Chrostkowo w kierunku Rypina.

W powiecie istnieją siedem placówek oświatowych (w tym 5 szkół), które są prowadzone przez powiat lipnowski. Różnorodność tych szkół oraz rozmieszczenie na terenie całego powiatu sprzyja rozwojowi rolnictwa i chęci pogłębiania wiedzy. Szereg kursów dla osób chcących pogłębić swą wiedzę bądź zmienić swoje kwalifikacje prowadzi Powiatowy Urząd Pracy.

W powiecie brak jest szkoły kształcącej na poziomie wyższym. Najbliższe ośrodki szkolnictwa wyższego to: Toruń, Włocławek, Bydgoszcz. Na dzień dzisiejszy podjęto starania o utworzenie filii wyższej szkoły zawodowej w Skępem.

Działalność ochrony zdrowia w powiecie lipnowskim kształtowana jest przede wszystkim przez działalność Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Lipnie, który swą działalność w zakresie leczenia zamkniętego, podstawowej opieki zdrowia, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, stomatologii, leczenia psychiatrycznego, rehabilitacji leczniczej w postaci stacjonarnej i ambulatoryjnej oraz opieki nad przewlekłe

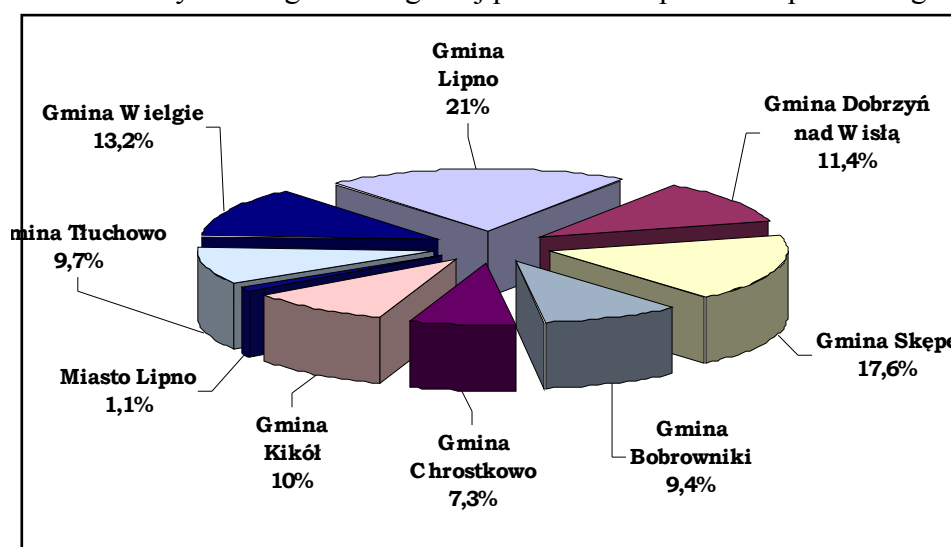
chorymi w zakładach opiekuńczo – leczniczych obejmuje mieszkańców powiatu lipnowskiego oraz gmin: Czernikowo z powiatu toruńskiego i Zbójna z powiatu golubsko – dobrzyńskiego.

Działalność gospodarcza i społeczna w dużej mierze jest uzależniona od transportu, który jest instrumentem wymiany dóbr i usług. Usługi świadczone przez transport muszą być wytworzone i świadczone tam, gdzie jest na nie zapotrzebowanie. Jednocześnie nie wolno zapominać o bezpieczeństwie ruchu pojazdów, ochronie środowiska oraz dostępności dla różnych podmiotów.

Sieć drogową powiatu lipnowskiego stanowią drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. W stolicy powiatu Lipnie, krzyżują się trasy ruchu tranzytowego. Na osi zachód – wschód przebiega droga krajowa ruchu szybkiego nr.10 Szczecin – Toruń – Płońsk (Warszawa) i północ – południe droga krajowa nr.67 Lipno – Włocławek stanowiący łącznik z drogą krajową nr.1 Gdańsk – Toruń – Łódź – Cieszyn. Łączna długość dróg krajowych na obszarze powiatu wynosi 50km.

Na terenie powiatu lipnowskiego działa ponad 2,5 tys. podmiotów gospodarczych. Wśród wszystkich firm powiatu lipnowskiego 96 % to podmioty o wyłącznej lub przeważającej własności prywatnej. Sektor publiczny skupia 3,8 % podmiotów. Na uwagę zasługuje fakt, iż firm z udziałem kapitału zagranicznego działa w powiecie osiem. W strukturze branżowej działających podmiotów zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią podmioty prowadzące działalność handlową i usługi. W powiecie lipnowskim ich udział wynosi 47,7 %. Drugą pod względem liczby podmiotów grupą jest działalność produkcyjna. Jej udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów jest na poziomie 9,3 %. Trzecią pod względem liczby podmiotów grupą stanowią firmy budowlane. Warto wskazać, że stan rozwoju tej sekcji prawie we wszystkich powiatach jest bardzo równomierny i zawiera się w przedziale 10 – 12 % ogółu podmiotów. Kolejną grupę tworzą podmioty prowadzące inne działalności związane z prowadzeniem interesów (np. działalność prawniczą, rachunkowość, księgowość itp.).

Rysunek 4. Procentowy udział gmin w ogólnej powierzchni powiatu lipnowskiego.

II. AKTUALNY STAN GOSPODARKI ODPADAMI

2.1. Odpady komunalne

Zgodnie z treścią art. 3 ustawy o odpadach, odpady komunalne to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady nie zawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Tak więc odpady komunalne powstają w:

- Gospodarstwach domowych.
- Obiektach infrastruktury takich jak: handel, usługi, szkolnictwo, obiekty turystyczne, obiekty działalności gospodarczej i wytwórczej.

W 2002 roku na terenie Powiatu Lipnowskiego wytworzono ok. 8776 Mg odpadów komunalnych, które zostały zdeponowane na siedmiu składowiskach. Nagromadzenie na koniec 2002 roku wyniosło łącznie 142383 Mg, co stanowi 204971m³.

Statystycznie jeden mieszkaniec województwa Kujawsko – Pomorskiego wyprodukował w 2002 roku około 263 kg odpadów. W mniejszych miastach i wsiach ilość ta jest znacznie mniejsza, dlatego też jeden mieszkaniec powiatu wytworzył, w tym samym okresie, około 128 kg odpadów.

Spośród siedmiu istniejących na terenie Powiatu Lipnowskiego składowisk obecnie eksploatowanych (gmina Chrostkowo korzysta ze składowiska w Hucie Chojno w powiecie rypińskim), pięć posiada zatwierdzoną w formie decyzji instrukcję eksploatacji (Płomiany gm. Dobrzyń n/W, Lipno ul. Wyszyńskiego dla miasta i gminy Lipno, Skępe dla tego miasta i gminy, Teodorowo gm. Wielgie, Polichnowo gm. Bobrowniki). Natomiast w przypadku składowiska w miejscowości Grodzień gm. Kikół toczy się aktualnie postępowanie administracyjne w Starostwie Powiatowym w Lipnie, celem uzyskania takiej decyzji.

Gmina Tłuchowo natomiast zaprzestała przyjmowania odpadów na składowisko, w wyniku podpisania umowy z Płocką Gospodarką Komunalną w Płocku na zbiórkę odpadów z terenu gminy Tłuchowo.

Stan techniczny wszystkich składowisk na terenie powiatu lipnowskiego nie odpowiada aktualnym wymogom. Obecnie Urząd Gminy w Bobrownikach wystąpił o pozwolenie na modernizację i rozbudowę składowiska w Polichnowie, a Urząd Miejski w Lipnie o pozwolenie na budowę nowego składowiska, z lokalizacją w bezpośrednim sąsiedztwie obecnie eksploatowanego. Z uwagi na kończącą się pojemność składowiska w Skępem, ważnym aspektem stało się wybudowanie nowego składowiska dla tego terenu.

Zgodnie z ustawą z 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw, dostosowanie funkcjonowania składowisk do wymogów przepisów ustawy o odpadach musi nastąpić w terminie nie późniejszym niż do końca 2009 roku.

Po tym terminie wojewódzki inspektor ochrony środowiska wyda decyzje o wstrzymaniu korzystania ze składowiska odpadów.

Zbyt skąpa baza sprzętowa użytkowników składowisk powoduje niską częstotliwość wykonywania prac eksploatacyjnych oraz ich niewłaściwą jakość. W powiecie żadne składowisko nie posiada wagi. Ewidencja przyjmowanych odpadów prowadzona jest więc w oparciu o ustalenia szacunkowe. Wszystkie obiekty wyposażone są w otwory obserwacyjne (piezometry) służące do kontrolnego monitorowania czystości wód podziemnych i oceny wpływu obiektu na środowisko.

Na terenie powiatu w 2002 roku odzysk surowców wtórnych po wstępnej segregacji był znikomy. Jedynie na składowisku w Teodorowie wyselekcjonowano 1,0 Mg złomu.

2.2. Odpady powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej.

Na odpady z przemysłu składają się odpady z przemysłowych procesów produkcyjnych tzw. Odpady technologiczne oraz odpady komunalne.

W 2002 roku monitoringiem objęto wszystkie odpady powstające w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej wytworzone przez dużych i średnich przedsiębiorców. Na terenie powiatu lipnowskiego w 2002 roku powstało około 10648,5 Mg, co stanowi zaledwie 0,4% odpadów wytworzonych w województwie kujawsko – pomorskim.

Postępowanie z wytworzonymi odpadami powstającymi w wyniku prowadzonej działalności w powiecie przedstawiają się następująco:

Odzysk (gospodarcze wykorzystanie) 10036,6 Mg;

Unieszkodliwianie 549,9 w tym

- poprzez składowanie 433,9 Mg

-magazynowanie (tymczasowe gromadzenie) celem późniejszego przekazania do wykorzystania lub unieszkodliwiania 62 Mg.

Na terenie powiatu do przedsiębiorców wytwarzających większa ilość odpadów przemysłowych możemy zaliczyć między innymi:

Gorzelnia Rolnicza we Wiosce;

Zakład Obsługi Komunalnej Miasta Lipna;

Fabryka Urządzeń Wentylacyjno – Klimatyzacyjnych

KONWEKTOR Sp. zo.o.;

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Lipno;

Zakład Usługowo Handlowy ROLMEX;

ELSNER – PROKUKT Sp. zo.o.;

Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego DAWTONA.

Dominowały odpady wytwarzane w przemyśle gorzelnianym – wywar gorzelniany. Odpady te wykorzystywane były w 100% przez rolników na paszę dla zwierząt. Znaczną grupę stanowią odpady powstające w wyniku eksploatacji oczyszczalni. Odpady z energetyki cieplnej, które przejściowo gromadzone na terenie poszczególnych zakładów, po pewnym czasie, przeznacza się głównie na utwardzanie i niwelację terenu.

2.3. Odpady niebezpieczne

Odpady te mogą stanowić dwie grupy:

- Należące do kategorii lub rodzajów odpadów określonych na liście A Załącznika nr 2 do ustawy oraz posiadające co najmniej jedną z właściwości wymienionych w załączniku nr 4 do ustawy, lub
- Należące do kategorii lub rodzajów odpadów określonych na liście B załącznika nr 2 do ustawy i zawierające którykolwiek ze składników wymienionych w załączniku nr 3 do ustawy oraz posiadające co najmniej jedną z właściwości wymienionych w załączniku nr 4 do ustawy.

W praktyce odpadami niebezpiecznymi są odpady zamieszczone na liście odpadów niebezpiecznych, stanowiącej załącznik do rozporządzenia ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 roku w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112. poz. 1206).

Na terenie powiatu lipnowskiego w 2002 roku dominowały odpady z diagnozowania, leczenia i profilaktyki medycznej. Około 50% tych odpadów zostało spalonych w spalarni funkcjonującej przy Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Lipnie. Pozostała część została przekazana do unieszkodliwiania firmie: EKOGAL w Kutnie, Spółdzielni Pracy „AEGO – Film” Warszawa – Zakład Utylizacji Chemii Zakład nr 14 w Mławie oraz „OL – GAZ” we Włocławku.

We wsi Jankowo gm. Lipno znajduje się mogilnik. Zlokalizowany jest on pod lasem na gruntach rolnych VI klasy w zlewni rzeki Mień. Najbliższe drzewa znajdują się w odległości od 10 do 20 m, natomiast zabudowania (gospodarstwa rolne) zlokalizowane są w promieniu 300 m od mogilnika. Droga gruntowa znajduje się w odległości 150 m. Zgodnie z wypisem z rejestru gruntów uzyskanym w Starostwie Powiatowym w Lipnie właścicielem mogilnika jest Skarb Państwa.

Mogilnik składa się z siedmiu studni wykonanych z kręgów betonowych o średnicy wewnętrznej 1m, teren nie jest ogrodzony. Znajdują się w nim najprawdopodobniej przeterminowane środki ochrony roślin.

Od 2000 roku prowadzone są badania prób gleb pobieranych wokół mogilnika pod względem zanieczyszczenia metalami ciężkimi (miedź, kadm, cynk, nikiel, chrom, ołów, rtęć), pestycydami, rozpuszczalnikami i substancjami chlorowcopochodnymi. Analiza uzyskanych wyników nie stwierdziła przekroczeń dopuszczalnych stężeń badanych substancji.

Władze samorządowe powinny jednak dążyć do likwidacji tak niebezpiecznego obiektu i znajdujących się w nim trucizn.

III. KONCEPCJA STRUKTURY PROGRAMU

Struktura Programu oparta jest głównie o zapisy trzech dokumentów, którymi są:

1. Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku.

Definiuje ono ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin. Zgodnie z ustawą (Art.14 ust.1 poś), program ochrony środowiska, na podstawie aktualnego stanu środowiska, określa w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

2. Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”, dostosowana do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska. Zgodnie z zapisami tego dokumentu Program winien definiować cele średniookresowe (dla okresu 8-letniego) i zadania na okres najbliższych czterech lat oraz monitoring realizacji Programu i nakłady finansowe na jego wdrożenie. Cele i zadania ujęte w kilku blokach tematycznych:

- a. cele i zadania o charakterze systemowym,
- b. ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody,

- c. jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne,
- d. zrównoważone wykorzystanie surowców.

3. Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym", które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki co do zawartości programów. W powiatowym programie powinny być uwzględnione:

- zadania własne powiatu tzn. te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu,
- zadania koordynowane, tzn. finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym
- wytyczne do sporządzania programów gminnych, tzn. zadania, które muszą być w pełni wprowadzone do programów gminnych.

W Programie uwzględniono również zapisy poz. (Art.14 ust.2, art. 18 ust.2) wskazujące, że program ochrony środowiska przyjmuje się na 4 lata a zarząd powiatu zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata raportów o wykonaniu Programu i przedstawiania ich Radzie Powiatu.

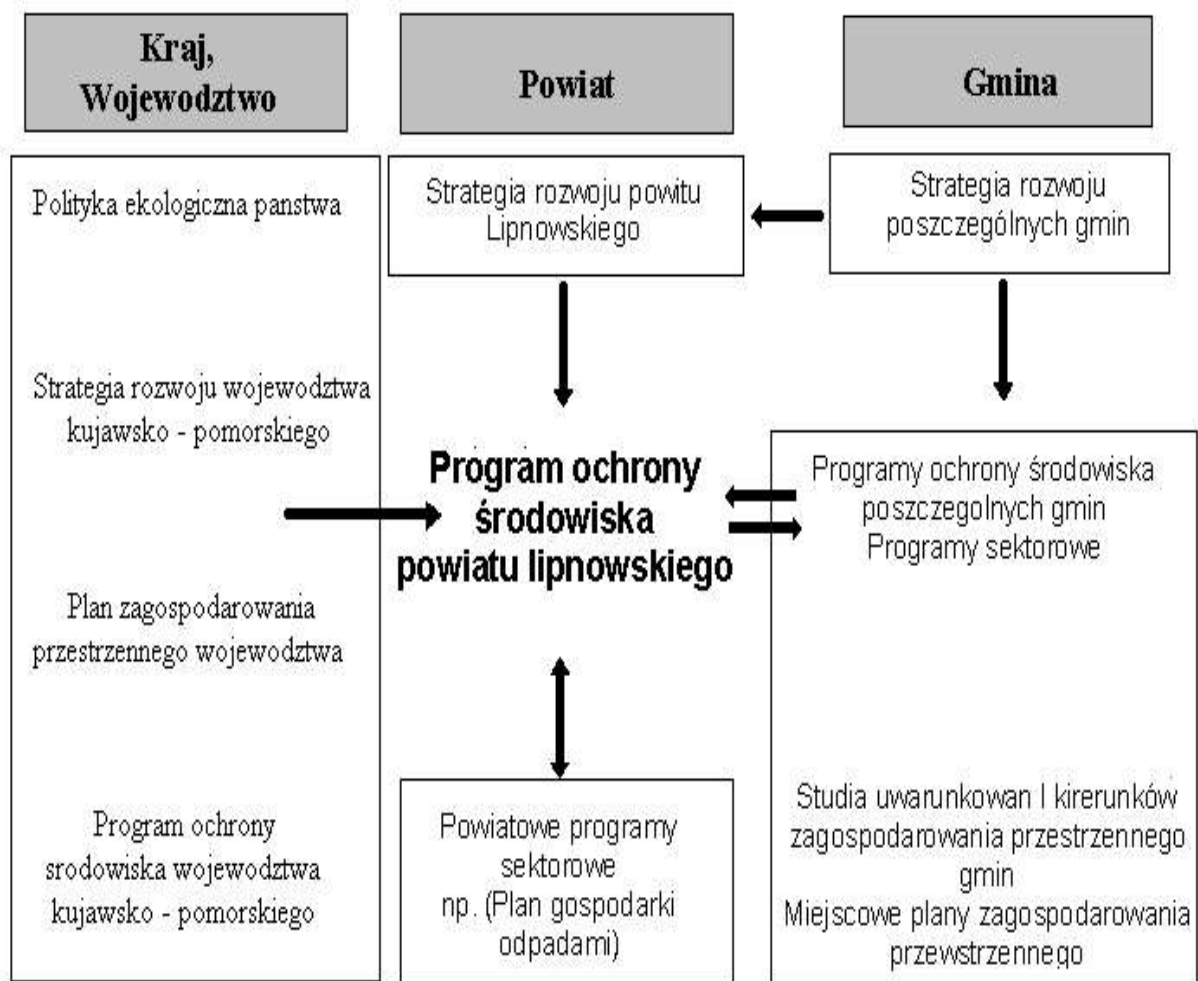
Kierując się powyższymi zapisami, niniejszy Program podaje:

- Cele ekologiczne średniookresowe do 2011 roku wraz z kierunkami działań, ujęte w trzech blokach tematycznych (patrz powyżej: pkt.2.a,b,c), bowiem zagadnienia mieszczące się w bloku (d) dotyczącym zrównoważonego wykorzystania surowców (np. energia odnawialna, stosunki wodne, racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych) zostały uwzględnione w bloku jakość środowiska (c). Cele ekologiczne zostały poprzedzone krótką charakterystyką stanu wyjściowego. Program ochrony środowiska powiatu lipnowskiego i gmin powiatu na lata 2004 – 2011.
- Zadania do realizacji w latach 2004 - 2007, tzw. plan operacyjny, z uwzględnieniem wskazówek zawartych powyżej (pkt.3).
- Monitoring realizacji Programu.
- Aspekty finansowe wdrażania Programu.

Należy podkreślić, że niniejszy **„Program” ma formułę otwartą** co oznacza, że w przypadku zmiany wymagań prawnych, pojawiania się nowych problemów, bądź nie wykonania niektórych przedsięwzięć w terminach przewidzianych w tym Programie, dokument Programu opracowany w 2003 roku, będzie cyklicznie (co 4 lata) aktualizowany (patrz rozdział 5).

Program ochrony środowiska powiatu lipnowskiego pozostaje w ścisłej relacji z "Programem ochrony środowiska dla województwa kujawsko - pomorskiego na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010", "Strategia rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego", "Strategia rozwoju powiatu lipnowskiego na lata 2001 - 2010" oraz strategiami i planami zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin powiatu.

Z dokumentów tych wynikają główne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego omawianego obszaru i związane z nimi kierunki presji na środowisko. Relacje programu ochrony środowiska powiatu lipnowskiego do innych opracowań strategicznych, programowych i planistycznych przedstawiono poniżej:

3.1. Metodyka tworzenia Programu

Zgodnie z wymaganiami ustawy „Prawo ochrony środowiska” i „Wytycznymi do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym” duży nacisk położono na proces opracowania programu i na elastyczność jego treści. Generalną zasadą procesu jest włączanie społeczności lokalnych zarówno w przygotowanie programu jak i jego wdrażanie. Dlatego już w początkowych etapach prac nad Programem zwrócono szczególną uwagę na wymianę informacji i konsultacje pomiędzy przedstawicielami instytucji, organizacji włączonych w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu i poszczególnych gmin powiatu oraz województwa. W procesie tym zwanym procesem otwartego planowania wykorzystano takie narzędzia jak: Radę Powiatu w formie uchwały.

3.2. Zawartość dokumentu "Programu ochrony środowiska"

Jak już wcześniej powiedziano, konstrukcja "Programu" oparta jest o schemat dokumentu pt. "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010" i jednocześnie dopasowana do specyficznych uwarunkowań powiatu

lipnowskiego. Zatem dokument "Programu" , oprócz niniejszego rozdziału, w którym przedstawiono podstawę prawną opracowania, ogólną charakterystykę powiatu, koncepcje struktury Programu i metodykę prac, zawiera następujące rozdziały:

- Założenia wyjściowe Programu. Rozdział ten ujmuje uwarunkowania Programu, limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska, powiatowe priorytety w zakresie ochrony środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych, w tym obszary specyficzne o najbardziej niekorzystnym w skali powiatu stanie środowiska i występujących zagrożeniach środowiska.
- Strategia ochrony środowiska do 2011 roku, będąca opisem celów ekologicznych i sposobów ich realizacji. Strategia została ujęta w trzech blokach tematycznych:
 1. zadania o charakterze systemowym: przyszłościowy rozwój gospodarczo społeczny województwa w kontekście ochrony środowiska (włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych), w tym systemy zarządzania środowiskowego, edukacja ekologiczna i udział społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska, współpraca ponadregionalna,
 2. ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody: ochrona przyrody i krajobrazu, ochrona lasów, ochrona gleb, ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych,
 3. poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego: jakość wód i stosunki wodne (w tym racjonalne korzystanie z wody), gospodarowanie odpadami (w oparciu o plan gospodarki odpadami), zanieczyszczenia powietrza (w tym wykorzystanie energii odnawialnej), oddziaływanie hałasu, pola elektromagnetyczne, awarie przemysłowe.

Każde z powyższych zagadnień zostało poprzedzone krótkim opisem stanu wyjściowego, który dla bloku 2 i 3 został opracowany w oparciu o dokument pt. Stan środowiska w powiecie lipnowskim w 2003 roku.

- Plan operacyjny na lata 2004 - 2007. W rozdziale tym zostały przedstawione powiatowe priorytety ekologiczne dla okresu najbliższych czterech lat oraz lista przedsięwzięć ważnych w skali powiatu, przewidzianych do realizacji w tym okresie, tj. w latach 2004 - 2007, z podziałem na przedsięwzięcia pozainwestycyjne i inwestycyjne, z podaniem roku realizacji, kosztów i źródeł finansowania, instytucji odpowiedzialnych za realizację danego przedsięwzięcia oraz rodzaju przedsięwzięcia (własne, koordynowane, gminne).
- Ocena realizacji Programu: instrumenty zarządzania środowiskiem, organizacja zarządzania Programem (cykliczna ocena realizacji Programu, w tym wskaźniki efektywności Programu, harmonogram procesu wdrażania Programu).
- Aspekty finansowe wdrażania Programu: ramy finansowe realizacji Programu, sumaryczne zestawienie kosztów wdrożenia przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2007 (z podziałem na inwestycyjne i pozainwestycyjne, wg dziedzin ochrony środowiska) oraz udział potencjalnych źródeł finansowania w ogólnych kosztach Programu.

IV. ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU

Założenia wyjściowe do opracowania programu ochrony środowiska opierają się na uwarunkowaniach, zarówno tych, które dotyczą wszystkich regionów i są uwarunkowaniami zewnętrznymi jak i tych, które wynikają z zamierzeń rozwojowych powiatu, determinujących

przysły kształt rozwoju gospodarczego, społecznego a także środowiskowo-przestrzennego powiatu lipnowskiego.

4.1. Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z polityki ekologicznej województwa kujawsko – pomorskiego

Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko – Pomorskiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Kujawsko – Pomorskiego Uchwałą Nr. XV/180/03 z dnia 17 listopada 2003 roku.

Zasady realizacji polityki ekologicznej województwa kujawsko - pomorskiego, cele i zadania ujęte w dokumencie "Program ochrony środowiska województwa kujawsko - pomorskiego na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010", zostały przyjęte jako podstawa niniejszego Programu.

4.2. Zasady polityki ekologicznej

Zasady polityki ekologicznej państwa są zasadami na których oparta jest również strategia ochrony środowiska powiatu lipnowskiego, podobnie jak i województwa kujawsko - pomorskiego. Oprócz zasady zrównoważonego rozwoju jako nadrzędnej uwzględniono szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, m.in.:

Zasadę prewencji, oznaczającą w szczególności:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technik,
- recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania,
- zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i kontroli (tzw. dyrektywa IPPC),
- wprowadzanie pro-środowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnosięciowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji itp.

Zasadę „zanieczyszczający płaci” odnoszącą się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność te ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowiska, a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych.

Zasadę integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi, oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.

Zasadę regionalizacji, oznaczającą m.in. skoordynowanie polityki regionalnej z regionalnymi ekosystemami w Europie (np. doliny rzeczne i obszary wodno-błotne).

Zasadę subsydiarności, wynikającą m.in. z Traktatu o Unii Europejskiej, a oznaczającą przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska

na właściwy szczebel regionalny lub lokalny tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany.

Zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej odnosząca się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska, a następnie do oceny osiągniętych wyników, a oznaczającą potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

4.3. Podstawowe założenia polityki ekologicznej

VI. Program działań Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010 podkreśla, że realizacja zrównoważonego rozwoju ma nastąpić poprzez poprawę środowiska i jakości życia obywateli UE. Komisja Europejska wśród czterech priorytetowych obszarów działań wymienia "środowisko i zdrowie". VI. Ramowy program działań UE podnosi rangę ochrony gleb i powierzchni ziemi.

Strategicznym celem polityki ekologicznej państwa, a także i województwa kujawsko - pomorskiego, w tym obszarze jest zapobieganie zagrożeniom zdrowia w środowisku i ograniczenie ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe. Wśród zagrożeń zdrowia. Aktualnie najważniejszymi źródłami zagrożeń zdrowia człowieka w województwie kujawsko - pomorskim są: zanieczyszczenia wód i jakość wody do picia, odpady komunalne i przemysłowe oraz zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego i hałas.

Cele polityki ekologicznej województwa kujawsko - pomorskiego, będące w ścisłym związku pomiędzy celami polityki ekologicznej państwa i specyfiką województwa, nakreślają konkretne wyzwania i obszary zainteresowania dla programu ochrony środowiska powiatu lipnowskiego. Są to, m.in.:

1. W zakresie jakości wód:

- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, zwłaszcza pochodzących z obszarów wiejskich i terenów turystycznych oraz źródeł przemysłowych (np. m. Lipno);
- Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł obszarowych (rozproszonych), trafiających do wód wraz ze spływami powierzchniowymi (przede wszystkim z terenów rolnych oraz z terenów zurbanizowanych).

2. W zakresie jakości powietrza atmosferycznego:

- Dalsza poprawa jakości powietrza, zwłaszcza na obszarze miejskim.

3. W zakresie gospodarki odpadami:

- Wprowadzenie nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku tych odpadów i zmniejszającego masę odpadów unieszkodliwiana przez składowanie;

- Dopasowanie - w perspektywie do 2011 roku - gospodarki odpadami niebezpiecznymi w powiecie do wojewódzkiego systemu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi;
- Zwiększenie poziomu odzysku odpadów przemysłowych.

4. W zakresie ochrony środowiska przed hałasem:

- Ograniczenie hałasu na obszarach miejskich oraz głównych dróg do poziomu równoważnego nie przekraczającego w porze nocnej 55 dB.

5. W zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych:

- Konieczność zaniechania nieuzasadnionego wykorzystywania wód podziemnych na cele przemysłowe;
- Wprowadzanie nowoczesnych technologii w przemyśle i energetyce w celu zmniejszenia wodochłonności, materiałochłonności, energochłonności i odpadowości produkcji oraz redukcji emisji zanieczyszczeń do środowiska;
- Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych - do 2010 roku co najmniej podwojenie wykorzystania tej energii w stosunku do roku 2000 (7,5% udziału energii odnawialnej w bilansie zużycia energii pierwotnej na rok 2010), zgodnie z celami krajowymi określonymi w "Strategii Rozwoju Energetyki Odnawialnej" i celami Unii Europejskiej wyrażonymi w Białej Księdze;
- Ochrona ekosystemów leśnych oraz zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo w powiązaniu z rozwojem korytarzy ekologicznych.

6. Zwiększenie skali rekultywacji i renaturalizacji obszarów zdegradowanych, realizacja zobowiązań Konwencji o ochronie różnorodności biologicznej, Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, ochrona gatunków dzikiej flory i fauny zgodnie z postanowieniami Konwencji Waszyngtońskiej i wymogami unijnymi, ochrona najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich siedlisk przez tworzenie i powiększanie sieci obszarów chronionych (zwłaszcza w kontekście zapewnienia spójności ekologicznej województwa).

7. Współpraca ponadlokalna ukierunkowana m.in. na wspólne rozwiązywanie problemów gospodarki odpadami komunalnymi i gospodarki ściekowej.

8. Dostosowanie polityk sektorowych do zadania zrównoważonego gospodarowania i ochrony zasobów naturalnych (ekologizacja polityk sektorowych).

9. Kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji i zachowań mieszkańców w duchu zasady zrównoważonego rozwoju oraz zapewnienie dostępu mieszkańców powiatu do informacji o środowisku, do udziału w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących ochrony środowiska, w tym udziału w procedurze opracowywania i wdrażania "Programu ochrony środowiska" (konieczność dalszego rozwoju świadomości ekologicznej szerokich kręgów społeczeństwa, wzrost ich aktywnego uczestnictwa w konkretnych działaniach na rzecz środowiska i poprawa efektywności tych działań).

10. Doskonalenie struktur zarządzania środowiskiem w skali powiatu.

4.4. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego"

Dokumentem będącym podstawą programowania rozwoju województwa, a pośrednio również rozwoju poszczególnych powiatów województwa, jest strategia rozwoju. Z tego powodu w pracach nad Programem wykorzystano cele i zadania związane z ochroną środowiska i użytkowaniem zasobów naturalnych, sprecyzowane w ramach "Strategii rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego":

Priorytet 1 - Kreowanie wysokiej jakości życia:

- Poprawa ekologicznych warunków życia.
- Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi.
- Poprawa efektywności ochrony przyrody i krajobrazu.

Priorytet 2 - Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu”:

- Przeciwdziałanie marginalizacji obszarów peryferyjnych.
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej.
- Modernizacja i rozwój energetyki.

Priorytet 3 - Restrukturyzacja i unowocześnienie gospodarki:

- Unowocześnienie tradycyjnych sektorów gospodarki.
- Rozwój usług, transportu i turystyki.
- Wsparcie i stopniowe przekształcanie słabych strukturalnie obszarów wiejskich.

4.5. Uwarunkowania wynikające z "Planu Zagospodarowania Przestrzennego woj. kujawsko – pomorskiego"

Naczelnym celem polityki zagospodarowania przestrzennego prowadzonej przez samorząd województwa jest kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno – przestrzennej województwa, sprzyjającej zrównoważonemu wykorzystaniu cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem właściwości środowiska dla potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń.

Podstawowymi elementami merytorycznymi Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko - Pomorskiego są:

1. Uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego województwa;
2. Uwarunkowania wewnętrzne zagospodarowania przestrzennego województwa;
3. Cele zagospodarowania przestrzennego województwa;
4. Zasady zagospodarowania przestrzennego województwa;
5. Kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa;
6. Narzędzia realizacji planu, w tym:
 - zadania o znaczeniu ponadlokalnym ujęte w programach rządowych i samorządu województwa,
 - zadania proponowane do ujęcia w programach wojewódzkich.

W pracach nad "Programem ochrony środowiska dla powiatu lipnowskiego" wykorzystano zapisy dokonane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego", a zwłaszcza celów i kierunków działania oraz konkretnych zadań dotyczących polityki przestrzennej w zakresie ochrony zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, infrastruktury systemu transportowego oraz infrastruktury technicznej ochrony środowiska.

4.6. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju powiatu lipnowskiego"

Najważniejszym dokumentem będącym podstawą programowania rozwoju powiatu jest strategia rozwoju. Powiatowe programy, w tym program ochrony środowiska, są realizacją strategii rozwoju. Wobec tego w Programie wykorzystano cele i zadania, których realizacja bezpośrednio lub pośrednio oddziałuje na stan środowiska. Są to cele i zadania zdefiniowane w ramach dwóch obszarów, tj. ekologia i infrastruktura:

Ekologia: priorytet - zachowanie czystości powietrza i wód, znajdujących się na terenie powiatu, ze szczególnym uwzględnieniem zasobów wody pitnej.

Cele niezbędne:

1. Czyste powietrze:

- tworzenie warunków do inwestowania w odnawialne źródła energii,
- inwestycje w urządzenia służące do ochrony powietrza,
- wspieranie ekologicznych inwestycji grzewczych.

2. Czyste wody (jeziora, rzeki, wody podziemne):

- racjonalna gospodarka odpadami,
- wspieranie inwestycji w zakresie kanalizacji i oczyszczalni ścieków,
- ochrona naturalnej retencji,
- ochrona wód przed zanieczyszczeniami chemicznymi (chemizacja).

Cele pierwszorzędne:

Ochrona lasów:

- racjonalna gospodarka leśna.

Ochrona walorów przyrodniczych:

- objęcie ochroną prawną osobliwości przyrodniczych,
- opracowanie planów ochrony obszarów chronionych,
- promowanie obszarów chronionych przez odpowiednią politykę finansową.

Ochrona powierzchni ziemi:

- racjonalne gospodarowanie kopalinami,
- ochrona przed erozją gruntów rolnych,
- racjonalna gospodarka odpadami.

Cele drugorzędne:

- Umożliwienie swobodnej migracji zwierząt w rzekach.
- Wdrażanie nowoczesnych technologii w zakresie ochrony środowiska, spełniających wymagania dyrektyw UE.
- Racjonalna gospodarka zasobami wody.
- Rolnictwo ekologiczne.

Infrastruktura: priorytet - działania na rzecz poprawy układów komunikacyjnych poprzez rozbudowę i modernizację dróg, uzbrajanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe.

Cele niezbędne:

1. Podjęcie działań zmierzających do stworzenia nowoczesnych układów komunikacyjnych z jednoczesną poprawą stanu istniejącego dróg:

- stworzenie programu strategicznego sieci dróg,

- odnowa oraz modernizacja istniejącej sieci drogowej,
 - budowa nowych dróg oraz obwodnic.
2. Stworzenie warunków do swobodnego osadnictwa i inwestowania w powiecie lipnowskim:
- stworzenie dobrej infrastruktury technicznej,
 - poprawa sieci komunikacyjnej.

Cele pierwszorzędne:

Tworzenie warunków do rozwoju turystyki:

- rozbudowa bazy turystycznej przy zachowaniu naturalnych walorów środowiska,
- agroturystyka, inwestycje w infrastrukturę.

Rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska:

- ochrona wód – kanalizacja, oczyszczalnie,
- gospodarka odpadami,
- współpraca z sąsiednimi powiatami.

Rozwój infrastruktury służącej produkcji rolnej:

- regulacja stosunków wodnych.

Cele drugorzędne:

- Tworzenie warunków do inwestowania w odnawialne źródła energii.

Ponadto, uwzględniono kierunki działań określone w ramach pozostałych obszarów, tj. gospodarka, przestrzeń, społeczeństwo:

Gospodarka

Kierunki:

- wdrażanie nowoczesnych technologii w zakresie ochrony środowiska, spełnienie dyrektywy UE (oczyszczalnie ścieków, zakłady utylizacji odpadów),
- tworzenie warunków do inwestowania w odnawialne źródła energii,
- modernizacja istniejących i budowa nowych dróg, w tym krajowych, z uwzględnieniem nowych dróg lokalnych i obwodowych,
- racjonalizacja komunikacji,
- agroturystyka, inwestycje w infrastrukturę wiejska,
- rozbudowa bazy turystycznej przy zachowaniu naturalnych walorów środowiska.

Przestrzeń:

- ochrona środowiska, przestrzeni, ekologia,
- stworzenie systemu monitorowania zmian w środowisku przyrodniczym powiatu dla uniknięcia utraty atrakcyjnych walorów krajobrazowo-przyrodniczych,
- wykorzystanie nowoczesnych technik przekazu w upowszechnianiu zależności pomiędzy ochroną przyrody, a jakością i poziomem życia.

Spoleczność:

Cel: rozwój obszarów wiejskich:

- dążenie do poprawy infrastruktury, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.

Cel: Stworzenie warunków do rozwoju turystyki, kultury fizycznej, sportu i rekreacji:

- rozbudowa bazy turystycznej przy zachowaniu naturalnych walorów środowiska.

Cel: Tworzenie warunków do poprawy komunikacji w powiecie:

- podjęcie działań w kierunku modernizacji i rozbudowy sieci dróg.

Realizacja wybranego wariantu rozwoju powiatu będzie możliwa poprzez osiągnięcie przede wszystkim celów niezbędnych, wśród których istotne znaczenie pełni: podjęcie działań w kierunku rozwoju infrastruktury służącej ochronie środowiska.

Podsumowując, należy stwierdzić, że istniejące zapisy prawne i dokumenty strategiczne stwarzają dobre podstawy dla wypracowania celów i priorytetów programu ochrony środowiska dla powiatu lipnowskiego, zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju.

4.7. Powiatowe priorytety programu ochrony środowiska

Główne zagrożenia środowiska w powiecie lipnowskim

Analiza stanu środowiska naturalnego jak również kierunków rozwojowych powiatu i gmin powiatu pozwala na sprecyzowanie zagrożeń, problemów i obszarów konfliktowych. Zagrożenia środowiska mogą mieć charakter naturalny i antropogeniczny. Ich rodzaj i intensywność wiąże się ze specyfiką obszaru, jego rozwojem gospodarczym w powiązaniu z warunkami fizyczno - geograficznymi.

Zagrożenia naturalne:

- susze i pożary,
- powodzie,
- erozja gleb,
- gradacje owadów i choroby drzew,

Zagrożenia antropogeniczne

Gospodarka komunalna:

- Największe zagrożenie, szczególnie dla wód powierzchniowych i podziemnych stanowią ścieki komunalne nieoczyszczone lub niedostatecznie oczyszczone. Cała wiejska część powiatu lipnowskiego charakteryzuje się niskim stopniem skanalizowania.
- Zagrożeniem dla środowiska są składowiska nie spełniające wymogów ochrony środowiska i dzikie wysypiska.

System transportowy:

Głównym zagrożeniem, ze strony systemu transportowego, głównie drogowego na terenie powiatu lipnowskiego jest emisja zanieczyszczeń i generowanie hałasu. Zagrożenie to w największym stopniu dotyczy miast powiatu. Kolejną istotną konsekwencją jest degradacja walorów przyrodniczych i zakłócenia w funkcjonowaniu korytarzy ekologicznych i populacji zwierząt (fragmentacja).

Rozbudowa i modernizacja dróg może również przyczynić się do wzrostu wydobycia lokalnych surowców budowlanych i tym samym zmian powierzchni ziemi. Ponadto należy pamiętać o zagrożeniu wynikającym z transportu materiałów niebezpiecznych.

Przemysł:

Jest źródłem zagrożeń dla środowiska w związku z emisją zanieczyszczeń do powietrza, odprowadzaniem ścieków, wytwarzaniem odpadów, degradacją powierzchni ziemi, zużywaniem zasobów naturalnych, emisją hałasu i awariami przemysłowymi.

Powstawanie szkód w środowisku wiąże się również z odkrywkowym systemem wydobywania kopalin. Pozornie korzystna dla środowiska energetyka odnawialna może powodować, mimo dotychczas małej skali rozwoju w powiecie, istotne zagrożenia:

- energetyka wodna, w tym MEW – powoduje przerwanie ciągłości ekosystemów rzecznych.

Rolnictwo:

Jest potencjalnym źródłem zanieczyszczeń obszarowych, odpadów niebezpiecznych (pozostałości po środkach ochrony roślin) będących głównym zagrożeniem dla wód powierzchniowych i podziemnych. Istotnym zagrożeniem są fermy hodowlane: trzody chlewnej, zwierząt futerkowych jak również stawy rybne. Rozwój intensywnego rolnictwa wiąże się ze sztucznym nawadnianiem (dużym poborem wody) i silnym nawożeniem. Czynniki te ułatwiają migrację biogenów do wód pierwszego poziomu wodonośnego jak również mogą spowodować występowanie okresowych deficytów wody.

Turystyka i rekreacja:

Intensywny rozwój turystyki i rekreacji obserwowany w ostatnich latach, prowadzi w powiecie lipnowskim do niekontrolowanego „dzikiego” zagospodarowywania terenów atrakcyjnych turystycznie jak również cennych przyrodniczo. Skutkiem masowej zabudowy jest degradacja krajobrazu naturalnego poprzez rozproszenie zabudowy letniskowej jak również obniżenie walorów krajobrazu poprzez wprowadzanie „obcych kulturowo” form zabudowy. Rozbudowa nowych dróg prowadzi do fragmentacji ekosystemów leśnych i obszarów cennych przyrodniczo.

Warto również zwrócić uwagę na niebezpieczeństwa związane z dziką turystyką i użytkowaniem, w miejscach biwakowania, kąpieli itp. niebezpiecznych dla środowiska substancji m.in. EDC (endocrine disrupting chemicals) np. w proszkach do prania.

4.8. Powiatowe limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska

Limity wojewódzkie

Zarówno PEP jak i ustawa Prawo ochrony środowiska nie podają procedur podziału limitów krajowych na regionalne, co wynika z braku dostatecznych podstaw planistycznych. Obecnie, w jednym konkretnym przypadku, a mianowicie w odniesieniu do gospodarowania odpadami, określono limity wojewódzkie w ramach Wojewódzkiego Planu gospodarki odpadami:

W planie założono że w roku 2010 na składowiska skierowane zostanie do 75% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji wytworzonej w roku 1995.

W przypadku odpadów opakowaniowych przyjęto następujące poziomy recyklingu w roku 2010:

- opakowania z papieru i tektury: 50%,
- opakowania ze szkła: 45%,
- opakowania z tworzyw sztucznych: 30%,
- opakowania metalowe: 45%,
- opakowania wielomateriałowe: 30%,
- opakowania z materiałów naturalnych (drewno): 15%.

- Dla odpadów wielkogabarytowych przyjęto w roku 2010 odzysk na poziomie 50%, odpadów budowlanych - 40%, a odpadów niebezpiecznych (z grupy odpadów komunalnych) - 50%.

Systemem zbiórki odpadów będą objęci wszyscy mieszkańcy województwa.

Przy realizacji założeń dotyczących ilości pozyskiwanych surowców wtórnych oraz odpadów organicznych, w roku 2010 na składowiska kierowanych będzie ok. 65% odpadów wytworzonych.

Określenie pozostałych limitów wojewódzkich będzie miało miejsce w odpowiednich programach naprawczych:

- W odniesieniu do zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych - program ochrony wód, zawierający działania mające zapewnić dotrzymanie wymaganych poziomów jakości wód. Ustalając limit wojewódzki dla ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych ze ściekami, można też będzie skorzystać z Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych, gdzie zostały określone wymagane zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych ze ściekami komunalnymi i ściekami z zakładów przemysłu rolno-spożywczego dla poszczególnych aglomeracji. Obecnie na podstawie aktualnych danych i planowanych działań można przyjąć, że do 2010 roku będzie miała miejsce pełna likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych województwa kujawsko - pomorskiego.
- W odniesieniu do zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza - ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza z poszczególnych sektorów będą zawarte w programach ochrony powietrza, opracowanych dla tych stref, które zostaną zakwalifikowane do klasy C (gdzie poziom stężeń substancji zanieczyszczających powietrze przekracza wartość dopuszczalną powiększoną o margines tolerancji). Programy będą opracowywane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy ochrony powietrza (Dz.U.2002.115.1003 z dnia 24 lipca 2002 r.). Termin wykonania Programu – 31.12.2003r.

Wojewódzkie limity ograniczenia wodochłonności i materiałochłonności produkcji oraz zużycia energii są trudne do określenia, co wynika z braku odpowiednich wskaźników w odniesieniu do konkretnych procesów technologicznych bądź instalacji. Punktem odniesienia limitów krajowych jest rok 1990 a więc rok istnienia 49 województw, co zasadniczo wpływa na trudność określenia średniej wielkości ww. limitów dla obszaru nowych województw.

Limity powiatu lipnowskiego:

Proponuje się identyczne podejście do limitów powiatowych jak do limitów wojewódzkich, przyjmując niewielką zmianę w stosunku do poziomów limitów wojewódzkich, podyktowaną specyfiką powiatu lipnowskiego.

1. Gospodarka odpadami:

- A. Objęcie wszystkich mieszkańców powiatu lipnowskiego zorganizowanym zbieraniem odpadów komunalnych.
- B. Deponowanie na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie więcej niż 64% wszystkich odpadów komunalnych.
- C. Skierowanie w roku 2011 na składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie więcej niż 74% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.
- D. Osiągnięcie w roku 2011 zakładanych limitów odzysku i recyklingu poszczególnych odpadów:

- opakowania z papieru i tektury: 51%,
- opakowania ze szkła: 46%,
- opakowania z tworzyw sztucznych: 31%,
- opakowania metalowe: 46%,
- opakowania wielomateriałowe: 31%,
- odpady wielkogabarytowe: 51%,
- odpady budowlane: 41%,
- odpady niebezpieczne (z grupy odpadów komunalnych): 51%.

2. Gospodarka wodno – ściekowa:

- zwiększenie wskaźnika zwodociągowania gmin wiejskich do 90%,
- pełna likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast powiatu i zakładów przemysłowych,
- na poziomie gmin wiejskich zakłada się, że ścieki nieoczyszczone będą stanowiły nie więcej niż 50 % ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczenia.

3. Powietrze atmosferyczne:

- Poprawa i utrzymanie aktualnego stanu jakości powietrza (klasa B).

4. Hałas:

- Ograniczenie hałasu na obszarach miejskich do poziomu równoważnego nie przekraczającego w porze nocnej 55 dB.

V. STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO 2011 ROKU

5.1. Działania o charakterze systemowym

Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych

Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym powiatu. Zachowanie równowagi ekologicznej Ziemi przy nieprzerwanie prowadzonych działaniach człowieka powodujących zmiany w przyrodzie sprawia, że niezbędna jest analiza poszczególnych dziedzin gospodarki, tendencji i kierunków zmian z punktu widzenia presji wywieranej na środowisko. Włączenie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych jest warunkiem skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa i zasady zrównoważonego rozwoju. Poniżej przedstawiono aktualną sytuację i perspektywiczny rozwój poszczególnych

dziedzin gospodarki na terenie powiatu lipnowskiego i gmin powiatu, w relacji do środowiska. Wzięto pod uwagę następujące sektory gospodarki:

- System transportowy.
- Rolnictwo i rybactwo.
- Turystyka i rekreacja.
- Przemysł.
- Osadnictwo.

Omawiając każdą dziedzinę gospodarki wzięto pod uwagę trzy elementy:

- stan wyjściowy,
- plany i kierunki rozwoju,
- główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących.

Na tej podstawie sformułowano średnioterminowy cel zintegrowany z ochroną środowiska. Rozdział opracowano analizując „Strategie rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu lipnowskiego na lata 2000 – 2010”, oraz strategie rozwoju i studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin. Jako wyznacznik przyjęto określoną w Strategii misję powiatu lipnowskiego:

Powiat lipnowski stabilny gospodarczo, atrakcyjny turystycznie, bogaty dorobkiem kultury i tradycji, przyjazny mieszkańcom i gościom, stwarzający dogodne warunki inwestycyjne i szanse realizacji inicjatyw społecznych.

5.2. System transportowy

Sieć drogową powiatu lipnowskiego stanowią drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. W stolicy powiatu Lipnie, krzyżują się trasy ruchu tranzytowego. Na osi zachód – wschód przebiega droga krajowa ruchu szybkiego nr.10 Szczecin – Toruń – Płońsk (Warszawa) i północ – południe droga krajowa nr.67 Lipno – Włocławek stanowiący łącznik z drogą krajową nr.1 Gdańsk – Toruń – Łódź – Cieszyn. Łączna długość dróg krajowych na obszarze powiatu wynosi 50km.

Cechy charakterystyczne sieci transportowej na terenie powiatu, podobnie jak na obszarze województwa kujawsko - pomorskiego, są następujące:

- zły stan techniczny dróg,
- osłabienie roli transportu kolejowego.

Kierunki rozwoju transportu do 2011 roku

Prognozy potrzeb transportowych

W najbliższych latach następować będzie dalszy wzrost potrzeb transportowych powodowanych wzrostem mobilności ludności, zmianami demograficznymi i rozwojem obszarów stanowiących cel ruchu.

Zmiany te wpłyną na wzrost pracy przewozowej systemu transportowego. Przewiduje się, że do 2015 roku łączna liczba podróży wzrośnie o 40%. Największe przyrosty będą miały miejsce na trasach przejazdowych do większych miast graniczących z powiatem oraz miejsc okazyjnych turystycznie.

Położenie powiatu lipnowskiego w sąsiedztwie rozwijającego się dynamicznie Włocławka i Torunia, wpłynie na konieczność modernizacji dróg powiatu w celu przystosowania ich do intensywnego ruchu.

Transport drogowy:

W kontekście prognozowanych zmian ruchu transportowego na terenie powiatu istotne jest tworzenie warunków do poprawy komunikacji poprzez budowę nowych i modernizację istniejących dróg (określane jako działanie priorytetowe powiatu lipnowskiego).

Istotne jest również znaczenie drogi krajowej nr 10, której modernizacja jest jednym z głównych kierunków rozwoju transportu. Droga ta obok drogi nr. 67 leży w korytarzu rozwojowym województwa kujawsko - pomorskiego i decydować będzie o transportowej spójności regionu.

W celu zapewnienia spójności systemu transportowego i zmniejszenia negatywnej presji na środowisko, konieczne będzie:

- poprawa bezpieczeństwa i płynności ruchu drogowego poprzez modernizację istniejących skrzyżowań dróg,
- modernizacja dróg w celu zwiększenia przepustowości ruchu,
- wprowadzanie systemów sterowania ruchem i informacji transportowej (w powiązaniu z województwem),
- budowa systemów podczyszczania (rowów odwadniających i separatorów na substancje ropopochodne) wzdłuż nowo powstających i modernizowanych dróg.

Transport Kolejowy:

Modernizacja i utrzymanie infrastruktury kolejowej są istotnymi elementami w proekologicznym kształtowaniu lokalnego systemu transportowego jak i warunkiem poprawy konkurencyjności transportu kolejowego w stosunku do innych gałęzi transportu. Zmiany jakościowe w obsłudze ruchu pasażerskiego podniosą atrakcyjność przewozów kolejowych, szczególnie poprzez skrócenie czasu dojazdu do miast sąsiednich powiatów. Rozwój turystyki wymusi również rozwój lokalnych linii kolejowych, w tym przewozów sezonowych. Będzie to wymagało modernizacji istniejących, zamkniętych obecnie linii kolejowych. Intensyfikacja przewozów pasażerskich przyczyni się do zmniejszenia ruchu drogowego, a w konsekwencji do zmniejszenia jego negatywnego wpływu na środowisko.

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju systemu transportowego:

- Emisja zanieczyszczeń.
- Emisja hałasu komunikacyjnego.
- Awarie transportowe.
- Degradacja terenów cennych przyrodniczo.
- Zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych.

Cel ekologiczny rozwoju systemu transportowego do 2011 roku:

Racjonalny rozwój systemu transportowego uwzględniający rozwiązania zmniejszające lub eliminujące wpływ transportu na środowisko.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju systemu transportowego:

- A. Poprawa standardów technicznych sieci drogowej.
- B. Zwiększenie przepustowości i płynności ruchu drogowego.
- C. Zwiększenie roli transportu kolejowego.
- D. Usprawnienie transportu tranzytowego w tym budowa obwodnic.
- E. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

5.3. Rolnictwo

Znaczącą rolę w życiu gospodarczym powiatu odgrywa rolnictwo. Około 95% powierzchni użytków rolnych użytkowana jest przez gospodarstwa indywidualne (7769 gospodarstw). Pozostałe 5% gospodarstw to grunty „popegeerowskie” będące w zarządzaniu AWRSP.

Struktura obszarowa gospodarstw jest silnie zróżnicowana. Przeciętna wielkość gospodarstwa indywidualnego w powiecie lipnowskim wynosi 8,8 ha jednak można zauważyć tendencję wzrostową w tym zakresie. Jednocześnie obserwuje się spadek liczby gospodarstw. Zmniejsza się przede wszystkim liczba gospodarstw małych, o powierzchni do 5 ha, a zwiększa liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha.

Największą grupę stanowią gospodarstwa o powierzchni około 15 ha. Gospodarstw o powierzchni do 5 ha jest w powiecie 704 natomiast gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha jest obecnie 52.

Tabela 1. Procentowy udział poszczególnych zbóż w strukturze zasiewów w gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Ozime				Jare				
	pszenica	żyto	jęczm	pszenżyto	pszenica	jęczm	owies	pszenżyto	miesz. zbóż
	udział procentowy								
Gmina Bobrowniki	2,3	66,3	-	4,2	2,9	5,0	5,0	-	14,3
Gmina Chrostkowo	9,6	37,9	1,4	8,9	4,3	10,0	1,1	1,3	25,5
Gmina Kikół	14,4	22,5	0,1	9,2	8,0	14,4	0,9	0,1	30,4
Gmina Dobrzyń n/W	26,9	24,9	1,4	5,0	9,8	15,9	0,9	0,8	14,2
Gmina Lipno	2,8	43,5	0,4	5,5	5,1	6,6	2,2	0,6	33,2
Gmina Skępe	0,8	65,5	0,2	2,8	4,5	1,5	3,2	3,2	18,2
Gmina Tłuchowo	6,4	47,7	0,1	3,4	3,6	7,5	2,3	1,9	21,7
Gmina Wielgie	4,1	42,6	-	6,6	10,9	4,6	2,3	1,9	26,9

Najwięcej uprawia się żyta. Związane jest to z warunkami glebowymi terenu powiatu lipnowskiego oraz z przeznaczeniem (pasza, przemysł gorzelniczy). Duży udział w strukturze zasiewów mają również mieszanki zbożowe, które uprawiane są na paszę.

Pozostałe zboża w strukturze zasiewów mają niewielki udział. Jedynie w gminach Dobrzyń n/Wisłą i Kikół, gdzie warunki glebowe są sprzyjające dla upraw bardziej wymagających, uprawia się na większą skalę pszenicę przeznaczoną na sprzedaż.

Z warunkami glebowymi związana jest również uprawa buraka cukrowego. Najwięcej buraków uprawia się na terenie Gminy Dobrzyń n/Wisłą, gdzie występują sprzyjające warunki uprawy dla tej dość wymagającej rośliny.

Kierunki rozwoju rolnictwa do 2011 roku:

Jednym z celów Strategii rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego oraz polityki państwa wobec rolnictwa, jest upowszechnienie w rolnictwie standardów sanitarnych i jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej.

W zakresie realizacji w/w. celu leży:

- restrukturyzacja i unowocześnienie gospodarki rolnej,
- promowanie prośrodowiskowych zasad uprawy, chowu i produkcji żywności pochodzącej z gospodarstw stosujących te zasady,
- rewaloryzacja techniczna i gospodarcza obszarów wiejskich, w celu maksymalnego wykorzystania ich właściwości przyrodniczych do produkcji żywności,
- rozwój agroturystyki (głównie na obszarach strukturalnie słabszych),
- aktywna ochrona zasobów przyrodniczych i walorów krajobrazu rolniczego przyjaznego środowisku,
- wykorzystanie roślin (rzepaku) do produkcji paliwa ekologicznego.

W ten sposób obok dużych, towarowych, wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych i rozwoju zaplecza przetwórstwa rolno-spożywczego, licznie reprezentowane będą również gospodarstwa średniej wielkości utrzymujące się z produkcji rolnej i prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą. Natomiast właściciele małych gospodarstw rolnych, szczególnie tych położonych bliżej ośrodków miejskich, będą również poszukiwali stałej pracy zarobkowej. Wokół Lipna powstawać będą tereny o warzywno-owocowym kierunku upraw ze względu na duży rynek zbytu.

Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą działania prowadzące do minimalizacji wpływu gospodarki rolnej na środowisko i rozwoju infrastruktury ochrony środowiska obszarów wiejskich jak również działania edukacyjne rolników z zakresu stosowania zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej. Jednostka odpowiedzialna za wspieranie i tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i pomocy w restrukturyzacji obszarów wiejskich na terenie powiatu pełni Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lipnie zajmujący się: prognozowaniem rozwoju rolnictwa na terenie powiatu, podnoszeniem wiedzy rolników z zakresu prowadzenia gospodarki rolnej, wspieraniem rozwoju rolnictwa na terenie powiatu wspieranie różnorodności kulturowej regionu, szczególnie wspieranie działań służących umocnieniu tożsamości regionalnej z zachowaniem różnorodności tradycji, dorobku i dziedzictwa historycznego, oraz wspierania instytucji kulturalnych i ludowych form kultury na obszarach wiejskich.

Rolnictwo ekologiczne:

W obliczu występujących licznych zagrożeń w związku z wprowadzaniem na rynek żywności nie spełniającej wymagań UE, konsumenci poszukiwać będą artykułów spożywczych o wysokich walorach zdrowotnych, gwarantowanych odpowiednimi warunkami i metodami produkcji. Produkcja i przetwórstwo rolno-spożywcze prowadzone metodami ekologicznymi zapewniają uzyskanie produktów o wysokiej jakości, m.in. wolnych od hormonów, antybiotyków, pozostałości środków ochrony roślin. Wzrost zapotrzebowania na żywność produkowaną metodami ekologicznymi, system dotacji zajmujących się produkcją ekologiczną, dobre warunki środowiskowe (nie skażone środowisko przyrodnicze) będą sprzyjać tworzeniu się nowych gospodarstw ekologicznych na terenie gmin powiatu lipnowskiego.

Rozwój rolnictwa ekologicznego będzie sprzyjać wprowadzaniu i popularyzacji proekologicznych technologii produkcji roślinnej, zmierzających do ochrony środowiska i poprawy jakości produkcji.

Powstawanie dużych gospodarstw rolnych:

Skutkiem rozdrobnienia rolnictwa i niekorzystnej struktury gospodarstw rolnych na terenie gmin powiatu będą przekształcenia prowadzące do powiększenia indywidualnych gospodarstw produkcyjnych, powstawania dużych, wyspecjalizowanych gospodarstw farmerskich o powierzchni około 50 ha. Intensywna produkcja rolna niesie za sobą niebezpieczeństwa: chemizację gleb przez stosowanie nawozów mineralnych, biocydów, syntetycznych regulatorów wzrostu; mechanizację często nie dostosowaną do warunków glebowych i potrzeb roślin oraz maksymalizację plonów.

Istotne z punktu widzenia ochrony środowiska będzie:

1. zoptymalizowane stosowanie nawozów mineralnych i organicznych oraz pestycydów,
2. integrowana produkcja i obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin,
3. kontrola stosowania środków ochrony (przestrzeganie okresu karencji i prewencji).

Właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej

Zasady chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych oraz zasady ich ochrony, określa ustawa z dnia 18 kwietnia 1985r. o rybactwie śródlądowym. W myśl tej ustawy – za chów ryb uważa się działania zmierzające do utrzymania i zwiększenia produkcji – za hodowlę uważa się chów połączony z doborem i selekcja w celu zachowania i poprawienia wartości użytkowej ryb.

Prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach śródlądowych jest niezbędnym warunkiem zapewniającym zachowanie równowagi biologicznej w rybostanach jak również restytucje gatunków ryb zagrożonych wyginięciem. Na terenie powiatu lipnowskiego istnieje szereg stawów hodowlanych przy nieruchomościach i gospodarstwach rolnych. Prowadzona jest również gospodarka rybacka na jeziorach będących własnością Skarbu Państwa. Ma to wpływ na stan i jakość wód. W przypadku stawów napełnianych sezonowo, duży pobór wody na wiosnę w celu napełnienia stawu jak i jesienny zrzut wody, mogą prowadzić do zakłóceń ekosystemów. Dodatkowo woda spuszczana na jesień zanieczyszczona jest mułami i odchodami co prowadzi do wzrostu fosforanów i ma negatywny wpływ na jakość wody. W przypadku stawów przepływowych czynnikiem mogącym ujemnie wpływać na jakość wód jest pokarm dla ryb. Używanie niewłaściwego z punktu widzenia ochrony środowiska pokarmu typu odpadki mięsne, preparaty może prowadzić do wzrostu ilości azotanów w wodzie.

Nadmierne użyżnienie wody odchodami i moczem ryb oraz resztkami pokarmu może spowodować eutrofizację rzek powiatu. Ważne będzie również przestrzeganie przez użytkowników wód wymogów prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej określonych w pozwoleniach wodnoprawnych.

Ostatnie badania Instytutu Rybactwa Śródlądowego wykazują, że w wodach rzek w zaniku są cenne użytkowo gatunki ryb, tj. szczupak, sum, troć wędrowna, certa. Systematycznie maleje również w wodach rzek i jezior populacja ryb cennych gospodarczo jak węgorz, sieja i sielawa. Z uwagi na zanik ryb drapieżnych około połowa ryb w zbiornikach ginie śmiercią naturalną dając dużą dawkę substancji organicznych sprzyjających procesom eutrofizacji.

Istotne jest przy przekazywaniu w dzierżawę (np. przez AWRSP) egzekwowanie od użytkowników posiadania operatów rybackich określających warunki prowadzenia

racjonalnej gospodarki rybackiej lub zobowiązania dzierżawców do opracowania operatów. Zadaniem Starosty jest wydawanie pozwoleń wodnoprawnych na szczególne korzystanie z wód do celów rybackich, dostosowanych do aktualnego użytkowania wód, podziału administracyjnego i faktycznie użytkujących wody. Starostwo Powiatowe prowadzi nadzór nad wykorzystaniem pozwoleń wodno-prawnych i posiada informacje na temat racjonalności gospodarki rybackiej. Działania Starostwa powinny zmierzać również do ograniczenia kłusownictwa na wodach objętych obwodami rybackimi. Starostwo Powiatowe w Lipnie prowadzi działania zmierzające do prowadzenia właściwej gospodarki rybackiej. Są to m.in.:

- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
- wspieranie działań przeciwdziałających zanieczyszczeniom wód powodowanych przez źródła lokalne, zanieczyszczenia z turystyki, z rolnictwa,

Stowarzyszeniem zaangażowanym w działalności w zakresie ochrony wód przed kłusownictwem i dewastacją środowiska oraz poprawy jakości użytkowanych wód, jest Polski Związek Wędkarski.

Poprawa struktury jakościowej, wartości przyrodniczej i gospodarczej użytków rolnych:

Rewaloryzacja użytków rolnych będzie prowadzić do podwyższenia ich wartości przyrodniczej i gospodarczej, jak również przyczyni się do poprawy struktury jakościowej gruntów. Systematycznie wyłączane będą z użytkowania rolniczego grunty marginalne – V i VI klasy. Z drugiej strony, ochronie podlegać będą grunty klasy II-III oraz grunty na glebach pochodzenia organicznego, nieużytki organiczne i oczka wodne.

Dążyć się będzie do jak największego zróżnicowania środowiska przyrodniczego poprzez ochronę terenów podmokłych: szuwarów, oczek śródpolnych itp., kształtowanie miedz śródpolnych. Systematycznie prowadzone będą zalesienia gruntów klasy V i VI (zgodnie z ustawą o zalesianiu) co wpłynie korzystnie na środowisko ze względu na poprawę bilansu wodnego i przeciwdziałanie erozji.

Rozwój infrastruktury technicznej:

Rozwój infrastruktury technicznej, głównie budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej, obiektów gospodarki odpadami będzie niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstw rolnych i poprawy życia mieszkańców obszarów wiejskich. Największe braki dotyczą gospodarki ściekowej i występują na całym wiejskim obszarze powiatu lipnowskiego. Dla zrealizowania niezbędnych inwestycji konieczne będzie wsparcie z funduszy unijnych i budżetowych.

Równie ważną potrzebą jest systematyczna modernizacja i odbudowa systemów melioracji podstawowej, która została zaniedbana na terenie każdej z gmin. Rozwój infrastruktury spowoduje nie tylko podniesienie poziomu życia mieszkańców gmin ale również uczyni teren powiatu atrakcyjnym dla potencjalnych inwestorów i zwiększy możliwość wykorzystania obszarów wiejskich dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki.

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju rolnictwa i rybactwa:

- Zanieczyszczenia obszarowe.
- Chemizacja i intensyfikacja rolnictwa.
- Zanieczyszczenia pochodzące z hodowli ryb.
- Niewłaściwe użytkowanie gruntów podatnych na erozję.

Cel ekologiczny rozwoju rolnictwa do 2011 roku:

Dostosowanie rolnictwa do warunków integracji z UE z zachowaniem regionalnego charakteru produkcji rolniczej i optymalizacji struktury przestrzeni rolniczej zapewniającej zachowanie walorów środowiska i różnorodności biologicznej.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju rolnictwa i rybactwa:

- Rozwój rolnictwa ekologicznego i zachowanie tradycyjnych metod gospodarowania.
- Modernizacja i odbudowa systemów melioracyjnych.
- Poprawa struktury jakościowej i wartości przyrodniczej użytków rolnych.
- Działania na rzecz edukacji rolników w tym wdrażanie „Kodeksu dobrych praktyk rolniczych”.
- Kontrola przestrzegania pozwoleń wodno-prawnych.
- Budowa przepławek tam gdzie migracje ryb utrudniają jazy, zastawki, przegrody.

5.4. Turystyka i rekreacja

Na walory turystyczne powiatu składają się warunki przyrodnicze - 29 jezior, przełom rzeki Mień na odcinku Józefkowo - Żuchowo, zbiornik wrocławski, lasy "skępskie" z licznymi jeziorami, zespół bagieny tzw. Chałacie z roślinnością torfu wysokiego (rosiczka) w Gminie Skępe oraz miejsca po osadach Słowian w Skępem, Głodowie i innych wsiach.

Spośród budowli zabytkowych na uwagę zasługują m.in. zabudowa rynku i okoliczne uliczki w Lipnie i Skępem, pałac klasycystyczny Zboińskich w Kikole oraz architektura klasztorna bernardynów i Sanktuarium Maryjne w Skępem.

Szczegółowa charakterystyka poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu przedstawia się następująco:

Gmina Bobrowniki:

Siedzibą administracyjną gminy jest osada Bobrowniki o bogatej przeszłości historycznej, o czym świadczą ruiny zamku obronnego Krzyżaków z końca XIV wieku. Do ciekawostek turystycznych należy zespół stodół drewnianych na tarasie górującej nad osadą oraz kilka drewnianych domów z XIX wieku. Do walorów krajobrazowych zaś należy zaliczyć malownicze położenie osady Bobrowniki w dolinie Wisły, u podnóża stromej terasy nadwiślańskiej.

Gmina Chrostkowo:

Bogactwo przyrodnicze i kulturowe gminy tworzą sprzyjający klimat do rozwoju turystyki krajoznawczej i różnych form wypoczynku. Doskonale nadają się do tego tereny (z polami namiotowymi i campingowymi) nad jeziorami Borowiec i Wileńskim oraz Chojno-Chojańskim.

Gmina Dobrzyń nad Wisłą:

Na jej terenie do urokliwych miejsc zaliczyć trzeba skarpe nadwiślańską, zalew wrocławski, dwa jeziora - Lenie Wielkie i Chalin. Ciekawostką są pokłady gipsu krystalicznego. Bogata przeszłość historyczna ziem gminy widoczna jest w zabytkowych budowlach takich, jak kościół pofranciszkański, kościółek drewniany w Grochowalsku, góra zamkowa, cmentarz z XIX wieku i inne.

Gmina Kikół:

Gmina posiada duże możliwości rozwinięcia funkcji turystyczno-wypoczynkowych. Uzasadniają to zlokalizowane na jej terenie liczne jeziora i parki krajobrazowe, jednakże nie zagospodarowane, bez bazy hotelowej i turystycznej. Na uwagę zasługują zabytki sakralne w Trutowie, Kikole i Grodzeniu. W planie zagospodarowania przestrzennego gminy przewidziano grunty pod budowę obiektów rekreacyjno-wypoczynkowych i usługi dla turystów.

Miasto Lipno:

Miejscem wypoczynku na terenie miasta jest jeden z piękniejszych w Polsce parków miejskich. Godne obejrzenia są zabytkowe budowle, jak np. neoklasycyński ratusz, zabudowa wokół rynku z pierwszej połowy XIX w., gotycki kościół z XIV w. i ewangelicki murowany w stylu neogotyckim, a także cmentarz z końca XVIII w. z kamiennymi i żeliwnymi nagrobkami z połowy XIX w., m.in. Ignacego Skarbka i Antoniego Grabowskiego - żołnierza towarzyszącego Napoleonowi na wyspie św. Heleny.

Gmina Lipno:

O walorach turystyczno-krajobrazowych decyduje głównie wschodnia część gminy objęta strefą obszaru chronionego krajobrazu, czyli „Bór Wąkole” i „Stary Zagaj”. W miejscowościach Głodowo, Jastrzębie i Wierzbick znajdują się kilkuhektarowe parki wiejskie o ciekawym i dobrze zachowanym drzewostanie. Turystów zainteresują zapewne zabytki architektoniczne, jak np. zespoły dworsko-parkowe w Złotopolu, Głodowie, Karnkowie, Jastrzębiu i Łochocinie oraz drewniane kościoły w Brzeźnie i Ostrowitem a murowany w Karnkowie.

Gmina Skepe:

Malowniczo położone wśród lasów i jezior tereny miasta i gminy Skepe stanowią niewątpliwie atuty do dalszego rozwoju turystyki i rekreacji. Prawdziwą atrakcją dla turystów odwiedzających Skepe jest klasztor Ojców Bernardynów Sanktuarium Maryjne. Dużym atutem Gminy jest znajdująca się na jej terenie rozbudowana infrastruktura noclegowa oraz usług turystycznych.

Gmina Tłuchowo:

Urozmaicony krajobraz doliny rzeki Skrwy, z kładkami i mostami, czyni gminę atrakcyjną dla turystyki. Godnymi obejrzenia są znajdujące się na terenie gminy Tłuchowo zespoły dworskie pochodzące z XIX i początku XX wieku oraz kościół parafialny wraz z dzwonnica z 1888 roku, wybudowany w stylu neogotyckim.

Gmina Wielgie:

Nad jeziorem Orłowo, o powierzchni stu ha znajduje się pole namiotowe a na letnie weekendy przybywa około tysiąca osób. Do turystycznych atrakcji zaliczyć można drewniany kościół z 1793 roku i zespół parkowo - dworski w Czarnem, stary zabytkowy i nowo pobudowany kościół oraz park w Wielgiem, drewniany dworek i park krajobrazowy w Nowej Wsi, a także zespoły parkowo-dworskie i zabytki sakralne w Zadusznikach i Witkowie.

Tabela 3. Noclegi w obiektach noclegowych

Wyszczególnienie	Noclegi w obiektach noclegowych			
	korzystający z noclegów	turyści zagraniczni korzystający z noclegów	Wynajęte pokoje	Udzielone noclegi
		na 10 000 mieszkańców		
Województwo	2744,9	318,8	1286,2	10890,3
Powiat Lipnowski	1109,2	147,2	690,2	2672,9
Powiat Świecki	2489,2	189,4	467,9	9541,8
Powiat Brodnicki	3385,5	95,5	549,6	13557,1
Powiat Inowrocławski	2477,0	116,5	617,3	25846,1
Powiat Nakielski	989,2	56,5	267,1	1926,2

Mimo bogatych walorów środowiska przyrodniczego i zasobów kultury brak jest dobrze wykształconej infrastruktury turystycznej powiatu lipnowskiego. Na jego terenie w dniu 31.12.2000 r. znajdowało się 11 obiektów noclegowych, dysponujących 479 miejscami noclegowymi, w tym 111 całorocznych. W 2000 roku z noclegów skorzystały 7.624 osoby w tym 1.012 turystów zagranicznych (13,27% wszystkich korzystających). W tym samym okresie wynajętych zostało 4.744 pokoi (w hotelach, motelach i pensjonatach) oraz udzielono 18.372 noclegów (dotyczy wszystkich obiektów). Bazę noclegową posiadają tylko 4 gminy - Gmina Skepe, Miasto Lipno, Gmina Dobrzyń nad Wisłą oraz Gmina Wielgie.

Tabela 4. Baza noclegowa.

Wyszczególnienie	Obiekty noclegowe			
	czynne obiekty w okresie I-III	ogółem	miejsca noclegowe	miejsca noclegowe całoroczne
Polska	1,12	2,23	172,9	84,6
Województwo	0,75	2,05	142,7	57,1
Powiat Lipnowski	0,58	1,60	69,7	16,1
Powiat Świecki	0,80	3,10	187,0	49,6
Powiat Brodnicki	1,58	5,94	359,3	59,3
Powiat Inowrocławski	0,71	0,71	107,5	107,5
Powiat Nakielski	0,35	0,70	57,0	18,3

Niskie wskaźniki liczby obiektów i miejsc noclegowych przypadających na 10.000 mieszkańców potwierdzają konieczność rozwoju bazy noclegowej.

Na terenie powiatu funkcjonuje 19 klubów sportowych, 37 sekcje (według danych z dnia 31.12.2000 r.). Członkami klubów było 1426 osób w tym 1.035 ćwiczących pod opieką 9 trenerów i 26 instruktorów.

Tabela 5. Baza noclegowa.

Wyszczególnienie	Obiekty noclegowe			
	czynne obiekty w okresie I-III	ogółem	miejsca noclegowe	miejsca noclegowe całoroczne
	na 10 000 mieszkańców			
Polska	1,12	2,23	172,94	84,62
Województwo	0,75	2,05	142,69	57,14
Powiat Lipnowski	0,58	1,60	69,69	16,15
Miasto Lipno	0,63	0,63	23,43	23,43
Gmina Dobrzyń n/W	0	1,18	41,22	0,00
Gmina Skępe	3,74	9,96	500,56	92,14
Gmina Bobrowniki	0	0	0	0
Gmina Chrostkowo	0	0	0	0
Gmina Kikół	0	0	0	0
Gmina Lipno	0	0	0	0
Gmina Tłuchowo	0	0	0	0

Kierunki rozwoju turystyki i rekreacji do roku 2011

Rozwój turystyki i rekreacji na terenie powiatu lipnowskiego w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu” znalazł się w grupie celów pierwszorzędnych (za celami niezbędnymi) w obszarze INFRASTRUKTURA. Realizacja celu sformułowanego jako tworzenie warunków do rozwoju turystyki powinna nastąpić poprzez:

- A. rozbudowę bazy turystycznej przy zachowaniu naturalnych walorów środowiska,
- B. zwiększenie dostępności do miejsc atrakcyjnych turystycznie,
- C. rozwój agroturystyki,
- D. poprawę infrastruktury.

Z analizy Strategii i Studiów uwarunkowań poszczególnych gmin wynika, że w obrębie powiatu ze względu na różnorodność przyrodniczą i kulturową, w obrębie funkcji turystyczno-rekreacyjnej rozwijać się powinna:

- agroturystyka szczególnie w pobliżu kompleksów leśnych, na obszarach pojeziernych,
- turystyka kwalifikowana: piesza, rowerowa, konna, wodna,
- rekreacja: jeziora – Kikolskie, Konotopie, Łakie, Orłowskie, Ostrowite, Skępskie, Sumin itd.

Rozwój agroturystyki i ekoturystyki:

Rozwijająca się intensywnie w ciągu ostatnich lat agroturystyka, stanowi rodzaj wypoczynku na wsi w tradycyjnym gospodarstwie rolnym. Ta forma turystyki pozwala na zachowanie rodzinnych gospodarstw rolnych, zachowanie tradycji kulturowych a dla rolników jest alternatywa poszukiwania innych źródeł dochodu. Dla uatrakcyjnienia bazy agroturystycznej konieczne stanie się wyposażenie gospodarstw w sprzęt do pływania, wędkowania i uprawiania czynnych form turystyki.

Kolejna forma turystyki przyjaznej środowisku lub harmonijnej (z zasobami środowiska) jest ekoturystyka. Podstawowa idea popierająca koncepcję ekoturystyki jest większy udział polskiego kapitału. Nacisk kładziony będzie na rozwój lokalny i marketing wakacyjny. Przykładem mogą być hotele należące do lokalnego właściciela, wybudowane

przez lokalnych pracowników z lokalnego materiału, w których turystom serwuje się lokalnie wytworzoną żywność i napoje oraz dysponuje się dobrze przeszkolonymi lokalnymi przewodnikami. Przemysłany rozwój ekoturystyki będzie się przyczyniał do zdrowego spędzenia czasu wolnego jak również do ochrony środowiska naturalnego i kulturowego.

Rozwój turystyki kwalifikowanej:

Na terenie powiatu lipnowskiego istnieją warunki do rozwoju różnych form turystyki kwalifikowanej. Odrębność i różnorodność krajobrazowa i przyrodnicza gmin powiatu sprawiają, że istotne będzie sprecyzowanie rodzajów rozwijanej turystyki. Powinno być ono poprzedzone dokładną analizą istniejącego zaplecza, zainteresowań turystów, dostosowaniem oferty turystycznej do klienta.

W ostatnich latach obserwuje się modę na uprawianie aktywnej turystyki. Dlatego niezbędne stanie się wyznaczanie szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, konnych, szlaków kajakowych. Szlaki te będą wymagały właściwego zagospodarowania: wyznaczenia miejsc odpoczynku i biwakowania, oznakowania itp. Konieczna będzie analiza wpływu intensywnego uprawiania turystyki na środowisko przyrodnicze (np. uprawiania turystyki rowerowej na zwiększenie erozji itp.) oraz sposobów minimalizowania skutków. Na terenach jeziornych tworzone będą warunki do uprawiania żeglarstwa i sportów motorowodnych.

Wykorzystywana będzie powstająca baza rozwoju turystyki konnej poprzez organizowanie takich form wypoczynku jak: wczasy w siodle, obozy konne.

Mówiąc o turystyce specjalistycznej warto pamiętać o turystyce korzystającej ze specjalistycznych walorów środowiska, np. turystyce przyrodniczej np: obserwacje ptaków, do której rozwoju predysponowane są głównie tereny doliny rzeki Mień oraz jezior Pojezierza Dobrzyńskiego.

Rozwój infrastruktury towarzyszącej turystyce:

Ze względu na rozwój nowych terenów turystycznych, bazy noclegowej, zabudowy letniskowej ważne z punktu ochrony środowiska będzie przystosowanie terenów pod względem technicznym do pełnienia wyznaczonych funkcji. Konieczne będzie rozwiązanie problemów gospodarki ściekowej i odpadowej dla istniejących obszarów zainwestowania.

Do powstawania nowych obiektów będą wyznaczane obszary selektywnie wybrane, odpowiednio przygotowane, o wysokim standardzie uzbrojenia. Akceptacja ich budowy będzie zależna od spełnienia wymogów ochrony środowiska i krajobrazu. Ważne będzie dostosowanie przyszłego budownictwa do wymagań architektonicznych, wynikających z planu zagospodarowania przestrzennego, istniejącej zabudowy i warunków krajobrazowych.

Istotne dla kształtowania krajobrazu kulturowego będzie zachowanie kompozycyjnych układów wsi i licznych założeń dworsko-parkowych.

Budowa miejsc obsługi szlaków komunikacyjnych i turystycznych pociągnie za sobą inwestycje mające na celu zadbanie o ład przestrzenny.

Istotnym zagadnieniem jest modernizacja dróg dojazdowych do obiektów turystycznych, budowa parkingów i miejsc postojowych. Remont nawierzchni dróg przyczyni się do wzrostu ilości turystów odwiedzających tak ciekawe tereny jak np. Pojezierze Dobrzyńskie. Lepszy stan dróg przyczyni się do dalszego inwestowania w rozwój działalności agroturystycznej. W strategii rozwoju powiatu lipnowskiego poprawa komunikacji jest zadaniem priorytetowym. Nowe obiekty powstawać będą wzdłuż drogi krajowej nr.10 i przyczynią się do rozwoju turystyki tranzytowej.

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju turystyki i rekreacji:

1. Dzikie zagospodarowanie obszarów cennych przyrodniczo w tym dolin rzek, brzegów jezior.

2. Zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych ze względu na brak uzbrojenia terenów pod turystykę.
3. Niszczenie środowiska leśnego i walorów przyrodniczych poprzez wzrastającą liczbę turystów, szczególnie zmotoryzowanych.
4. Nadmierny rozwój przestrzenny zespołów lotniskowych.
5. Niszczenie walorów środowiska kulturowego.

Cel ekologiczny rozwoju turystyki i rekreacji do 2011 roku:

Dalszy rozwój turystyki i rekreacji poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych zgodnie z zasadami ochrony środowiska, z zachowaniem stanu środowiska naturalnego.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia wynikające z rozwoju turystyki i rekreacji:

- przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych,
- dbałość o architekturę nowo powstających obiektów,
- selektywny dostęp do terenów cennych przyrodniczo, w tym ochrona cennych terenów przed przeinwestowaniem,
- rozwój ścieżek rowerowych, szlaków wodnych, pieszych i konnych,
- odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego eliminujące dzikie zagospodarowywanie obszarów cennych przyrodniczo,
- edukacja ekologiczna mieszkańców.

5.5. Przemysł

Na terenie powiatu lipnowskiego działa ponad 2,5 tys. podmiotów gospodarczych.

W strukturze wielkości działających podmiotów zdecydowanie dominują firmy małe liczące do 5 zatrudnionych. Stanowią one aż 88,4% ogółu podmiotów w powiecie. Grupa licząca od 6-20 pracowników stanowi 7,8% , zaś zatrudnionych ponad 20 pracowników stanowi 2,9% . Podmioty gospodarcze liczące ponad 100 zatrudnionych należą w powiatach ziemskich do rzadkości. W powiecie lipnowskim podmiotów o wielkości zatrudnienia ponad 100 osób na koniec maja 2000r. było 22. Podmiotów zatrudniających ponad 1000 osób było 2.

W stosunku do liczby mieszkańców stan rozwoju przedsiębiorczości w powiecie kształtuje się na poziomie 38 podmiotów na 1000 mieszkańców.

W latach 1994-1999 liczba podmiotów gospodarczych zmalała na terenie powiatu lipnowskiego, również w powiatach sępoleńskim oraz tucholskim nastąpił spadek dynamiki rozwoju przedsiębiorczości. Wskaźnik ten zmalał ze 104% do 95,6%. Pozostałe powiaty poprawiły stan swojej przedsiębiorczości - wzrost dotyczył przede wszystkim tych powiatów, które w 1994 r. charakteryzowały się niskim stanem nasycenia firm na 1000 mieszkańców, a w kolejnych latach miał miejsce naturalny proces przyspieszonego rozwoju.

Wśród wszystkich firm powiatu lipnowskiego 96% to podmioty o wyłącznej lub przeważającej własności prywatnej. Sektor publiczny skupia 3,8% podmiotów. Na uwagę zasługuje fakt, iż firm z udziałem kapitału zagranicznego, działa w powiecie osiem.

Podmioty będące własnością prywatną to w zdecydowanej większości firmy małe, zatrudniające do 5 pracowników. W bardzo dużej części, firmy o tej formie własności mają niewielkie obroty, działają w branżach nie wymagających znacznych nakładów i pozwalających na szybkie przebranżowienie przy spadku koniunktury. Mają niewielki wpływ na rozwój technologiczny.

W strukturze branżowej działających podmiotów zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią podmioty prowadzące działalność handlową i naprawy. W powiecie lipnowskim ich udział wynosił 47,7% (podobnie grudziądzki grodzki). Tak wysoki udział podmiotów prowadzących taką działalność wynika z faktu, iż w powiecie lipnowskim występują słabo rozwinięte inne rodzaje działalności (udział tej działalności w pozostałych powiatach zawiera się w przedziale 35-40%). Drugą pod względem liczby podmiotów grupą jest działalność produkcyjna. Jej udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów jest na poziomie 9,3%. Trzecią pod względem liczby podmiotów grupę stanowią firmy budowlane. Warto wskazać, że stan rozwoju tej sekcji prawie we wszystkich powiatach jest bardzo równomierny i zawiera się w przedziale 10-12% ogółu podmiotów.

Kolejną grupę tworzą podmioty prowadzące „inne działalności związane z prowadzeniem interesów” (np. działalność prawnicza, rachunkowość, księgowość itp.) - 4,8%. Inne rodzaje działalności są na terenie powiatu znacznie mniej reprezentowane.

W „ Diagnozie prospektywnej województwa ” przyjęto, że jeżeli wskaźnikiem specjalizacji danego powiatu w określonym rodzaju działalności jest udział tego powiatu w ogólnie wojewódzkiej sumie zatrudnienia w analizowanej działalności uzyskano następującą specjalizację dla powiatu lipnowskiego: dział 15 produkcja art. spożywczych i napojów - 3,29%.

Warto tu wskazać, iż bardzo istotnym miernikiem atrakcyjności inwestycyjnej na danym obszarze, jest stan rozwoju instytucji wspomagania biznesu. Wskaźnik udziału instytucji prowadzących działalność zaliczaną do działalności wspierających rozwój przedsiębiorczości kształtuje się w powiecie lipnowskim na poziomie ok. 2,2% (średnia dla powiatów ziemskich w województwie wynosi 3,12%).

Kierunki rozwoju przemysłu do 2011 roku

Restrukturyzacja istniejących zakładów:

Zaostrzenie wymogów ekologicznych i wzrost konkurencyjności rynku stawia zakłady przed koniecznością restrukturyzacji. Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą wszystkie działania zmierzające do zminimalizowania wpływu przedsiębiorstwa na środowisko.

Szereg zakładów podjęło już lub jest w trakcie podejmowania działań restrukturyzacyjnych. Oprócz usprawnień technicznych istotną rolę będą miały usprawnienia organizacyjne, które są trudniejsze, mniej wymierne w efektach i mniej konkretne od usprawnień technicznych.

Dalszy rozwój przemysłu rolno-spożywczego

W miarę rozwoju wyspecjalizowanego rolnictwa jak również rolnictwa ekologicznego w gminach o typowo rolniczym kierunku, istotny będzie rozwój przemysłu związanego z rolnictwem: przetwórstwo mięsa, mleka, zbóż, ryb wytwarzanie pasz, przetwórstwo owoców i warzyw. Rynkiem zbytu dla tej branży przemysłu będą miasta powiatu lipnowskiego i sąsiednich Powiatów.

Kolejnym, bardzo ważnym źródłem rozwoju przemysłu w powiecie jest lokalna baza surowcowa w postaci lasów. Przetwórstwo drewna to działalność prowadzona na szeroka skale w wielu rejonach powiatu, jednak nie w pełni pokrywająca możliwości jakie dają lokalne zasoby surowca. Różne profile działalności zakładów przemysłu drzewnego zaspokajają zapotrzebowanie na szeroki asortyment produktów drewnopochodnych, a jednocześnie stwarzają możliwości współpracy pomiędzy poszczególnymi placówkami na kolejnych etapach obróbki drewna. Daje to pełną możliwość dalszego rozwoju przemysłu drzewnego w powiecie przy systematycznym zwiększaniu wydajności produkcji.

Aktywność zakładów na rzecz ochrony środowiska

Zakłady przemysłowe w coraz większym stopniu ponosić będą odpowiedzialność za ochronę środowiska. Zadania z tym związane nie będą ograniczać się do naprawy zaistniałych szkód i spełnienia wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska ale będą zmierzać do zapobiegania powstawaniu negatywnych oddziaływań i szkód w środowisku.

Respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju w przemyśle jest jednym z warunków skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa. Osiągnięcie celów polityki ekologicznej nie będzie możliwe bez aktywnego włączenia się przedsiębiorstw przy jednoczesnym zewnętrznym wsparciu finansowym i merytorycznym w spełnianiu obligatoryjnych wymagań. Jednym z koniecznych działań będzie dostosowanie się zakładów do tzw. zintegrowanych pozwoleń, obejmujących wszystkie elementy środowiska.

Istotne będzie podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz środowiska jak również upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego.

W systemach zarządzania środowiskowego zwracana jest uwaga na:

- oszczędne korzystanie z surowców,
- stosowanie surowców ekologicznych,
- energochłonność i wodochłonność,
- prewencje odpadów,
- systemy rejestracji emisji i zużywanych surowców,
- efektywne procesy produkcyjne.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy. Idea ta jest realizowana poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (systemy sformalizowane - np. normy

ISO 14 000 EMAS, lub niesformalizowane - np. Program Czystszej Produkcji).

Powinny być prowadzone działania inspirujące firmy do starań o wprowadzenie systemu zarządzania środowiskowego, wskazujące na niewątpliwie korzyści wynikające z jego wprowadzenia. W późniejszym etapie należy poszukiwać sposobu jak włączyć system zarządzania środowiskowego w pozwolenia wydawane przez Wojewodę lub Starostę dla zakładów zlokalizowanych w powiecie lipnowskim. Takie podejście jest zgodne z polityką Unii Europejskiej, która poleca systemy zarządzania środowiskowego jako wyraz własnej odpowiedzialności przemysłu za sprawy środowiskowe.

Wspomniane systemy zarządzania środowiskowego polecane są również dla zakładów gospodarki komunalnej oraz instytucji publicznych, w tym Starostwa Powiatowego i Urzędów Gminnych.

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju przemysłu i energetyki:

- Emisja zanieczyszczeń do środowiska.
- Zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych.
- Degradacja powierzchni ziemi.
- Nadzwyczajne zagrożenia środowiska.

Cel ekologiczny rozwoju przemysłu do 2011 roku:

**Restrukturyzacja zakładów przemysłowych oraz dalszy rozwój przemysłu przy
jednoczesnym minimalizowaniu wpływów na zdrowie ludzi i środowisko.**

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia wynikające z rozwoju przemysłu:

- Rozwój sektorów przemysłu przyjaznych środowisku.
- Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem.
- Wprowadzanie technologii mało i bezodpadowych.
- Właściwe gospodarowanie terenami przemysłowymi.

5.6. Osadnictwo

Powiat lipnowski zamieszkuje 66,5 tys. mieszkańców, co stanowi 3,1 % ludności województwa kujawsko – pomorskiego, przy niezbyt wysokim wskaźniku zaludnienia wynoszącym 65 osób / 1km². Wskaźnik zaludnienia dla województwa kujawsko – pomorskiego 115 osób / 1km². Ludność powiatu zamieszkuje w dziewięciu gminach, w tym jednej miejskiej, dwóch miejsko – wiejskich i sześciu wiejskich. Największy udział procentowy w ogólnej liczbie ludności ma gmina i miasto Lipno z liczbą ludności 15000, w których łącznie zamieszkuje 39 % ludności powiatu. Powiat lipnowski położony jest w obrębie Pojezierza Dobrzyńskiego, jego południowo – wschodniej części.

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju osadnictwa:

- Emisja niska.
- Nieuregulowana gospodarka ściekowa.
- Rozproszenie zabudowy.
- Niezorganizowana zabudowa letniskowa – np. wokół jezior.
- Wkraczanie zabudowy na tereny cenne przyrodniczo.
- Niszczenie kompozycyjnych, historycznych układów wsi.

Kierunki rozwoju osadnictwa do 2011 roku

Wśród tendencji zarysowujących się w rozwoju osadnictwa na terenie powiatu lipnowskiego, zbieżnych z tendencjami w województwie kujawsko - pomorskim należy wymienić:

- dynamiczny rozwój miejscowości położonych w sąsiedztwie większych miast, związany z rozwojem strefy usługowo-produkcyjnej, charakterystyczny jest brak spójności przestrzennej struktur zabudowy przy niejednokrotnie występującej nadmiernej koncentracji zainwestowania,
- tendencja do rozpraszania niewielkich zespołów mieszkaniowych (osiedli) powstających w wyniku podziału drobnych nieruchomości rolnych,
- wyludnienie i obumieranie wsi położonych daleko od miast i pozbawionych dobrych połączeń komunikacyjnych,
- degradacja przestrzenna nadmiernie rozrośniętych osiedli popegeerowskich i zbędnych ośrodków produkcji rolnej,
- utrata charakteru regionalnego wsi będąca efektem chaosu urbanistycznego i architektonicznego,

- tendencja rozbudowy budownictwa lotniskowego występujące na obszarach zainwestowania rekreacyjno-lotniskowego.

Podnoszenie poziomu wyposażenia w pełną infrastrukturę techniczną:

Głównym kierunkiem umożliwiającym dalszy rozwój osadnictwa będzie wyrównywanie wieloletnich opóźnień w rozwoju infrastruktury. Rozwój ten musi być ukierunkowany na spełnienie wymagań ochrony środowiska w zakresie jakości poszczególnych jego elementów.

Na terenie gmin podmiotowego obszaru szczególnie istotne będzie dalsze porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej wraz z budową nowych oczyszczalni ścieków, modernizację i rozbudowę sieci wodociągowej. Kolejnym ważnym elementem będzie ograniczanie emisji niskiej dzięki stopniowemu przechodzeniu gospodarstw indywidualnych na ekologiczne nośniki energii cieplnej.

Problem gospodarki odpadami będzie rozwiązywany na poziomie powiatowym we współpracy gmin między sobą. Rozwiązany będzie również problem odpadów niebezpiecznych znajdujących się w strumieniu odpadów komunalnych. Stare, wyeksploatowane składowiska odpadów będą zrekultywowane. Kontynuowanie przedsięwzięć związanych z rozbudową i modernizacją wyposażenia w infrastrukturę musi być zgodne z założeniami wynikającymi ze studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych miast i gmin.

Dzięki postępom w rozwoju infrastruktury technicznej podniesie się poziom życia mieszkańców powiatu, wzrośnie atrakcyjność powiatu zarówno dla inwestorów jak i potencjalnych nowych mieszkańców, wzrośnie popyt na usługi turystyczne i agroturystyczne rozwijane w gminach powiatu.

Udział społeczeństwa:

Główna rola w podejmowaniu działań zmierzających do poprawy warunków życia mieszkańców odgrywają sami mieszkańcy, ich zaangażowanie w problemy środowiska naturalnego, świadomość ekologiczna i chęć wprowadzania zmian służących poprawie jakości życia. Zagadnienie to nabrało większego znaczenia po wejściu w życie ustawy „Prawo ochrony środowiska”

określającej zasady:

- A. udostępniania informacji o środowisku,
- B. udziału społeczeństwa w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska,
- C. postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko.

Jak już wcześniej wspomniano udział mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony środowiska zależy od stanu ich świadomości ekologicznej. Stąd ważne jest inicjowanie i wspieranie przez władze gmin i powiatu działań zmierzających do podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców w celu rozbudzenia współodpowiedzialności w procesie rozwiązywania procesów ekologicznych.

Działania edukacyjne powinny być skierowane nie tylko do dzieci i młodzieży ale również do osób dorosłych, a formy i metody edukacji odpowiednio przystosowane do odbiorców.

Cel ekologiczny rozwoju osadnictwa do 2011 roku:

Podniesienie jakości życia mieszkańców powiatu uwzględniając istniejące walory przyrodnicze, kulturowe i zapewnienie ładu przestrzennego.

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia wynikające z rozwoju osadnictwa:

- ograniczenie żywiłowego procesu rozwoju struktur mieszkaniowych (do czasu rozwiązania problemów gospodarki wodno - ściekowej),
- zmiana systemów ogrzewania: wprowadzenie ekologicznych nośników energii, podłączenie do sieci c.o., wprowadzenie niekonwencjonalnych źródeł energii,
- ochrona istniejących i tworzenie nowych enklaw zieleni wśród zabudowy,
- podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

5.7. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska

Istotnym wsparciem ochrony środowiska jest aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska prowadząca do tworzenia tzw. zielonych miejsc pracy (szczególnie w rolnictwie, turystyce, leśnictwie i ochronie przyrody, odnawialnych źródłach energii, wykorzystania odpadów), rozwoju produkcji urządzeń służących ochronie środowiska bądź produkcji towarów przyjaznych środowisku. W 2003 roku przez Rząd zostanie przygotowany ramowy program wspierania zielonych miejsc pracy jako element zmniejszenia bezrobocia. Program ten będzie zawierał mechanizm finansowego i eksperckiego wspierania władz samorządowych i prywatnych przedsiębiorców w tworzeniu zielonych miejsc pracy. Podstawą uzyskania wsparcia będzie przedstawienie przez władze samorządowe (wojewódzkie, powiatowe, gminne) konkretnego programu tworzenia zielonych miejsc pracy.

Kierunki działań:

1. Wspieranie powstawania tzw. zielonych miejsc pracy, w tym przygotowanie przez władze powiatu programu tworzenia zielonych miejsc pracy.
2. Promocja polskich firm, zwłaszcza lokalnych, produkujących urządzenia ochrony środowiska.

5.8. Edukacja ekologiczna

Stan wyjściowy

Skuteczna realizacja polityki ekologicznej państwa wymaga udziału w tym procesie wszystkich zainteresowanych podmiotów wywierających wpływ na sposób i intensywność korzystania ze środowiska, w tym również udziału obywateli. Podstawowe znaczenie dla szerokiego udziału społeczeństwa w realizowaniu celów ekologicznych ma edukacja ekologiczna i zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku. Na terenie powiatu Lipnowskiego działalność edukacyjna prowadzona jest przez:

- Jednostki samorządowe: Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin,

- Lipnowski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.
- Liceum Ochrony Środowiska.
- Ścieżka edukacyjna – Nadleśnictwo Skrwilno.
- Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę prowadzonych przez ww. jednostki działań z zakresu edukacji ekologicznej.

Jednostki samorządowe

Działania podejmowane w poszczególnych gminach z ramienia urzędów miast i gmin są zróżnicowane, koncentrują się przede wszystkim na wspieraniu edukacji ekologicznej w szkołach, organizowaniu akcji sprzątaniaswiata, finansowaniu obchodów „Dnia Ziemi”.

Ośrodek Doradztwa Rolniczego

LODR prowadzi swoją działalność poprzez indywidualne doradztwo, szkolenia, kursy, wyjazdy studyjne, konkursy i publikacje we własnych wydawnictwach. W działalności doradczej z zakresu ochrony środowiska i ekologii zwraca szczególna uwagę na następujące zagadnienia:

organizacje produkcji w gospodarstwie zgodnie z założeniami KDPR, w sposób umożliwiający racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody oraz zapobiegający szkodliwym wpływom na środowisko, podstawowe zasady produkcji roślinnej i zwierzęcej w rolnictwie ekologicznym, przestawianie gospodarstw na ekologiczne metody produkcji, system kontroli produkcji w gospodarstwach i przetwórnictwie ekologicznych, ekologia w domu i zagrodzie w tym przydomowe oczyszczalnie ścieków i zagospodarowanie odpadów komunalnych.

Liceum Ochrony Środowiska

Zapewnia w szczególności upowszechnianie wiedzy ekologicznej wśród młodzieży oraz kształtowanie właściwych postaw wobec problemów ochrony środowiska. Obowiązujące obecnie minima programowe wielu przedmiotów zawierają treści nawiązujące bezpośrednio do zagadnień ekologii oraz ochrony kształtowania środowiska.

Niezwykle ważne jest jednak wyposażenie nauczycieli w odpowiednie pomoce w formie atrakcyjnie zredagowanych podręczników, broszur, folderów, filmów video oraz zestawów do ćwiczeń laboratoryjnych i terenowych.

Cel ekologiczny do 2011 roku

Wykształcenie u mieszkańców powiatu lipnowskiego nawyków kultury ekologicznej oraz poczucia odpowiedzialności za stan i ochronę środowiska.

Strategia realizacji celu

Cel ten jest zgodny z założeniami Polityki Ekologicznej Państwa (PEP), która kładzie nacisk na włączanie i rozszerzanie współpracy, szczególnie instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi, jak również włączenie organizacji

pozarządowych, a tym samym społeczeństwo w procedury konsultowania ważnych dla środowiska przedsięwzięć i decyzji.

Istotne jest zadbanie o edukację ekologiczną wśród młodego pokolenia jak również edukację ekologiczną dorosłych. Dlatego strategię realizacji celu zogniskowano wokół zagadnień:

- Edukacja ekologiczna w szkolnictwie.
- Edukacja ekologiczna dorosłych.

Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia

Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży jest ważnym zadaniem realizowanym w formalnym systemie kształcenia obejmującym wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe oraz szkolnictwo wyższe. Rozporządzenie MEN z dn. 15.02. 1999 dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów. Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżki międzyprzedmiotowej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku objął również szkoły średnie. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna. Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów z zakresu ochrony środowiska powiatu lipnowskiego.

Ważnym zadaniem jest wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych z edukacją ekologiczną szczególnie dotyczącą tych problemów, które w danej gminie czy mieście są najistotniejsze, np. stosowanie ekologicznych źródeł energii, selektywna zbiórka odpadów, właściwa gospodarka wodno-ściekowa itp. Stosowanie przez nauczycieli metod aktywizujących i poszukujących tj. burza mózgów, karty pracy, projekty; zajęcia terenowe oparte na bezpośrednim kontakcie ucznia z przedstawianą problematyką wykształci w uczniu umiejętność obserwacji, logicznego myślenia, kojarzenia, wyciągania wniosków. Zadaniem nauczyciela w szeroko pojętej edukacji ekologicznej jest:

kształtowanie u ucznia postawy odpowiedzialności za stan środowiska, zachęcanie ucznia do prowadzenia własnych obserwacji, badań i analizy środowiska, kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zgodnie z posiadaną wiedzą, umożliwienie dzieciom i młodzieży podejmowania praktycznych działań na rzecz ochrony środowiska w ich otoczeniu.

Nauczyciele podejmujący się realizacji zagadnień związanych z edukacją ekologiczną powinni zarówno współpracować ze sobą, jak i współpracować z instytucjami, organizacjami wspierającymi ich działalność:

- A. Urząd Wojewódzki, Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin – organizowanie i współorganizowanie prelekcji, konkursów, lekcji, festynów, finansowanie nagród.
- B. Nadleśnictwa – organizacja zajęć terenowych, organizacja prelekcji, szkoleń, finansowanie nagród, wydawanie materiałów informacyjnych.
- C. POE (Pozarządowe Organizacje Ekologiczne) – pomoc w organizowaniu warsztatów, happeningów, szkoleń.
- D. Europejski fundusz PHARE - pomoc uczniom w zdobyciu wiedzy i umiejętności a nauczycielom w przekazaniu ich w interesujący i skuteczny sposób, jednym z realizowanych projektów jest "Wzmacnianie edukacji ekologicznej w szkołach podstawowych i zawodowych w Polsce".

Kierunki działań

1. Zwiększenie udziału problematyki ekologicznej w szkolnych programach nauczania.
2. Aktywna edukacja ekologiczna młodzieży w formalnym systemie kształcenia.
3. Wspieranie działań edukacji szkolnej przez instytucje samorządowe i państwowe.

Pozaszkolna edukacja ekologiczna

Jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju jest włączenie do udziału w nim całego społeczeństwa. Dlatego konieczna jest jak najbardziej wszechstronna edukacja ekologiczna skierowana do: osób dorosłych, różnych grup zawodowych (rolników, organizatorów turystyki, przemysłowców). Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej osób dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na stan środowiska. Wśród wielu ważnych tematów edukacji ekologicznej znaczące miejsce należy przypisać edukacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, gospodarki ściekowej, ochrony powietrza atmosferycznego, oszczędności energii itp.

Szczególnie ważną rolę w edukacji ekologicznej mają organy samorządowe. Powinny one współdziałać przy opracowywaniu i realizacji lokalnych programów edukacji ekologicznej oraz z organizacjami, instytucjami, przedstawicielami zakładów pracy i społeczności lokalnych.

Ze względu na możliwości rozwoju turystyki i rekreacji w gminach powiatu, konieczne jest obejmowanie edukacją ekologiczną organizatorów turystyki i wypoczynku jak i osób korzystających z oferowanych usług oraz mieszkańców terenów cennych przyrodniczo. Ważną kwestią jest edukacja w miejscu pracy ponieważ większość czynnych zawodowo osób poprzez podejmowane decyzje, ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska.

Nowym i ważnym wezwaniem dla edukacji jest zmieniająca się pozycja polskiego rolnictwa i wsi w procesie integracji z UE. Przemianom tym musi towarzyszyć zwiększenie świadomości ekologicznej rolników i zachowanie tradycji przyjaznego dla środowiska rolnictwa (np. poprzez wdrażanie Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych). Zdecydowanie największy wpływ na poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa mają media.

Podkreślić należy, że istnieje ścisła zależność między wiedzą społeczeństwa z zakresu stanu środowiska i nastawieniem do działań na rzecz jego ochrony, a sposobem ukazywania problemów ekologicznych w mediach. Coraz większego znaczenia nabierają tematyczne programy publicystyczne, filmy popularnonaukowe o tematyce środowiskowej oraz reklama społeczna promująca działania przyjazne środowisku. Współpraca w zakresie propagowania edukacji ekologicznej poprzez media powinna być realizowana we współpracy z innymi powiatami i miastami województwa i zaowocować cyklicznym ukazywaniem się artykułów, programów TV, audycji radiowych, w których przybliżałoby się mieszkańcom bieżące problemy i działania.

Efektom współpracy z telewizją lokalną mógłby być cykl programów informacyjnych, wywiadów z politykami, osobami zaangażowanymi w ochronie środowiska, filmów edukacyjnych.

Ze względu na możliwość wykorzystania komputerów coraz większe znaczenie będzie miała treść edukacyjna na stronach „www” oraz możliwość kontaktu i dyskusji z mieszkańcami drogą internetową.

Duże znaczenie w EE dorosłych mają działania pozaszkolne podejmowane przez uczniów i nauczycieli. Umożliwiają one włączenie do programu edukacji ekologicznej społeczności lokalnych, bez których poparcia żadne działania na rzecz ochrony środowiska nie powiodą się. Równocześnie wspólne działania dzieci i rodziców stwarzają szanse zmiany mentalności społeczeństwa i kształtowania świadomości proekologicznej.

Kierunki działań

1. Informowanie mieszkańców powiatu o stanie środowiska w powiecie i działań podejmowanych na rzecz jego ochrony.
2. Współdziałanie władz powiatu z mediami w zakresie prezentacji stanu środowiska i działań podejmowanych na rzecz jego ochrony.
3. Prowadzenie działań z zakresu edukacji ekologicznej na terenach cennych przyrodniczo.
4. Realizacja treści ekologicznych przez środki masowego przekazu, instytucje kultury i wypoczynku.
5. Wdrażanie Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych.
6. Współpraca władz lokalnych ze szkołami, przedstawicielami środowiska naukowego, zakładami pracy i pozarządowymi organizacjami w celu wykorzystania różnorodnych form edukacji ekologicznej.

VI. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY

6.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

Na system obszarów i obiektów prawnie chronionych powiatu lipnowskiego składa się: 1 obszar chronionego krajobrazu, 4 rezerwaty przyrody, 15 pomników przyrody.

Na terenie Skępego i okolic utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu „Jeziora Skępskie” o łącznej powierzchni 10 405 ha.

Wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe tych terenów stały się podstawą do projektowania utworzenia na tym obszarze parku krajobrazowego. Według art. 24 ustawy o ochronie przyrody: „park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie i upowszechnienie tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.” Park krajobrazowy nie jest obszarem wyłączonym z działalności gospodarczej, jak np. rezerwat przyrody, jednak gospodarowanie na terenie parku krajobrazowego poddane jest pewnym rygorom i ograniczeniom, zapewniającym zachowanie wyżej wymienionych wartości.

Skępskim Parkiem Krajobrazowym kierować będzie dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Brudzeńskiego i Gostynińskiego – Włocławskiego z siedzibą w Kowalu, a bezpośredni nadzór sprawować będzie Wojewódzki Konserwator Przyrody.

Granice parku nie są jeszcze jednoznacznie określone. Istnieją dwa projekty granic Skępskiego Parku Krajobrazowego.

Według jednego z tych projektów w skład obszaru parku wchodziłyby tereny Skarbu Państwa, zarządzane przez Nadleśniczego Nadleśnictwa Skrwilno, Obrębu Skępe:

Leśnictwa: Koziołek (1174,14 ha) oraz Głęboć (1406,81 ha), część Leśnictwa Podole (ok. 600 ha), Leśnictwa Kamienica (ok. 400 ha), czyli Lasy Państwowe o powierzchni około 3500 ha. W skład parku wejdą także wody (494 ha). Użytki rolne w obszarze chronionym zajmują powierzchnię 5925 ha i taka powierzchnia w przybliżeniu znajdzie się w granicach parku. Granica parku nie obejmie części obszaru położonego na południowy wschód, wyjdzie natomiast poza obszar chroniony w części wschodniej gminy, obejmując miejscowość Rumunki. „Skępski Park Krajobrazowy” zajmowałby powierzchnię około 10 000 ha. Gmina Skępe jest też gminą posiadającą największy procent różnych form ochrony przyrody.

Rezerwaty przyrody są to niewielkie na ogół obszary, chronione zarządzeniem MOŚZNiL ogłoszonym w Monitorze Polskim. Przedmiotem ochrony są naturalne ekosystemy, stanowiska cennych gatunków roślin i zwierząt, osobliwości geologiczne i krajobrazowe.

Na omawianym terenie znajdują się następujące rezerваты:

- ◆ „TORFOWISKO MIELEŃSKIE” - rezerwat florystyczny, torfowiskowy. Znajduje się po południowej stronie Jeziora Mielno w pobliżu Skepego. Obejmuje obszar torfowiska niskiego i przejściowego o łącznej powierzchni 16,04 ha. Został utworzony w roku 1990 w celu ochrony torfowiska z udziałem brzozy niskiej *Betula humilis*. Rosną tu także rzadkie gatunki roślin zielnych - turzyca bagienna, rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*, rosiczka długolistna *D. anglica*, pływacz drobny, pływacz średni *Utricularia intermedia* i inne, a także reliktowe mszaki – *Thuidium lanatum*, *Paludella squarrosa*, *Scorpidum scorpioide* i *Meesea triquetra*. Występuje tu 241 gatunków roślin, w tym 206 naczyniowych i 35 mszaków. (*W. Cyzman, A. Przystalski, M. Balakowicz 1997 ; Z. Kącki 1993*).
- ◆ PRZEŁOM MIENI – rezerwat krajobrazowy, utworzony w 2001r. Znajduje się w miejscowości Żuchowo, w gminie Skepe. Obejmuje malowniczy jar – przełomowy odcinek silnie meandrującej w tym miejscu rzeki Mień, wraz z otaczającymi lasami i zajmuje obszar 14,8 ha. Występują tu lasy łęgowe, na zboczach rosną grądy wysokie i bory mieszane oraz monokultury sosny na ich siedliskach. Występują tu też zespoły pastwiskowe i murawy psammofilne. Wszystko to stwarza nieprzeciętne walory widokowe (*akta i maszynopisy z UMiG Skepe*)
- ◆ UROCZYSKO STARY ZAGAJ - rezerwat leśny, o powierzchni 125,0 ha, utworzony w 2001r. Położony jest w pobliżu wsi Pokrzywnik i Suradówek. Znajduje się tu stosunkowo duży kompleks lasów liściastych, w tym: grąd subkontynentalny w odmianie mazowieckiej, dąbrowa świetlista oraz niewielkie płyty niżowej formy podgórskiego łęgu jesionowego. Rozwijają się tu także fitocenozy olsu porzeczkowego, łęgu olszowo – jesionowego i boru mieszanego w odmianie sarmackiej. Występują tu rzadkie i chronione rośliny, np.: lilia złotogłów, wilczomlecz słodki *Eurphobia dulcis*, bluszcz pospolity, miodunka wąskolistna i inne. (*W. Cyzman, A. Przystalski, M. Balakowicz 1997 ; akta i maszynopisy z UMiG Skepe*)
- ◆ BÓR WĄKOLE IM. PROF. KLEMENSA KĘPCZYŃSKIEGO – rezerwat leśny o pow. 46,88 ha. Teren rezerwatu znajduje się pod zarządem Nadleśnictwa Dobrzejewice w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu i stanowi własność Skarbu Państwa. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych powierzchni leśnej – boru z jałowcami na wydmach śródlądowych.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiętkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, które wyróżniają je wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałe rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych i obcych, a także źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie.

Na omawianym obszarze mamy do czynienia z pomnikami przyrody – okazami pięknych drzew, są to:

- Miasto i Gmina Skepe

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie	Właściciel	Nr i data aktu
-----	-------------------	-----------	------------	----------------

1.	Cis pospolity	Park podworski - Wioska	AWRSP-Bydgoszcz	446/70 z 13.07.1970r.
2.	grupa 6 lip	Park podworski - Wioska	AWRSP-Bydgoszcz	445/70 z 13.07.1970r.
3.	Dąb	Obok muru klasztornego		163 z 08.02.1955r. Dz. U. WRN Nr 5/56 poz. 19
4.	Dąb	L-ctwo Podole, oddz.235a	N-ctwo Skrwilno	165 z 08.02.1955r. Dz. U. Nr 5/56 poz.19
5.	Dąb	L-ctwo Huta	N-ctwo Skrwilno	165 z 08.02.1955r. Dz. U. Nr 5/56 poz.19
6.	Grupa 7 dębów	Borek	Klasztor o.o. Bernardynów; Technikum Rolnicze	Orzeczenie nr 7 Woj. Włocławskiego z dnia 13.08.1981r.

- Gmina Kikół

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie	Właściciel	Nr i data aktu
1.	Sosna zwyczajna	Wola, przy drodze krajowej nr 10	Powiatowy Zarząd Dróg Publicznych	Dec. Nr 14/64 z dnia 01.09.1964r PWRN Bydgoszcz

- Gmina Lipno

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie	Właściciel	Nr i data aktu
1.	Grupa 2 dębów	Park przydworski w Karnkowie	Własność prywatna	Orzeczenie nr 8 woj. Włocławskiego z dnia 23.09.1981r.
2.	Aleja lipowa (25 sztuk)	Brzeźno	Własność prywatna -Jan Władowski	Dec. 388/70 z dn. 22.04.1970 PWRN Bydgoszcz

- Miasto Lipno

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie	Właściciel	Nr i data aktu
1.	Grupa dwóch dębów	Osiedle Reymonta	Urząd Miejski Lipno	Dec.nr 15/64 z dnia 01.09.1964r. PWRN Bydgoszcz
2.	Grupa trzech dębów	Park Miejski	Urząd Miejski Lipno	Orzeczenie nr 1 woj. Włocławskiego z dnia 06.01.1981r.

Uwagi: Skreślono z ewidencji 1 dąb rosnący przy ul. M. Fornalskiej (osiedle Reymonta) Dec. Wojewody Włocławskiego z dnia 20.09.1985r. Dąb ten był przeznaczony do wycinki, jednakże nigdy nie doszło do usunięcia tego drzewa.

- Gmina Wielgie

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie	Właściciel	Nr i data aktu
1.	Wiąz górski	Zakrzewo	Skarb Państwa	Zarządzenie nr 59/88 woj. Włocławskiego z dnia 20.12.1988r. Dz. U. Nr 4 z 1989r. Poz. 55
2.	Jesion wyniosły	Wielgie, park przy starym dworku	Skarb Państwa	Zarządzenie nr 59/88 woj. Włocławskiego z dnia 20.12.1988r. Dz. U. Nr 4 z 1989r. Poz. 55
3.	Aleja kasztanowców (12 sztuk)	Czarne	Powiatowy Zarząd Dróg	Uchwała Rady Gminy z dnia 09.06.1998r., nr XXXIX/166/98

- Gmina Dobrzyń nad Wisłą

Lp.	Przedmiot ochrony	Położenie	Właściciel	Nr i data aktu
1.	Dąb szypułkowy	Boisko Szkoły Podstawowej w Krojczynie	Kuratorium Oświaty i Wychowania	Orzeczenie nr 7 woj. Włocławskiego z dnia 10.08.1981r.

W pozostałych gminach naszego powiatu brak jest pomników przyrody.

Obszar powiatu lipnowskiego odznacza się również znacznym bogactwem fauny i flory, znajdują się tu stanowiska wielu chronionych, rzadkich, zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt.

Problemy i zagrożenia

Do najbardziej istotnych problemów w skali nie tylko powiatu ale również województwa należą:

- niska jakość wód powierzchniowych
- zły stan powietrza atmosferycznego
- zanieczyszczenie i degradacja gleb
- nieuporządkowana gospodarka odpadami

Cele ekologiczne do 2011 roku

- 1. Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz doskonalenie systemu obszarów chronionych.***
- 2. Ochrona struktury i rozwój systemu zieleni terenów zurbanizowanych.***
- 3. Ochrona walorów przyrodniczych krajobrazu rolniczego i rekreacyjnego***

Strategia realizacji celów

Głównym celem ochrony przyrody jest zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie jej składników, szczególnie dziko występujących roślin i zwierząt.

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w UE są:

dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory zwana Dyrektywa Siedliskowa oraz dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków tzw. Dyrektywa Ptasia. Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich Unii poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terenie.

Kierunki działań do 2001 roku:

- Upowszechnienie i wprowadzanie form indywidualnej ochrony przyrody w postaci pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej
- Rozwój prac inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznawania zagrożeń różnorodności biologicznej (wykonanie nowych i aktualizacja istniejących waloryzacji przyrodniczych).
- Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.

6.2. Ochrona fauny i flory

Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt ma na celu zabezpieczenie dziko występujących roślin lub zwierząt oraz ich siedlisk, a w szczególności gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem. Niezbędne jest podjęcie działań związanych z aktywną ochroną fauny i flory oraz opracowanie programów ochrony tych populacji, dla których niewystarczająca do podtrzymania gatunku jest ochrona siedlisk. Istotne znaczenie ma wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na faunę i florę. Wobec degradacji środowiska spowodowanej m.in. rozwojem turystyki, zachodzi potrzeba dokonania inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej terenów przeznaczonych do użytkowania turystyczno-rekreacyjnego.

Waloryzacja ułatwi wyznaczenie na zagospodarowywanym obszarze terenów istotnych dla zwierząt np. ze względu na gody, łągi itp.

Rozwój sieci komunikacyjnej wymusi budowę przejść dla zwierząt pod trasami komunikacyjnymi.

Kierunki działań do 2011 roku:

- Budowa przejść dla zwierząt przez trasy komunikacyjne.
- Ochrona zwierząt większych poprzez wyznaczenie przejść przez trasy komunikacyjne

6.3. Ochrona i utrzymanie krajobrazu rekreacyjnego

Pokrywanie się obszarów najcenniejszych pod względem przyrodniczym z obszarami atrakcyjnymi turystycznie ma swoje odzwierciedlenie we wzroście ilości turystów i negatywnego oddziaływania turystyki i rekreacji na zasoby przyrodnicze powiatu, w tym tereny chronione.

Ważnym zadaniem będzie zapewnienie i stworzenie warunków do ochrony zasobów przyrodniczych, walorów kulturowych i krajobrazowych.

Istotne będą odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego chroniące te tereny przed przeinwestowaniem i nielegalnym osiedlaniem. Właściwa ochrona warunków przyrodniczych i krajobrazowych powiatu będzie możliwa poprzez odpowiednie udostępnianie obiektów i obszarów chronionych oraz wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody.

Ważnym elementem systemu przyrodniczo-kulturowego są dawne dworki, przy których często znajdują się założenia parkowe z urozmaiconym drzewostanem często z gatunkami obcego pochodzenia. W takim przypadku istotna z punktu widzenia zachowania różnorodności biologicznej staje się ochrona zasobów genetycznych. W Unii Europejskiej ramy prawne dla tej ochrony określa Rozporządzenie Rady nr 1467/94 o ochronie, określaniu, gromadzeniu i wykorzystywaniu zasobów genetycznych w rolnictwie.

Ze względu na pokrywanie się terenów rekreacyjnych z terenami cennymi przyrodniczo szczególnie ważna jest edukacja przyrodnicza społeczeństwa, która powinna przebiegać na różnych płaszczyznach, obejmując zarówno strefę środowiska przyrodniczego jak i środowiska kulturowego.

Kierunki działań do 2011 roku:

- Ochrona i rewaloryzacja elementów środowiska przyrodniczo-kulturowego zespołów dworsko-parkowych jako dóbr kultury i banku genów
- Ochrona kompozycji układów zieleni
- Rozwój sieci szlaków turystycznych i ścieżek przyrodniczych
- Monitoring ruchu turystycznego, szczególnie na obszarach chronionych
- Selektywny dostęp do terenów cennych przyrodniczo oraz ochrona tych terenów przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem .

6.4. Utrzymanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego

Działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej obejmują również stosowne zasady w sektorze rolnictwa. Wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nie naruszające równowagi przyrodniczej, przede wszystkim rolnictwa ekologicznego jest jednym z celów stawianych przez II PEP w zakresie różnorodności biologicznej i ochronie przyrody.

W procesie modernizacji obszarów wiejskich zagrożone stają się naturalne elementy krajobrazu. Wartości i uwarunkowania przyrodnicze powiatu narzucają preferowanie rolnictwa przyjaznego środowisku, szczególnie na obszarach chronionych. Szansą dla tych obszarów będzie rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki, związanych ze stosowaniem małych ilości nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, bądź w przypadku rolnictwa ekologicznego – stosowaniem tylko i wyłącznie naturalnych nawozów i biologicznych środków ochrony.

Dla zachowania walorów przyrodniczych terenów rolniczych istotne będzie zachowanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych, przydrożnych małych kompleksów leśnych oraz oczek wodnych.

Istotnym instrumentem finansowym ochrony środowiska i przyrody w przestrzeni rolniczej są Krajowe Programy Rolnośrodowiskowe, będące elementem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Kierunki działań do 2011 roku:

- Zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo.

- Rozwój rolnictwa ekologicznego.
- Utrzymanie tradycyjnych rozłogów pól, zadrzewień śródpolnych i małych zagłębień wraz z występującą tam florą.

6.5.Ochrona lasów.

Łączna powierzchnia jaką zajmują lasy na obszarze powiatu lipnowskiego wynosi 21326 ha, z tego lasy nie stanowiące własności Skarbu Państwa obejmują powierzchnię 5838ha, drzewostan w wieku 20-40 lat obejmuje powierzchnię 25%. W stosunku do całego powiatu lasy zajmują 21,6% powierzchni.

Tabela. – Powierzchnie leśne w rozbiciu na gminy.

Lp.	Gmina	Lasy państwowe	Lasy prywatne	Ogółem
1.	Bobrowniki	3067	1570	4637
2.	Chrostkowo	415	469	884
3.	Dobrzyń n/ Wisłą	143	119	262
4.	Kikół	86	118	204
5.	Lipno m.	19	13	32
6.	Lipno gm.	4058	885	4943
7.	Skępe	5432	1562	6994
8.	Tłuchowo	809	583	1392
9.	Wielgie	1459	519	1978
RAZEM		15488	5838	21326

Na terenie powiatu znajdują się 2 nadleśnictwa, które obejmują swym zasięgiem nw. leśnictwa:

Nadleśnictwo Dobrzejewice:

- Bobrowniki
- Jankowo
- Komorowo
- Łochocin
- Mień
- Wąkole

Nadleśnictwo Skrwilno:

- Podole
- Głęбочek
- Koziołek
- Huta
- Jasień
- Kamienica

- Karnkowo

Do gmin o najwyższej lesistości należą gminy Skepe, Lipno i Bobrowniki, a o najniższej lesistości gminy Kikół i Dobrzyń n/ Wisłą.

Do czynników klimatycznych o największym znaczeniu dla lasów zalicza się opady atmosferyczne. Dla lasów obejmujących swym obszarem powiat lipnowski roczne opady wynoszą średnio 500-550 mm i jest to wielkość minimalna dla zachowania lasów. Lata suche silnie wpływają na kondycję lasów i w konsekwencji zwiększają ich podatność na niszczące działanie przemysłu, szkodliwych owadów i chorób grzybowych.

Lasy zajmują gleby o mniejszej urodzajności. Są to w 2/3 gleby rdzawe wytworzone na piaskach akumulacji polodowcowej z głęboką wodą gruntową, bądź piaski zwydmione doliny Wisły. Większe enklawy zajmują też gleby bielcowe, brunatne i murszowe. Ubogie i średnio żyzne gleby były podłożem dla kształtowania się siedlisk leśnych, dlatego zdecydowanie dominującą pozycję zajmują siedliska borowe: bory i bory mieszane – łącznie 77,7 %. Bardziej żyzne gleby porastają lasy i lasy mieszane o łącznym udziale 19,3 %. Wilgotne olsy zachowały się głównie wokół zbiorników i wzdłuż cieków wodnych na 2,0 % powierzchni leśnej.

Żyzność siedlisk leśnych jest cechą przesądzającą o składzie gatunkowym drzewostanów, które na nich występują. Przewaga siedlisk borowych promuje sosnę pospolitą, która – podobnie jak na całym Niżu Polskim – zdecydowanie dominuje / 88,3% / w lasach.

W drzewostanach mieszanych stanowiących około 15% powierzchni zalesionej gatunkiem panującym obok sosny jest brzoza, dąb, świerk wyjątkowo inne gatunki.

Jakość drzewostanów określa się jako dobrą i średnią, o zadowalających cechach wzrostu i rozwoju.

Obowiązująca Ustawa o lasach z 28 września 1991 roku określa cztery pryncypialne zasady dla gospodarki leśnej. Są to:

- I. Zasada powszechnej ochrony lasów.
- II. Zasada trwałości utrzymania lasów.
- III. Zasada ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów.
- IV. Zasada powiększania zasobów leśnych.

/ Ustawa o lasach, rozdz.2, art.8 /

Z dniem 1 stycznia 2002 roku weszła w życie ustawa z dnia 8 czerwca 2001 roku o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz. U. z 2002 r. Nr 73 poz. 764, z 2003 r. Nr 46 poz. 392) umożliwiającą właścicielom gruntów rolnych uzyskanie środków finansowych za wyłączenie tych gruntów z upraw rolniczych i prowadzenie na nich upraw leśnych.

Ustawa spotkała się z bardzo dużym zainteresowaniem właścicieli gruntów rolnych czego odzworowaniem jest złożenie do Starosty Lipnowskiego na dzień 31.08.2003 r. 292 wniosków o wyrażenie zgody na przeznaczenie gruntów rolnych do zalesienia.

W oparciu o przepisy „nowej” ustawy na terenie powiatu lipnowskiego zostało zalesionych 172 ha gruntów rolnych, na które A.R. i M.R. w Warszawie przekazuje środki finansowe na wypłatę ekwiwalentów leśnych.

Zalesienia gruntów rolnych realizowane są również w niewielkim stopniu w oparciu o przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 roku o lasach dla właścicieli gruntów rolnych, którzy nie spełniają wymagań do uzyskania ekwiwalentu leśnego.

Problemy i zagrożenia.

Do najistotniejszych zagadnień problemowych na terenie powiatu lipnowskiego związanych z ochroną lasów należą:

- intensywna penetracja lasów w okresie letnim, szczególnie skoncentrowana w rejonie gminy Skepe i Bobrowniki
- fragmentaryzacja kompleksów leśnych poprzez rozwój sieci komunikacyjnej i zabudowy turystycznej
- rozwój zabudowy terenów nieleśnych położonych pomiędzy kompleksami leśnymi przez co likwidacji ulegają naturalne trasy przemieszczania się zwierzyny
- uszkodzenia i zmniejszenia odporności lasów na skutek oddziaływania czynników naturalnych i antropogenicznych, do których zalicza się: warunki klimatyczne, siedliskowo – drzewostanowe, warunki gruntowo wodne, poziom emitowanych zanieczyszczeń do powietrza, zanieczyszczenie wód, gleby
- podatność nasadzeń porolnych na gradacje owadów i choroby

Cele ekologiczne do 2011 roku

- 1. Ochrona istniejących zasobów leśnych oraz odtwarzanie ich różnorodności biologicznej***
- 2. Zrównoważona pod względem ekonomicznym, społecznym i ekologicznym gospodarka leśna.***

Strategia realizacji celu.

Według Komisji Europejskiej podstawowym celem strategii leśnej Unii powinno być wsparcie zrównoważonego rozwoju lasów i gospodarki leśnej zgodnie z zasadami gospodarki ochrony i trwałego rozwoju lasów przyjętymi na forum międzynarodowym. W polityce UE podkreśla się wielofunkcyjność rozwoju leśnictwa, promowanie społecznej i ochronnej funkcji lasów, dążenie do zrównoważenia gospodarki leśnej pod względem ekonomicznym, społecznym i ekologicznym, tj. dążenie do takiego stanu aby działania z zakresu gospodarczego użytkowania lasów, ochrony ekosystemów leśnych, rozwoju badań naukowych i usług doradczych były traktowane jednakowo.

Podstawę dla realizacji przez państwa członkowskie ochrony i zrównoważonej gospodarki w lasach są działania ujęte w Agendzie 2000 dotyczące:

- ochrony lasów oraz rozwoju społecznych i gospodarczych funkcji lasów
- zachowania i poprawy wartości ekologicznych lasów, zachowania funkcji ochronnych lasów
- promocji nowych zastosowań drewna oraz zwiększania powierzchni leśnych poprzez zalesianie
- programów edukacyjnych i szkoleniowych promujących wiedzę o przyjaznych dla środowiska i nie zakłócających naturalnego krajobrazu sposobach i technikach wytwarzania produktów leśnych i dostarczania usług leśnych skierowanych przede wszystkim do zarządców i właścicieli lasów

Jednym z przejawów działań UE w sektorze leśnym jest wspieranie zalesień na gruntach rolnych wycofywanych z produkcji, traktowanych w polityce rolnej jako alternatywna forma zagospodarowania gruntów rolnych.

Powiększanie zasobów leśnych powinno się odbywać przy uwzględnieniu różnorodności biologicznej i lokalnego zróżnicowania krajobrazu.

Zalesianie powinno uwzględniać potrzeby ochrony walorów przyrodniczych gruntów nieleśnych w tym cennych łąk, muraw i torfowisk.

W „Polityce leśnej państwa” bardzo duże znaczenie ma ochrona zasobów przyrodniczych lasów i zwiększanie ich powierzchni.

Zwiększanie powierzchni i zawartości lasów będzie następować głównie poprzez łączenie kompleksów leśnych zwłaszcza w obszarach korytarzy ekologicznych i na obszarze wododziałów. Intensyfikacja rolnictwa i rozwój przemysłu na terenach powiatu lipnowskiego może doprowadzić do wylesiania i fragmentaryzacji środowiska, dlatego duże znaczenie będzie miało przywrócenie do właściwego stanu siedlisk przyrodniczych, charakteryzujących się przekształceniem w wyniku np. zabiegów melioracyjnych.

Działania te są na bieżąco realizowane przez nadleśnictwa i zmierzają do poprawy rozpoznania zasobów różnorodności biologicznej w lasach, do unaturalniania składu gatunkowego drzewostanów w celu ich zbliżenia do ekosystemów naturalnych i pełnego wykorzystania możliwości siedliskowych.

Równie ważna jest rola jaką odgrywają lasy w regulowaniu gospodarki wodnej (ze względu na wysoką retencyjność lasów) i ochronę przeciwerozyjną gleb.

Kontynuowane będą działania zmierzające do podniesienia lustra poziomu wód gruntowych poprzez m.in.: odtwarzanie śródleśnych zbiorników wodnych i ochrona istniejących zasobów wodnych.

Kierunki działań do 2011 roku:

- zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo
- racjonalne przeznaczanie obszarów leśnych na cele nieleśne
- tworzenie spójnych kompleksów leśnych szczególnie w obszarze korytarzy ekologicznych i wododziałów
- lokalizacja zalesień i zadrzewień zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego, w tym kształtowanie granicy rolno-leśnej
- ochrona zieleni dolin rzecznych, terenów torfowiskowych i źródliskowych
- stały monitoring środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkody przemysłowe)
- rozszerzenie usług doradczych, informacji i szkoleń dla właścicieli lasów,

6.6. Ochrona gleb.

Gleby powiatu lipnowskiego należą do środkowoeuropejskiej strefy glebowej związanej z klimatem umiarkowanym o stosunkowo wyraźnie zaakcentowanym udziale wpływów morskich.

Agroklimat na obszarze powiatu wykazuje niewielkie zróżnicowanie i jest na ogół dość korzystny dla produkcji rolniczej. Roczna suma opadów wynosi tutaj 550 mm. Na miesiące letnie przypada największa liczba opadów.

Średnia roczna temperatura wynosi 7,0 °C, natomiast średnia roczna temperatura dla miesięcy najcieplejszych i najzimniejszych wynosi odpowiednio 17,6 °C dla lipca i 4,1 °C dla lutego.

Rzeźba terenu jest czynnikiem silniej zróżnicowanym na tym terenie. Na przeważającej części powierzchnia jest płaskorówninna lub niskofalowa. Taka rzeźba terenu jest korzystna dla gospodarki rolnej. Największy stopień falistości występuje jedynie na terenie gmin: Chrostkowo i Kikół. Tam też występuje lokalna zmienność warunków produkcji roślinnej i utrudnienie pracy maszyn rolniczych.

Gleby użytkowane na terenie powiatu lipnowskiego wykazują bardzo duże zróżnicowanie. Charakterystyczne są tu gleby brunatne, płowe, rdzawe (skrytobielicowe) oraz bielice.

Na terenie powiatu lipnowskiego przeważają grunty orne klasy IV a. Sporo jest gleb klasy III b i IV b. Duży obszar stanowią również grunty klasy V i VI, są to ziemie słabe o ograniczonym potencjale produkcyjnym przeznaczane stopniowo pod zalesienie.

Najlepsze gleby występują w gminach: Dobrzyń n/ Wisłą, Lipno i Kikół, najłabsze gleby występują w gminach: Skepe i Bobrowniki.

Okręgowe Stacje Chemiczno Rolnicze prowadzą badania, na terenie całego kraju, nad oceną stanu ekologicznego gleb użytków rolnych.

W próbkach glebowych oznacza się skład granulometryczny, zawartość próchnicy, odczyn gleb oraz zawartość metali ciężkich (kadmu, miedzi, niklu, ołowiu, cynku) i siarki siarczanowej.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że zakwaszenie gleb powiatu lipnowskiego jest dość znaczne i waha się w granicach od 20 do 80% gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych.

Najbardziej zakwaszone gleby występują w gminach: Bobrowniki, Skepe i Tłuchowo, gdzie gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych jest ponad 60%. Stosunkowo najmniej gleb zakwaszonych występuje w gminach Chrostkowo i Kikół.

W glebach o odczynie kwaśnym zamiera życie biologiczne, dlatego też gleby takie wymagają pilnego zabiegu wapnowania, aby wyrównać poziomy kwasowości.

Gleby zawierają również pewne naturalne ilości metali ciężkich. Za zanieczyszczone uznaje się takie gleby, w których zawartość metali ciężkich przekracza tło geochemiczne. Szkodliwość metali ciężkich w glebach użytków rolnych wiąże się z możliwością ich włączenia w łańcuch pokarmowy: gleba – roślina – człowiek lub gleba – roślina – zwierzę – człowiek.

Z przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska badań użytków rolniczych wynika, że gleby na terenie powiatu lipnowskiego nie są zanieczyszczone metalami ciężkimi. Zdecydowana większość gleb wykazuje naturalną ich zawartość. Jedyne nieznaczny procent badanych prób wykazał niewielką podwyższoną zawartość danego pierwiastka. Te gleby mogą być przeznaczone do pełnego wykorzystania rolniczego, jedynie nie można uprawiać na nich roślin do produkcji żywności tzw.: zdrowej, ekologicznej, przeznaczonej dla dzieci i osób na specjalnych dietach, a także niektórych warzyw szczególnie łatwo absorbujących metale ciężkie np.: sałata, kalafior.

Siarka jest powszechnie występującym pierwiastkiem w przyrodzie, zawarta jest zarówno w związkach organicznych jak i nieorganicznych. Wchodzi w skład białek i jest niezbędnym składnikiem dla prawidłowego wzrostu i rozwoju roślin (zwłaszcza krzyżowych). Nadmiar siarki w glebie spowodowany jest emisją dwutlenku siarki z zanieczyszczonej atmosfery, który jest mniej szkodliwy dla roślin niż jej niedobór. Skutkiem zanieczyszczenia gleb siarką jest chemiczna degradacja gleb przez zakwaszenie. Głównymi źródłami zanieczyszczeń siarką są emisje przemysłowe spalania paliw stałych i płynnych, nawozy organiczne, mineralne i pestycydy.

Zawartość siarki w glebach powiatu jest zróżnicowana. Waha się w granicach od 0,35 mg/kg do 130 mg/kg. Najwięcej gleb zasiarczonych występuje w gminach: Tłuchowo, Lipno, Chrostkowo, Skepe.

Problemy i zagrożenia.

Jako główne zagrożenia dla gleb uznano:

- sąsiedztwo składowisk odpadów komunalnych nie spełniających wymogów ochrony środowiska tzw. dzikich wysypisk

- odkrywkowe wydobycie surowców mineralnych
- zanieczyszczenie gleb wzdłuż odcinków dróg o dużym natężeniu ruchu (droga krajowa nr 10, drogi wojewódzkie)
- pogarszanie stosunków wodnych w wyniku zaniedbań melioracyjnych – zły stan utrzymania melioracji podstawowej i szczegółowej
- erozja gleb
- rozdrabnianie użytków rolnych
- zanieczyszczenie gleb wynikające z rolnictwa

Cel ekologiczny do 2011 roku

Ochrona i właściwe wykorzystanie gleb powiatu lipnowskiego.

Strategia realizacji celu.

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb, zwłaszcza w ujęciu długookresowym powinna polegać na:

- zagospodarowaniu gleb w sposób odpowiadający ich walorom przyrodniczym i klasie bonitacyjnej,
- dostosowaniu formy zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji do naturalnego potencjału gleb.

Zgodnie z art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (tj. Dz.U. z 2001 r. Nr 62, poz.627; z 2002 r. Nr 74, poz. 676) w zakresie obowiązków Starosty leży prowadzenie okresowych badań jakości gleb i ziemi. Natomiast zakres i sposób prowadzenia tych badań może określić Minister właściwy ds. środowiska w drodze rozporządzenia.

Starosta prowadzi również corocznie aktualizowany rejestr zawierający informację o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleb lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża Starostę (art. 110 POŚ). Zadaniem powiatowego POŚ jest określenie kolejności realizowania przez starostę zadań w zakresie rekultywacji powierzchni ziemi (art. 111).

Na terenie powiatu lipnowskiego obszarami wymagającymi rekultywacji będą przede wszystkim nielegalnie funkcjonujące składowiska odpadów komunalnych.

Gleby zdegradowane będą zalesiane lub zagospodarowywane i przeznaczane ich na cele nierolnicze.

Dla utrzymania optymalnego uwilgocenia i prawidłowego systemu odwadniania konieczna będzie budowa i odbudowa urządzeń melioracyjnych, małych urządzeń piętrzących oraz utrzymanie rowów i drenażu w odpowiednim stanie, zachowanie torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorowisk wodnych.

Utrzymanie melioracji szczegółowych należy do właścicieli gruntów. Na terenie powiatu lipnowskiego są to rolnicy indywidualni, część urządzeń objęta jest działalnością spółek wodnych: G.S.W. „Nowość” we Wielgim, G.S.W. „Dobrzynianka” w Dobrzyniu n/Wisłą, G.S.W. w Skępem, G.S.W. w Tłuchowie, G.S.W. w Lipnie, G.S.W. w Kikole. Stan utrzymania urządzeń melioracji szczegółowej w wielu przypadkach na terenie gmin powiatu jest gorszy od stanu melioracji podstawowej.

Instytucją odpowiedzialną na terenie powiatu za urządzenia melioracyjne jest Kujawsko-Pomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku, oddział terenowy w Lipnie.

Ochrona gleb będzie również uwzględniała racjonalne zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, preferowanie nawozów naturalnych np. obornika.

Szczególne znaczenie ma to w przypadku gleb okresowo lub stale podmokłych, charakteryzujących się odczynem kwaśnym i bardzo kwaśnym. W powiecie gleby takie występują na terenie gminy Bobrowniki, Skepe i Tłuchowo.

Ponadto stosowanie przez rolników i ogrodników nawozów syntetycznych i mineralnych, odchodów zwierząt z ferm (np. gnojowicy), nieodpowiednich dawek osadów ściekowych i kompostów naturalnych może znacznie nasilać procesy degradacji gleb.

Kierunkiem korzystnym będzie zmiana metody produkcji gospodarstw w kierunku rolnictwa ekologicznego (cel uwzględniony w Strategii Rozwoju Gospodarczego Powiatu Lipnowskiego), na którego produkty będzie większy popyt zarówno w sąsiadującym z powiatem Toruniem i Włocławkiem jak i w krajach UE.

Jednym z celów programu winna być ochrona powierzchni ziemi m.in. poprzez ochronę przed erozją gruntów rolnych. Potencjalnie zagrożone erozją gleb są grunty położone na stokach o nachyleniu powyżej 10%. Stosowanie zabiegów przeciwdziałających erozji powinno polegać na wprowadzaniu trwałych zadarnień i zadrzewień w użytkowanych rolniczo strefach krawędziowych i czołowomorenowych na spadkach terenu przekraczających 8%.

Obszarem zagrożonym erozją na terenie powiatu lipnowskiego są tereny gmin Kikół, Chrostkowo.

Kolejnym obszarem zagrożonym erozją są tereny gmin Bobrowniki i Skepe, ze względu na występowanie gleb piaszczystych silnie podatnych na degradację (erozja wietrzna) i wymagają szczególnej ochrony poprzez zabudowę biologiczną np. poprzez zalesianie.

Degradację pokrywy glebowej powoduje również odkrywkowa eksploatacja kopalni, szczególnie dotyczy to terenu gminy Chrostkowo i Lipno, częściowo gminę Bobrowniki.

Kierunki działań do 2011 roku

- racjonalne zużycie środków ochrony roślin
- ochrona gleb przed degradacją i rekultywacja gleb zdegradowanych
- ochrona gleb o wysokiej wartości rolniczej przed przeznaczeniem na cele nierolnicze
- właściwa polityka zalesiania gruntów nieprzydatnych rolniczo (klasa V i VI)
- wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego
- właściwe utrzymanie i odbudowa urządzeń melioracyjnych
- podejmowanie zabiegów agroekologicznych w celu ograniczania erozji wietrznej i wodnej

6.7. Zasoby kopalni

Na terenie powiatu lipnowskiego wg. stanu na dzień 31.12.2002 roku znajduje się 17 udokumentowanych i zarejestrowanych złóż kopalni w tym 4 udokumentowane i zarejestrowane złoża przez Starostę lipnowskiego (2002 rok). Są to złoża kopalni naturalnych tj. pisaków i żwirów. Wydobycie tego surowca kształtuje się na poziomie ok. 132 tys. ton rocznie, co stanowi ok. 5,1 % wydobycia kruszywa naturalnego w skali województwa.

Problemy i zagrożenia

- przekształcanie litosfery na skutek powierzchniowej eksploatacji surowców
- obecność „dzikich” obiektów eksploatacji surowców mineralnych

Cel ekologiczny do 2001 roku

Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów surowców powiatu lipnowskiego.

Strategia realizacji celu

Ochrona zasobów kopalin na terenie powiatu lipnowskiego obejmuje ok. 17 złóż udokumentowanych i obszary perspektywiczne. Ochrona złóż i obszarów perspektywicznych będzie polegała na ujęciu tych obszarów w planach zagospodarowania przestrzennego i gminnych studiach uwarunkowań w postaci zapisów uniemożliwiających zagospodarowanie tych terenów w sposób trwały, wykluczający potencjalną eksploatację surowców.

Eksploatacja surowców mineralnych powinna przebiegać na obszarach objętych wydobyciem. Podejmowanie wydobycia na nowych obszarach będzie tylko w sytuacjach uzasadnionych względami ekonomicznymi i ekologicznymi.

W świetle ochrony powierzchni ziemi istotne znaczenie ma objęcie rewaloryzacją obszarów przekształconych eksploatacją kruszyw, w tym również eksploatacją „dziką” na cele budowlane przez mieszkańców powiatu. W tym celu konieczna będzie inwentaryzacja „dzikich” obiektów eksploatacji surowców mineralnych i opracowanie programu ich likwidacji.

Według ustawy Prawo ochrony środowiska „obowiązek sukcesywnego prowadzenia rekultywacji terenów poeksploatacyjnych oraz przywracania do właściwego stanu innych elementów przyrodniczych spoczywa na podejmującym eksploatację złoża.

Kierunki działań do 2011 roku.

- Rekultywacja nielegalnych wyrobisk i zapobieganie ich powstawaniu.
- Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.
- Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich znanych złóż w granicach ich udokumentowania wraz z zapisem o ochronie ich obszarów przed trwałym zainwestowaniem.

6.8. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią.

Zasoby i jakość wód podziemnych.

W dobie powszechnego zanieczyszczenia wód powierzchniowych coraz większe znaczenie jako ostatnie nie zanieczyszczone zasoby wód pitnych, mają zbiorniki wód podziemnych.

Na obszarze powiatu lipnowskiego wody podziemne o zasobach użytkowych występują w czwartorzędowych, trzeciorzędowych i kredowych utworach wodonośnych. Znaczenie ponad lokalne posiadają przede wszystkim wody czwartorzędowe, które są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę. W ponad 80% stanowią źródło ujęć komunalnych oraz wodociągów wiejskich i miejskich. Zasoby te są najłatwiej dostępne, gdyż zalegają najpłycej, są jednak najbardziej podatne na zanieczyszczenia, stąd często zachodzi potrzeba uzdatniania wód z tego poziomu.

Wody podziemne są niewidoczną częścią składową cyklu hydrologicznego i znajdują się w obiegu, jednak znacznie wolniejszym niż wody powierzchniowe. W okresie bezdeszczowym właśnie z zasobów wód podziemnych pochodzi zasilanie rzek i jezior. Nadmierna eksploatacja zasobów wód podziemnych, drenaże melioracyjne, przyspieszenie spływu powierzchniowego przez wycinkę lasów, budowę miast, dróg itp. wpływają na ograniczenie zasilania warstw wodonośnych a w następstwie również rzek i jezior. Obniżenie poziomu wód podziemnych ogranicza ich dostępność dla roślin, co powoduje spadek plonów lub zmniejszenie przyrostu biomasy w lasach, a zanik bagien i źródeł ogranicza dostępność wód dla zwierząt.

Aktualne zmniejszenie zasobów wód pitnych związane jest głównie z ich zanieczyszczeniem. Mogą to być zanieczyszczenia geogeniczne-naturalne, wywołane zakłóceniem naturalnych czynników kształtujących chemizm wód lub dopływem wód do słonych z podłoża, w następstwie przeeksplotowania warstw wodonośnych. Antropogeniczne zanieczyszczenie zasobów wodnych pochodzi z transportu substancji następującymi drogami:

- opad pyłów, aerozoli i gazów emitowanych do atmosfery,
- infiltracja z powierzchni terenu, gdzie zostały rozlane,
- infiltracje do warstw wodonośnych ze zbiorników zanieczyszczonych wód powierzchniowych,
- migracja w strumieniu wód podziemnych z ognisk zanieczyszczeń.

Zasięg i czas migracji zanieczyszczeń do zbiorników wód podziemnych zależy od stopnia ich izolacji utworami słabo przepuszczalnymi od powierzchni terenu, rodzaju substancji zanieczyszczającej, natężenia strumienia wód podziemnych, położenia ogniska zanieczyszczeń w systemie obiegu wód. Przenikanie zanieczyszczeń do warstw wodonośnych zachodzi także z zanieczyszczonych cieków i jezior dokąd odprowadzane są ścieki.

Obszary występowania zasobów wód podziemnych o najwyższej wartości użytkowej powinny podlegać szczególnej ochronie, zwłaszcza na terenach pozbawionych osadów izolujących warstwę wodonośną od powierzchni terenu, co sprzyja ich zasilaniu przez wody infiltracyjne.

Ochrona wód podziemnych regulowana jest ustawą Prawo Wodne oraz ustawą Prawo Geologiczne i Górnicze.

Jakość eksploatowanych na terenie powiatu lipnowskiego wód podziemnych jest dobra. Dominują wody II klasy czystości, czyli wody średniej jakości.

Większość zasobów wód podziemnych na terenie powiatu lipnowskiego nadaje się do bezpośredniego wykorzystania na cele gospodarcze, a na cele konsumpcyjne po zastosowaniu prostych metod uzdatniania, polegających głównie na usuwaniu naturalnych pierwiastków.

Zasoby i jakość wód powierzchniowych płynących.

Największym ciekim wodnym jest Wisła, przebiegająca częściowo przez teren Powiatu Lipnowskiego (gminy Dobrzyń n/W i Bobrowniki). Wisła stanowi zlewnię dla cieków podstawowych powiatu tj.: Mieni wraz z dopływami: Młynarką, Złotopolanką i Biskupianką, Chełmiczanki, Świętego Strumienia, Bętlewianki, Wierzbianki, Grabianki.

Główną rzeką przepływającą przez teren powiatu jest Mień, prawobrzeżny dopływ Wisły. Jest to największy ciek odwadniający Pojezierze Dobrzyńskie. Wypływa ona ze źródeł znajdujących się w pobliżu jeziora Likieckiego. W środkowym biegu przepływa przez „jeziora Skępskie” – Święte, Skępskie Małe i Skępskie Wielkie. rzeka płynąc prawie równoleżnikowo kieruje się na zachód ku Wiśle. Mień w swoim biegu przyjmuje trzy istotne dopływy: Młynarkę, Złotopolankę i Biskupiankę. Rzeki te są zasilane w wodę podziemną

poprzez liczne rowy i drenaże znajdujące się w ich zlewniach. Przepływy w nich nie zamierają. Ujście Młynarki do Mieni następuje na wysokości jeziora Skępskiego Wielkiego. Pozostałe wypływają poniżej jezior Skępskich.

Przez powiat przepływają także Chełmiczanka i Lubianka. Pierwsza jest prawobrzeżnym dopływem Wisły. Wypływa z jeziora Piaseczno, przepływa przez jeziora Ostrowite i Chełmica, skąd kieruje się ku Wiśle. Druga bierze początek z jeziora Konotopie, przepływa przez jezioro Sumin, z którego wypływa w jego północnej części w postaci rowu dość głęboko wciętego w teren. Rzeka dalej kieruje się na północny – zachód, przepływa przez jeziora: Kijaszkowskie i Piotrowskie, i wpada do Drwęcy.

Według przeprowadzonych w latach 2000-2002 badań jakości wód rzek powiatu większość spośród normatywnych wskaźników kwalifikowała wody do III klasy lub pozaklasowe. Decydowały o tym głównie związki fosforu i azotu: Chełmiczanka, Lubianka, Mień, Biskupianka, Młynarka. Najlepszą jakością: I i II klasa, odznaczały się górne odcinki badanych rzek. W przekrojach ujściowych większość rzek spełniała wymogi III klasy lub nie odpowiadała normom.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się nieznaczną poprawę jakości wód płynących.

Rzeki są głównymi odbiornikami ścieków zarówno komunalnych jak i przemysłowych. Ich stan czystości zależy od istnienia i sprawności urządzeń oczyszczających ścieki, a to przede wszystkim zależy od nas samych.

Jakość wód w jeziorach.

Na obszarze powiatu lipnowskiego znajduje się 29 jezior o powierzchni większej niż 10 ha. Zajmują one łącznie 1499 ha. Do końca 2002 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska przebadał 18 jezior z tego obszaru. Łączna powierzchnia skontrolowanych jezior wynosiła 1322,8 ha. Na terenie powiatu lipnowskiego nie ma jeziora odpowiadającego **I klasie** czystości, w **II klasie** znalazły się 4 jeziora o łącznej powierzchni 213,4 ha (16,1 %). W grupie jezior o II klasie czystości znalazły się przede wszystkim jeziora o korzystnych cechach morfometrycznych, jeziora głębokie, bądź w wypadku jeziora Brzeźno położone w lasach. Wody o III klasie czystości stwierdzono w wypadku 4 zbiorników o powierzchni 463,5 ha (35%). Dominują zbiorniki, których wody nie odpowiadają normom. Tak sklasyfikowano 10 zbiorników o powierzchni 645,9 ha, co stanowi 48,9% wszystkich przebadanych jezior. Są to najczęściej jeziora bardzo płytkie stąd podatne na antropopresję. Ponadto część zbiorników o niekorzystnych cechach naturalnych jest odbiornikiem ścieków. Nawet w jeziorach, które nie są odbiornikami zanieczyszczeń antropogenicznych niekorzystne zmiany czystości stanu wód mogą być spowodowane naturalnymi procesami starzenia się jezior. Jednak większość jest zanieczyszczona w wyniku działalności człowieka. Powoduje ona wprowadzenie dodatkowych ilości substancji biogennej przyspieszających proces eutrofizacji. Przeżyźnienie wód powoduje masowy rozwój organizmów, które w konsekwencji wywołują wtórne zanieczyszczenia związane z ich rozkładem i powrotem do obiegu w jeziorze uwolnionych substancji biogennej.

Generalnie jakość wód jezior powiatu lipnowskiego w stosunku do badań przeprowadzonych w roku 1999 uległa pogorszeniu.

Gospodarka wodno-ściekowa.

Ważnym wskaźnikiem stanu gospodarki wodno-ściekowej na obszarach wiejskich jest stopień wyposażenia obszarów wiejskich w infrastrukturę techniczną służącą do realizacji takich zadań jak doprowadzenie wody oraz odprowadzanie i oczyszczanie.

Pobór wody następuje głównie ze źródeł głębinowych, w niewielkim stopniu ze źródeł powierzchniowych, a część gospodarstw pobiera wodę z własnych studni przydomowych. Większa część terenu powiatu lipnowskiego wyposażona jest w sieć wodociągową, która sukcesywnie jest rozbudowywana lub modernizowana.

W 2001 roku na obszarach wiejskich powiatu lipnowskiego łączna długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosiła 1029,9 km. W gospodarstwach domowych zużyto przeciętnie na 1 mieszkańca 27,7 m³ wody.

W niedostatecznym natomiast stopniu obszary wiejskie powiatu lipnowskiego wyposażone są w sieć kanalizacyjną.

Łączna długość tej sieci wynosiła w 2001 roku 65,6 km. Oznacza to, że na 1 km rozdzielczej sieci wodociągowej przypada tylko 0,065 km sieci kanalizacyjnej.

Na terenie powiatu lipnowskiego odprowadzanych jest do wód powierzchniowych ogółem ok. 4111 m³ ścieków w ciągu doby. Są to głównie ścieki socjalno-bytowe, w większości oczyszczone w oczyszczalniach mechaniczno – biologicznych (istniejące oczyszczalnie w gminach: Kikół, Tłuchowo, Skępe, Bobrowniki i Wielgie, w mieście Lipno; nie ma oczyszczalni ścieków w gminie Lipno i gminie Chrostkowo).

Zgodnie z ewidencją WIOŚ, w roku 2002 na terenie powiatu lipnowskiego funkcjonowało 13 podmiotów odprowadzających samodzielnie ścieki bezpośrednio do wód powierzchniowych. Ogółem z tych źródeł odprowadzanych jest 4063 m³/dobę ścieków (tj. 98% ogółu ścieków). Są to głównie ścieki socjalno-bytowe oczyszczone mechaniczno-biologicznie.

Największa ilość odprowadzanych ścieków jest z terenu miasta Lipna do rzeki Mień, przez:

- Zakład Obsługi Komunalnej Miasta Lipna – 3123 m³/d
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lipnie – 307 m³/d

Oraz przez Urząd Miasta i Gminy Skępe – Grupowa Oczyszczalnia Ścieków – 205 m³/d do rzeki Czernicy. W sumie te trzy jednostki odprowadzają do wód powierzchniowych około 90% ogółu ścieków z terenu powiatu.

Ścieki nieoczyszczone stanowią około 2% ogólnej ilości odprowadzanych do wód powierzchniowych ścieków na terenie powiatu.

Poza gminą Chrostkowo na terenie pozostałych gmin powiatu lipnowskiego uporządkowano gospodarkę ściekową poprzez budowę oczyszczalni gminnych. Inwestycje realizowano w oparciu o fundusze własne gmin i w znacznym stopniu uzyskane z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Wszystkie oczyszczalnie wyposażone są w punkty zlewne ścieków dowożonych co umożliwiło objęcie systemem odbioru i unieszkodliwiania ścieków, kompleksowo nie skanalizowane tereny gmin w oparciu o własne i prywatne środki.

Problemy gospodarki ściekowej pozostają do rozwiązania w gminach Chrostkowo i Lipno.

Na terenie powiatu lipnowskiego rozwinięty jest głównie przemysł rolno-spożywczy. Największe funkcjonujące zakłady w 2002 r. których działalność powoduje powstawanie ścieków wprowadzanych następnie indywidualnie do środowiska to:

- Kolgard ITC Ltd Warszawa, Gorzelnia w Wiosce, gm. Skępe
- Gorzelnia w Karnkowie, gm. Lipno
- „LECHMAT” Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe, Gorzelnia w Wielgiem, gm. Wielgie
- Zakład Przerobu Ziemniaków Krochmalnia w Radomicach, gm. Lipno
- Zakłady Wytwórcze „Cheko” – Gorzelnia Grochowalsk, gm. Dobrzyń n/Wisłą

Powstające ścieki w ilości ok. 19250 m³/rok unieszkodliwiane są poprzez rolnicze ich wykorzystanie do nawożenia pól lub jako dodatek do mieszanek paszowych.

Stosunki wodne i ochrona przed powodzią.

Powiat lipnowski charakteryzuje się bogatą siecią hydrograficzną. Największym ciekim wodnym jest Wisła, przebiegająca częściowo przez teren Powiatu Lipnowskiego (gminy Dobrzyń n/W i Bobrowniki). Wisła stanowi zlewnię dla cieków podstawowych powiatu tj.: Mieni wraz z dopływami: Młynarką, Złotopolanką i Biskupianką, Chełmiczanki, Świętego Strumienia, Bętlewianki, Wierzbianki, Grabianki.

W całym powiecie dominuje śnieżny reżim zasilania, ze znaczną przewagą zasilania podziemnego i z wiosennymi wezbrzeniami roztopowymi.

Zagrożenie powodziowe dotyczy głównie gminy Bobrowniki ze względu na wysokie stany wody rzeki Wisły. Kompleksowa ochrona przeciwpowodziowa powinna być prowadzona w oparciu o Plan Operacyjny działania Rejonowego Komitetu Przeciwpowodziowego w Lipnie. Na terenie zagrożonym powodzią powinna być prowadzona ciągła kontrola stanu wałów przeciwpowodziowych, budowa nowych i modernizacja istniejących.

W eksploatacji systemów wodnych, jak również w ochronie powodziowej istotne znaczenie ma stan techniczny koryt rzek i kanałów, zakres wykonywanej regulacji, oraz stopień zabudowy zapewniający zarówno swobodny spływ wód w okresie wezbrań jak i możliwość ich retencjonowania i wykorzystywania do nawodnień.

W powiecie lipnowskim z ogólnej długości rzek 252.353 km, za będące w stanie dobrym uznano 95.587 km rzek, 193.501 wymaga konserwacji gruntownej, a 78.372 modernizacji.

Na rzekach i kanałach pod zarządem K.P. Z.M. i U.W. znajduje się 46 budowli, czego 21 są w stanie dobrym, 14 w stanie dostatecznym, 6 wymagają konserwacji gruntownej, a 5 modernizacji.

Problemy i zagrożenia.

W zakresie ochrony wód najistotniejsze problemy stwarza:

- Nieuporządkowana gospodarka ściekowa np. w gospodarstwach rolnych,
- Niski stopień skanalizowania gmin wiejskich powiatu
- Migracja zanieczyszczeń do wód podziemnych
- Zanieczyszczenia obszarowe
- Eutrofizacja wód

Cele ekologiczne do 2011 roku:

- Zapewnieni wszystkim mieszkańcom powiatu odpowiedniej jakości wody do picia
- Ochrona jakości wód powierzchniowych i podziemnych
- Ochrona przed powodzią

Strategia realizacji celu

Obszar powiatu jest obszarem źródłiskowym dla wielu rzek co stwarza konieczność specjalnej ochrony.

Zaopatrzenie w wodę.

Zasady zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków określa ustawa z dnia 7 czerwca 2001 roku (Dz.U.Nr 72,poz. 747z późn. zm.). Na mocy tej ustawy Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 roku (Dz.U. 02.203.1718) określa wymagania dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

Ważnym wskaźnikiem stanu gospodarki wodno-ściekowej na obszarach wiejskich jest stopień wyposażenia obszarów wiejskich w infrastrukturę techniczną służącą do realizacji takich zadań jak doprowadzenie wody oraz odprowadzanie i oczyszczanie.

Pobór wody następuje głównie ze źródeł głębinowych, w niewielkim stopniu ze źródeł powierzchniowych, a część gospodarstw pobiera wodę z własnych studni przydomowych. Większa część terenu powiatu lipnowskiego wyposażona jest w sieć wodociagową, która sukcesywnie jest rozbudowywana lub modernizowana.

W 2001 roku na obszarach wiejskich powiatu lipnowskiego łączna długość sieci wodociagowej rozdzielczej wynosiła 1029,9 km. W gospodarstwach domowych zużyto przeciętnie na 1 mieszkańca 27,7 m³ wody.

W gminach powiatu lipnowskiego, podobnie jak w innych rejonach województwa kujawsko-pomorskiego występuje problem racjonalizacji wykorzystania zasobów wody co powoduje konieczność rozważenia możliwości rezygnacji z części istniejących ujęć i tworzenia układów wodociagowych obejmujących cały obszar powiatu. Istotnym aspektem tego problemu jest konieczność modernizacji wielu stacji uzdatniania wody.

Kierunki działań do 2011 roku:

- rozbudowa i modernizacja sieci wodociagowej
- modernizacja ujęć wody oraz modernizacja i rozbudowa stacji uzdatniania wody w celu dostosowania jakości wody pitnej do standardów unijnych
- likwidacja nieczynnych ujęć wody

Gospodarka ściekowa

Działania porządkujące gospodarkę ściekową powinny być prowadzone w następujących dziedzinach:

- gospodarka komunalna,
- rolnictwo,
- przemysł i energetyka,

Dla osiągnięcia założonego celu, jakim jest zmniejszenie ilości ścieków komunalnych odprowadzanych bez oczyszczania, konieczna jest kontynuacja prowadzonej w ostatnich latach intensywnych działań w zakresie modernizacji, rozbudowy i budowy oczyszczalni ścieków komunalnych.

W przypadku punktowych źródeł zanieczyszczeń miejskich i wiejskich podstawowym zadaniem jest budowa oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych. Generalnym założeniem powinno być objęcie systemem kanalizacji maksymalnej ilości posesji przy minimalnych kosztach jednostkowych budowy takiego systemu. W przypadku wsi o rozproszonej zabudowie unieszkodliwianie ścieków w oparciu o indywidualne przyobiektove systemy, jako oczyszczalnie przyzagrodowe na terenach gdzie nie ma ekonomicznego uzasadnienia dla budowy kanalizacji zbiorczej. Ważnym zagadnieniem jest pełna i aktualna inwentaryzacja stanu technicznego zbiorników bezodpływowych (szamb), zwłaszcza na obszarach wiejskich. Często istniejące zbiorniki ze względu na ich zły stan techniczny (dotyczy to zwłaszcza zbiorników starych, eksploatowanych przez kilka lub kilkanaście lat, nie zawsze szczelnych) są źródłem zanieczyszczenia środowiska, w tym od podziemnych. Powinna następować sukcesywna likwidacja zbiorników (szamb) na rzecz oczyszczalni przyzagrodowych.

Kierunki działań do 2011 roku:

- budowa, rozbudowa i systematyczna modernizacja sieci kanalizacyjnej

- budowa systemu oczyszczania ścieków deszczowych
- budowa i modernizacja gminnych oczyszczalni ścieków
- optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków
- budowa oczyszczalni przydomowych w miejscach wskazanych w koncepcji gospodarki wodno-ściekowej

Przemysł

Na terenie gmin powiatu lipnowskiego o wielkości ładunku zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych wprowadzanych do wód powierzchniowych decydują głównie zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego i budowlane.

Zakłady te podejmują działania w zakresie:

- zmniejszenia ilości produkowanych ścieków poprzez stosowanie zamkniętych obiegów wodnych
- budowę oczyszczalni lub systemów podczyszczania ścieków
- oczyszczanie wód opadowych z terenów zakładu

Zakłady sektora rolno-spożywczego, zgodnie z wynegocjowanym systemem okresem przejściowym, do 31.12.2010 roku muszą mieć rozwiązany problem gospodarki ściekami. PEP wymaga również zmniejszenia wodochłonności produkcji w okresie 1990-2010 o 50% (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle). W terminie do 2004 roku do statystyki publicznej zostaną wprowadzone wskaźniki zużycia wody i określony zakres i sposób ich wykorzystania.

W powiecie lipnowskim na potrzeby przemysłu zużywane jest 347 dam³ wody rocznie. Większość zakładów przemysłowych w powiecie lipnowskim pobiera wodę z wodociągów lub własnych ujęć podziemnych.

Kierunki działań do 2011 roku:

- wspieranie zakładów przemysłowych w realizowaniu programów racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej
- minimalizacja wykorzystania wód podziemnych z ujęć własnych i wody wodociągowej do celów przemysłowych
- budowanie systemów podczyszczających wzdłuż modernizowanych i powstających dróg

Rolnictwo.

Istotnym zagadnieniem jest ochrona zasobów wodnych z tytułu działalności rolniczej. W wyniku przemian w rolnictwie prowadzących do wzrostu intensywności i koncentracji produkcji rolnej może nastąpić wzrost zanieczyszczeń środowiska z tytułu rolnictwa, w tym rybactwa.

Głównie chodzi tu o przenikanie do wód gruntowych związków azotu i fosforu (powodujące eutrofizację wód powierzchniowych) oraz pozostałości po chemicznych środkach ochrony roślin. Podstawowe źródła zanieczyszczeń punktowych i obszarowych obszarowych tytułu rolnictwa to:

- niewłaściwie przechowywane nawozy mineralne i organiczne
- pestycydy
- ścieki z ferm hodowlanych
- ścieki bytowe z gospodarstw

Na terenach występowania gleb lokalnie podmokłych i uwilgoconych o odczynie kwaśnym w wyniku stosowania nawozów fizjologicznie kwaśnych, nawozów naturalnych zatykających

pory glebowe (np. gnojowicy), wzrasta ilość ruchomych związków żelaza i manganu, które z wód gruntowych migrują do wód głębinowych.

Działaniem redukującym wpływ rolnictwa na jakość zasobów wodnych jest jego ekologizacja między innymi poprzez realizację programów rolno-środowiskowych. Ważnym kierunkiem będzie odtwarzanie, tam gdzie to możliwe zabudowy biologicznej stref brzegowych cieków co poprawi zdolność do samooczyszczania małych cieków oraz ograniczy spływ zanieczyszczeń powierzchniowych z terenów rolniczych.

Istotnym zagadnieniem, w perspektywie wejścia Polski do UE jest intensywna edukacja rolników, grup producenckich, przedstawicieli samorządów i administracji, szczególnie w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych. Działania te w powiecie lipnowskim prowadzi Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

Kierunki działań do 2011 roku:

- ograniczenie wpływu zanieczyszczeń z rolnictwa na jakość wód
- ochrona wód przed eutrofizacją

Stosunki wodne i ochrona przed powodzią

Wg PEP, gospodarowanie, planowanie i sterowanie zasobami wodnymi prowadzi się w granicach dorzeczy, zlewni rzecznych i jeziornych na podstawie warunków korzystania z wód dorzecza, które uwzględniają również problematykę ochrony przeciwpowodziowej.

Główny kierunek działań w powiecie lipnowskim wynika z zadań realizowanych w województwie kujawsko-pomorskim. Jest to opracowanie planów gospodarowania wodą w zlewniach. Do końca 2004 roku dyrektorzy RZGW zobowiązani są do sporządzenia analiz stanów zasobów wodnych w regionach wodnych oraz ekonomicznego gospodarowania wodami w regionach wodnych.

W zakresie ochrony przed powodzią: budowa, odbudowa i właściwe utrzymanie rzek, kanałów, wałów przeciwpowodziowych, stacji pomp melioracyjnych i budowli hydrotechnicznych należy do zadań Państwa. Środki na ten cel zabezpiecza **Wojewoda Kujawsko-Pomorski**, a realizację przedmiotowych zadań wykonuje ZMiUW Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Integralną częścią działań związanych z ochroną przeciwpowodziową jest również utrzymanie w dobrym stanie technicznym urządzeń melioracji szczegółowej i podstawowej.

Istotna jest także racjonalizacja gospodarowania spływami opadowymi w celu ograniczenia szybkiego ich odprowadzania do wód otwartych, zachowania naturalnych zbiorników retencyjnych tj. tereny podmokłe i nieuregulowane ciek wodne i zwiększenia naturalnej retencji na obszarze zasilania.

Powiat lipnowski położony jest w strefie najniższych opadów w Polsce. Średnia wartość opadów kształtuje się w granicach 480 – 550 mm rocznie. Mimo, że rozkład opadów w ciągu roku jest stosunkowo korzystny (ok. 30% przypada na miesiące V-VII) i pozytywnie wpływa na rozwój roślin, to jednak prawie corocznie występują niedobory wody. Odbija się to w sposób bardzo niekorzystny na wegetacji roślin.

Nierównomierny rozkład opadów w ciągu roku oraz w okresach kilkuletnich wymusza podejmowanie wielokierunkowych działań eliminujących zjawisko deficytu wody. Jednym z takich działań jest realizacja zadań w zakresie retencjonowania wody.

Podstawowym celem retencji jest gromadzenie wody na okres suszy względnie zwiększonego jej zapotrzebowania poprzez:

- magazynowanie wody w naturalnych i sztucznych zbiornikach wodnych (prywatni właściciele kopią nowe zbiorniki i konserwują istniejące oczka wodne),

- piętrzenie wody w kanałach i rzekach dla podwyższenia poziomu wód gruntowych oraz opóźnienia odpływu wody w okresach jej nadmiaru,
- poprawę warunków dla hodowli ryb i życia biologicznego,
- podniesienie zwierciadła wód gruntowych w terenie przyległym do zbiornika wodnego i to na dość dużym obszarze, a poprzez to znaczne zmniejszenie zasobów wodnych.

Dla osiągnięcia tych celów konieczna jest budowa lub odbudowa obiektów gospodarki wodnej, do której należy zaliczyć:

- jazy,
- zastawki,
- mnichy,
- groble,
- przepusty z piętrzeniem itp.

Na terenie powiatu lipnowskiego podejmuje się działania mające na celu poprawę retencji poprzez stabilizację jezior (Skępskie Małe, Duże i Świąte - wykonano remont jazu wraz z węgornią w miejscowości Józefkowo na rzece Mień; dokonano regulacji cieku podstawowego rzeki Czernica na terenie gm. Skępe poprawiające jego stosunki wodne; oddano do eksploatacji nowe zadania w zakresie melioracji szczegółowych na terenie gm. Tłuchowo i Dobrzyń n/ Wisłą. Jednak działania w tym kierunku są ograniczone ze względu na brak środków.

Kierunki działań do 2011 roku:

- Utrzymanie drożności, bieżąca konserwacja i modernizacja cieków wodnych (rzek, kanałów).
- Odbudowa i utrzymanie właściwego stanu systemu melioracji szczegółowej i podstawowej.

Realizacja zadań z zakresu malej retencji

VII. GOSPODARKA ODPADAMI

Zagadnienie gospodarki odpadami zostało omówione szczegółowo w dokumencie „Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Lipnowskiego”.

VIII. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

Teren powiatu lipnowskiego charakteryzuje się nierównomiernym rozmieszczeniem przemysłu. Największe obiekty emitujące zanieczyszczenia do powietrza zlokalizowane są w największym mieście w Lipnie. Pozostałe tereny mają raczej charakter rolniczy.

Ważniejszymi obiektami emitującymi zanieczyszczenia do powietrza są:

- P.P.H.U. „AGROMLECZ” – posiada dwa kotły węglowe
- „ESSE-QUATRO” Sp. z o.o. – posiada źródła emisji zanieczyszczeń z emitorów technologicznych z pomieszczeń laminatowni, mieszalni, malarni
- Z.P.O.W. „DAWTONA” – posiada trzy kotły olejowe
- „ ELSNER PRODUCT” – posiada dwa kotły olejowe
- Z.O.K. miasta Lipna – 8 kotłowni w tym 3 olejowe
- Fabryka Urządzeń Wentylacyjno – Klimatyzacyjnych „KONWEKTOR” – emitory technologiczne
- S.P. ZOZ Lipno – trzy kotły węglowe

Gmina Lipno:

- Gorzelnia Karnkowo – kocioł parowy

Gmina Skępe:

- Kolgard ITC Ltd Warszawa, gorzelnia we Wiosce – kocioł opalany miałem węglowym

Gmina Kikół:

- Fabryka Urządzeń Wentylacyjno - Klimatyzacyjnych „KONWEKTOR” oddział Kikół – dwa źródła emisji zanieczyszczeń, które stanowią wyloty wentylacji mechanicznej

Na obszarze powiatu lipnowskiego Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska przeprowadził kontrolę stanu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w 2001 roku. Większość z badanych związków (SO_2 , NO_2 , NO , ozon, CO , pył zawieszony oraz CO_2) nie wykazało przekroczeń obowiązujących norm.

Jedynie w okresie marzec-kwiecień wystąpiło przekroczenie stężenia siarkowodoru, w okresie lipiec-sierpień wystąpiło przekroczenie dopuszczalnych stężeń NO_2 , O_3 , CO , siarkowodoru.

Ogólnie można stwierdzić, że stan czystości powietrza atmosferycznego uległ znacznej poprawie. Związane jest to z stosowaniem różnych metod ograniczania emisji poprzez:

- użycie spalania fluidyzacyjnego (w przypadku tlenków azotu, dwutlenku siarki)
- redukcja dzięki zmniejszeniu temperatur spalania (w przypadku tlenków azotu)
- użycie wysokich kominów
- instalowanie w kotłach palników o niskiej emisji NO_x
- redukcja dzięki użyciu katalizatorów (w przypadku tlenków azotu)
- spalanie węgla o niskiej zawartości siarki
- budowa urządzeń oczyszczających gazy spalinowe
- zamiana węgla na paliwo gazowe lub ciekłe
- zmiana węgla na paliwo gazowe lub ciekłe
- usunięcie pyłów z gazów za pomocą separatorów, płuczek filtrów itp.

Zanieczyszczenie powietrza może negatywnie wpłynąć na ludzkie zdrowie bezpośrednio (wpływa na układ oddechowy, krążenia itp.) oraz pośrednio (skażenie wody pitnej, żywności itp.). Oprócz powodowania „tradycyjnych” wpływów na zdrowie, zanieczyszczenie powietrza może być zwykłą niedogodnością. Problemy te związane są z wysokim stężeniem pyłów i odorów.

Zanieczyszczenie powietrza ma również duży wpływ na środowisko. Tlenki siarki i azotu są podstawowymi związkami, z których powstają kwasy. Kwasy te wpływają na zakwaszenie gleby i wody pitnej, co z kolei powoduje negatywny wpływ na wodne i ziemne ekosystemy. Wysokie stężenia SO_2 , NO_2 oraz O_3 wpływają na zmniejszenie zbiorów i szkody w lasach. Pogorszona widoczność spowodowana jest również przez SO_3 w formie zanieczyszczenia fotochemicznego.

Zmniejszenie ozonu w stratosferze spowodowane jest głównie przez składniki CFC. Z powodu zmniejszenia warstwy ozonu do Ziemi docierać będzie większe promieniowanie UV. Ten typ promieniowania niszczy molekuly DNA i powodować może defekty genetyczne na zewnętrznej powierzchni roślin i zwierząt. Defekty te z kolei powodować mogą raka skóry, problemy z oczami, osłabienie systemu immunologicznego, zmniejszone zbiory i zmniejszenie wzrostu fitoplanktonu. Zanieczyszczenia powietrza, zwłaszcza SO_2 i O_3 powodują zniszczenie materiałów np.: budynków, dzieł sztuki itp..

Cel średniokresowy do 2011 roku:

- *Poprawa jakości powietrza na obszarach miejskich powiatu.*
- *Utrzymanie jakości powietrza na obecnym poziomie.*

Strategia realizacji celu

Emisja ze źródeł komunikacyjnych

Strategia rozwoju powiatu lipnowskiego jako niezbędny cel określa działania zmierzające do stworzenia nowoczesnych układów komunikacyjnych z jednoczesną poprawą stanu istniejących dróg.

Najbardziej problemowym obszarem ze względu na duży wpływ emisji komunikacyjnej na stężenie zanieczyszczeń powietrza jest teren miasta Lipna oraz rejon drogi krajowej nr 10, rejony dróg wojewódzkich nr 557 i rejon drogi wojewódzkiej Lipno-Płock.

W przypadku miasta Lipna planowana jest najbliższe lata budowa obwodnicy, która przyczyni się do wyprowadzenia ruchu komunikacyjnego z centrum miasta i poprawy jakości powietrza. Biorąc pod uwagę systematyczny rozwój komunikacji i wzrost liczby pojazdów należy podjąć działania z zakresu:

- poprawy stanu nawierzchni dróg powiatowych i gminnych,
- wprowadzenie sprawnego systemu sterowania ruchem ulicznym.

Ważnym czynnikiem zmniejszającym negatywne oddziaływanie transportu na środowisko jest poprawa stanu technicznego pojazdów i stosowanie benzyny bezołowiowej (do 2005 roku zostanie wycofana z użytkowania benzyna ołowiowa oraz dostosowanie wymagań dotyczących benzyn i oleju napędowego do norm europejskich).

Kierunki działań:

- Budowa obwodnicy dla miasta Lipna
- Bieżąca modernizacja dróg powiatowych i gminnych
- Tworzenie układu ścieżek rowerowych
- Modernizacja taboru komunikacji autobusowej, wymiana pojazdów na bardziej „ekologiczne”

Emisja niska

Głównym kierunkiem działań zogniskowanych na zmniejszeniu emisji niskiej w miastach i gminach powiatu będzie: zwiększanie sprawności urządzeń wykorzystujących węgiel, większe wykorzystanie energii odnawialnej i niekonwencjonalnej, wspieranie ekologicznych inwestycji grzewczych oraz termorenowacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnej.

Kierunki działań:

- Wdrażanie programów uciepłownienia i przyłączenie do sieci c.o. nowych odbiorców
- Wprowadzanie ekologicznych nośników energii, w tym wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Zastępowanie węgla bardziej ekologicznymi nośnikami energii oraz stosowanie materiałów energooszczędnych w budownictwie

Emisja przemysłowa

W prawie wspólnotowym wymagania dotyczące jakości urządzeń ochronnych powiązane są ściśle z problematyką dopuszczalnej emisji – emisja jest dopuszczalna, gdy nie można jej zlikwidować lub ograniczyć mimo zastosowania najlepszej dostępnej techniki (BAT / Best Available Techniques).

Istotne będzie także podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz ochrony środowiska, w tym redukcji emisji przemysłowej poprzez upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego zgodnych z międzynarodowymi normami. Oprócz działań prewencyjnych, będących działaniami priorytetowymi w zakresie ochrony powietrza, będą podejmowane, zwłaszcza w perspektywie krótkoterminowej, działania likwidujące efekty „końca rury”.

Kierunki działań:

- Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem ISO 14 000 oraz dobrowolnych działań nienormatywnych (np. czystsza produkcja) w zakładach przemysłowych
- Wdrażanie nowoczesnych technologii, przyjaznych środowisku (BAT)
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesach technologicznych oraz poprawa sprawności funkcjonujących urządzeń.
- Systematyczna kontrola zakładów przemysłowych.

IX. HAŁAS I POLA ELEKTROMAGNETYCZNE

Hałas

Głównym źródłem hałasu w powiecie lipnowskim jest ruch komunikacyjny. Na terenie powiatu badania hałasu komunikacyjnego prowadzone były przez WIOS wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 557 Włocławek-Lipno. Klimat akustyczny wzdłuż całej przebadanej trasy kształtuje się niekorzystnie. Zarejestrowany średni poziom dźwięku w odległości 1 m od krawędzi jezdni przekracza 75 dB przy średnim natężeniu ruchu 462 poj./h na całej trasie, a 373 pojazdy na godzinę w granicach powiatu lipnowskiego. Wysoki poziom dźwięku powodują przede wszystkim pojazdy przemieszczające się z nadmierną prędkością w terenie zabudowanym (przekraczającą znacznie 60 km/h). Udział pojazdów ciężkich w strumieniu wszystkich pojazdów w granicach powiatu lipnowskiego 25,9%.

Uciążliwości związane z emisją hałasu przemysłowego występują okresowo i związane są z obiektami reprezentującymi przemysł budowlany, transportowy i spożywczy.

Cel ekologiczny do 2011 roku:

Zmniejszenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów zurbanizowanych

Strategia realizacji celu

Najważniejszym celem w zakresie ochrony środowiska przed hałasem jest zmniejszenie skali narażenia mieszkańców na ponadnormatywny poziom hałasu, co przede wszystkim dotyczy hałasu emitowanego przez środki transportu.

W powiecie lipnowskim przekroczenia norm hałasu dotyczą obszarów położonych wzdłuż tras komunikacyjnych: droga krajowa nr 10 i drogi wojewódzkie Lipno-Włocławek, Lipno-Płock.

Kierunki działań

- Monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach pomiarowych.
- Opracowanie map akustycznych i programów naprawczych dla obszarów położonych wzdłuż głównych dróg.
- Wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed hałasem z wyznaczeniem obszarów ograniczonego użytkowania wokół głównych dróg tam, gdzie przekroczony jest równoważny poziom hałasu w porze nocnej 55 dB
- Kontrola emisji hałasu do środowiska z obiektów działalności gospodarczej

Pola elektromagnetyczne

W powiecie lipnowskim nie prowadzono badań dotyczących oddziaływania pól elektromagnetycznych. Pola elektromagnetyczne, na które są bezpośrednio narażone organizmy żywe, wg obecnego stanu wiedzy są czynnikiem o znikomej szkodliwości. Potencjalnym źródłem pól elektromagnetycznych w powiecie są: linie i stacje elektroenergetyczne, stacje telefonii komórkowej i transformatory.

Cel ekologiczny do 2011 roku:

Kontrola źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego

Strategia realizacji celu

W dziedzinie ochrony przed polami elektromagnetycznymi za najistotniejsze należy uznać zapisy w Dziale VI ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Ochrona przed polami elektromagnetycznymi).

Polskę czeka szereg prac w zakresie wprowadzenia unormowań w dziedzinie ochrony przed polami elektromagnetycznymi, zorganizowanie jednostki referencyjnej (wraz z laboratorium pomiarów pól elektromagnetycznych w środowisku), która będzie zapleczem naukowym i merytorycznym dla organów administracji, w tym inspekcji ochrony środowiska, które to organy mają realizować zadania zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska. W najbliższych latach podstawowym działaniem będzie prowadzenie badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia polami elektromagnetycznymi. Ponadto, jednym z ważnych zadań służących realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami (II Polityka Ekologiczna Państwa) z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych. W przypadku nowych urządzeń istotną będzie niskokonfliktowa lokalizacja.

Kierunki działań

- Prowadzenie badań pól elektromagnetycznych
- Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól

X. AWARIE PRZEMYSŁOWE

Potencjalne źródła nadzwyczajnych zagrożeń na terenie powiatu lipnowskiego wynikają z położenia Lipna, a także miejscowości wiejskich powiatu wzdłuż głównych tras komunikacyjnych. Do najbardziej obciążonych tras kołowych należą trasy: Toruń – Lipno – Warszawa (droga krajowa nr 10), Lipno-Płock (droga wojewódzka nr) oraz Lipno – Włocławek (droga wojewódzka nr 557).

Istotne zagrożenia mogą stwarzać również awarie w zakładach przemysłowych umiejscowionych na terenie powiatu oraz awarie związane z transportem rurociągami dalekosiężnymi substancji ropopochodnych.

Cel ekologiczny do 2011 roku:

Zmniejszanie zagrożenia dla mieszkańców i środowiska z powodu transportu materiałów niebezpiecznych i awarii przemysłowych

Strategia realizacji celu

Aktualne zasady zapobiegania i przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym określa ustawa Prawo ochrony środowiska z dn. 27 kwietnia 2001 roku.

Obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie. Szczegółowy opis tych obowiązków podaje ustawa POS.

Potencjalne zagrożenie dla środowiska stwarza transport materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 10. Środki transportu tych materiałów powinny być przystosowane do bezpiecznego załadunku, przeładunku i rozładunku materiałów, a trasy przewozów powinny zapewniać bezpieczeństwo dla mieszkańców i środowiska. Najbardziej istotnym działaniem będzie kreowanie właściwych zachowań mieszkańców w przypadku wystąpienia awarii, poprzez systematyczną edukację i informacje.

Kierunki działań

- Wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu transportu materiałów niebezpiecznych i awarii przemysłowych.

XI. PLAN OPERACYJNY NA LATA 2004 – 2007

Przedstawione w rozdziale poprzednim cele ekologiczne do 2011 roku i strategia ich realizacji są podstawą dla planu operacyjnego na lata 2004 – 2007 obejmującego konkretne przedsięwzięcia (inwestycyjne i pozainwestycyjne), mające priorytet w skali powiatu.

11.1. Priorytety ekologiczne

Kryteria wyboru priorytetów

W oparciu o analizę priorytetowych komponentów (uciążliwości) środowiska i najważniejszych przedsięwzięć zmierzających do poprawy aktualnego stanu środowiska rozpatrzono priorytety ekologiczne powiatu lipnowskiego w perspektywie do 2007 roku. Wśród najważniejszych kryteriów branych pod uwagę należy wymienić:

- wymogi wynikające z ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach i ustawy Prawo wodne oraz innych ustaw komplementarnych,
- wynegocjowane przez Polskę okresy przejściowe dot. implementacji dyrektyw UE,
- dysproporcje pomiędzy stanem wymaganym a istniejącym,
- ponadlokalny wymiar przedsięwzięcia,
- obszary priorytetowe z punktu widzenia koncentracji działań w zakresie ochrony środowiska,
- możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
- obecne zaawansowanie inwestycji,
- wielokrotną korzyść z tytułu realizacji przedsięwzięcia.

Priorytety proekologiczne

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria proponujemy, w perspektywie najbliższych czterech lat, następującą hierarchie potrzeb:

W zakresie poprawy jakości środowiska:

Poprawa jakości wód. Zasoby wodne są tym komponentem, który wymaga największej liczby przedsięwzięć zarówno do poprawy i ochrony jakości zasobów wodnych jak i ochrony zasobów ilościowych. Przedsięwzięcia priorytetowe w skali powiatu wynikają z konieczności spełnienia przez powiat lipnowski przyjętych przez Polskę zobowiązań w zakresie wdrażania wymagań dyrektywy 91/271/EWG, dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych oraz Dyrektywy 98/83/EEC w zakresie stacji uzdatniania wody i poprawy stanu sieci wodociągowej.

Racjonalizacja gospodarki odpadami w świetle wymagań określonych w nowych ustawach- wykorzystanie wzrastającej ilości odpadów komunalnych, które obecnie są w większości składowane.

Ochrona przed hałasem komunikacyjnym i (utrzymanie) poprawa jakości powietrza atmosferycznego, zwłaszcza obszarów zurbanizowanych i uprzemysłowionych (przedsięwzięcia z zakresu poprawy systemu transportowego przynoszą podwójną korzyść).

W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody:

Efektywna ochrona przyrody,

Ochrona gleb oraz ochrona i zrównoważone użytkowanie lasów

W zakresie zrównoważonego wykorzystania surowców, materiałów, wody i energii:

Ochrona przeciwpowodziowa, tj. zabezpieczenie środowiska i człowieka przed zagrożeniami powodziowymi.

W zakresie zadań systemowych:

Rozwój edukacji ekologicznej

Zarządzanie środowiskowe (rozpowszechnianie systemów zarządzania środowiskowego w zakładach przemysłowych, instytucjach publicznych, w tym doskonalenie zarządzania środowiskiem na szczeblach samorządowych).

Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Lata realizacji	Koszty w tys.zł	Źródła finansowania
Składowisko odpadów wraz z kompostownią	Urząd Miasta Lipna	2003 – 2007	7.000	Środki własne Fundusze OŚ Środki UE
Rekultywacja składowiska odpadów	j.w	2004 - 2009	50	Środki własne
Stworzenie systemu zbierania i segregacji odpadów	j.w	2004 - 2005	b.d	Środki własne Środki UE Fundusze OŚ PUP w Lipnie Środki prywatne
Rozbudowa kanalizacji sanitarnej	Urząd Gminy Bobrowniki	2003 - 2010	120	Środki własne Fundusze UE
Rozbudowa składowiska odpadów	j.w	2004 -	10	Środki własne Fundusze OŚ
Rozbudowa składowiska odpadów	j.w	2008 - 2011	45	Środki własne Fundusze OŚ
Budowa kanalizacji sanitarnej	Urząd Gminy Kikół	2003	104	Środki własne Środki mieszkańców
Rozbudowa oczyszczalni wraz z siecią kanalizacją	j.w	2004 - 2007	190	Środki UE Środki własne
Budowa sieci wodociągowej z przyłączami	Urząd Miasta i Gminy Skępe	2004	40	UMG Skępe Środki mieszkańców
Budowa sieci wodociągowej z przyłączami		2004 – 2005	73	Dotacje Pożyczki
Budowa międzygminnego składowiska Odpadów		b.d	300	
Budowa sieci kanalizacyjno sanitarnej we wsiach o zwartej zabudowie: Grochowalsk, Szpiegowo Krojczyn wraz z oczyszczalnią ścieków w Grochowalsku.	Urząd Miasta i Gminy Dobrzyń n/W	2004 - 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ
Budowa sieci kanalizacyjno sanitarnej we wsiach o zwartej zabudowie: Chalin, Chodzewo, Mokowo wraz z oczyszczalnią ścieków w Chalinie.	j.w	2004 - 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ
Budowa sieci kanalizacyjno sanitarnej we wsiach o zwartej zabudowie: Lenie Wielkie, Płomiany, Bachorzewo do oczyszczalni ścieków w Dobrzyniu n/W.	j.w	2004 - 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ
Budowa 20 przyzagrodowych oczyszczalni ścieków rocznie w zabudowie rozproszonej.	j.w	2004 – 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ
Modernizacja dwóch kotłowni komunalnych w Dobrzyniu n/W.	j.w	2004 - 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ
Modernizacja Gminnego Składowiska Odpadów w Płomianach.	j.w	2005 - 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ
Działania w celu likwidacji odpadów niebezpiecznych.	j.w	2005 - 2011	b.d	Środki UE Środki własne Fundusze OŚ

Lipno ul. Dobrzyńska

Rekultywacja wysypiska w Tłuchowie	Urząd Gminy w Tłuchowie	2004 -	30	Środki własne WFOŚiGW
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	j.w	2004 - 2010	180	Środki własne WFOŚiGW

Należy zaznaczyć, że często realizacja konkretnego przedsięwzięcia przynosi wielokrotną korzyść. Wynika to z faktu, że poszczególne elementy środowiska i uciążliwości środowiskowe są ze sobą powiązane i poprawa jakości lub ochrona jednego z nich zwykle skutkuje poprawą lub ochroną pozostałych.

11.2. Plan operacyjny na lata 2004 – 2007

Tabela: Harmonogram i szacunkowe koszty działań inwestycyjnych i poza inwestycyjnych w latach 2004 – 2011

Budowa sieci wodociągowej z przyłączami.	Urząd Gminy Bobrowniki	2004 - 2006	1200	Środki własne Środki UE
Rozbudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody – 2 stacje	j.w	2005 - 2007	b.d	Środki własne Środki UE
Tworzenie systemu zbierania i segregacji odpadów.	j.w	2005 - 2006	b.d	Środki własne Środki UE
Wypożyczenie nowego budynku szkoły w instalację grzewczą i kotłowniczą.	j.w	2004 - 2005	b.d	Środki własne Środki UE
Rozbudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody wraz ze zbiornikami retencyjnymi w Jastrzębiu.	Urząd Gminy Lipno	2004	250	Środki własne WFOŚiGW
Budowa studni głębinowej w Głodowie.	j.w	2004	140	Środki własne WFOŚiGW
Rozbudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody wraz ze zbiornikami retencyjnymi w Głodowie.	j.w	2005	250	Środki własne WFOŚiGW Środki UE
Rozbudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody w Radomicach.	j.w	2006 -	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE

Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.	j.w	2005 - 2010	400	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców.
Budowa kolektora ściekowego przy ul. Jastrzębskiej, Rypińskiej i Sierpeckiej.	j.w	2005 -	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców Środki UE
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w Karnkowie, Radomicach, Łochocinie.	j.w	2006 -	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE.
Modernizacja kotłowni w sieci szkół gminnych.	j.w	2004 - 2008	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE.
Wymiana pokryć dachowych z eternitu.	j.w	2008 -	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców.
Stworzenie systemu zbierania i segregacji odpadów.	j.w	2006 - 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE. Środki mieszkańców.
Uzupełnienia sieci wodociągowej (50 przyłączy).	j.w	2004 - 2010	200	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców.
Rozbudowa i modernizacja stacji uzdatniania wody wraz ze zbiornikami retencyjnymi w Chojnie.	Urząd Gminy Chrostkowo	2004	200	Środki własne WFOŚiGW
Budowa sali gimnastycznej z zapleczem i boiskiem sportowym w Chrostkowie.	j.w	2003 - 2006	1.503	Środki własne WFOŚiGW Dotacja MENiS
Kapitalny remont Szkoły Podstawowej w Chrostkowie.	j.w	2004 - 2008	b.d	Środki własne WFOŚiGW Dotacja MENiS
Urządzenie parku krajobrazowego w Chrostkowie.	j.w	2004 - 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE.
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.	j.w	2005 - 2010	250	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców.

--	--	--	--	--

Budowa kolektora ściekowego w Chrostkowie w centrum wsi..	Urząd Gminy Chrostkowo	2005 - 2006	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w Chrostkowie i Janiszewie.	j.w	2006 - 2008	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE
Modernizacja kotłowni w SP w Nowej Wsi i budynku UG.	j.w	2004 - 2008	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE
Wymiana pokryć dachowych z eternitu na terenie gminy.	j.w	2005 - 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców.
Stworzenie systemu zbierania i segregacji odpadów.	j.w	2004 - 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE Środki mieszkańców.
Dokończenie wodociągowania gmin.	j.w	2004 – 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki mieszkańców.
Budowa wspólnego wysypiska śmieci z sąsiednią gminą Skępe we wsi Lubuwiec.	Urząd Miasta i Gminy Skępe oraz Urząd Gminy Chrostkowo.	2004 - 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW Środki UE Środki mieszkańców.
Budowa drogi Głębocek-Lubianki-Chojno.	Urząd Gminy Chrostkowo	2004 - 2008	b.d	Środki własne WFOŚiGW FOGR
Budowa dworca autobusowego.	j.w	2005 - 2010	b.d	Środki własne WFOŚiGW
Budowa wiat przystankowych.	j.w	2005 - 2008	b.d	Środki własne.
Remont obiektów użyteczności publicznej.	j.w	2005 - 2010	b.d	Środki własne.

XII. ZARZĄDZANIE PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA

Finansowanie stanowi jeden z ważniejszych instrumentów realizacji programu ochrony środowiska, ale nie jedyny. Bardzo istotne w procesie wdrażania programu jest właściwe wykorzystanie rozwiązań o charakterze organizacyjnym, uwzględniających zasady zrównoważonego rozwoju. Stąd wynika potrzeba sformułowania w niniejszym "Programie" zasad zarządzania środowiskiem. Trzeba przy tym pamiętać, że zarządzanie środowiskiem - również w kontekście integracji z Unią Europejską - nie jest wyłączną domeną służb ochrony środowiska. Chodzi o to, aby w procesie wdrażania programu ochrony środowiska uczestniczyli przedstawiciele różnych branż i gałęzi gospodarki oraz sfery życia społecznego, a ich działania były zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Niniejszy rozdział opisuje instrumenty wspomagające realizację programu ochrony środowiska, tzw. instrumenty polityki ekologicznej, zasady zarządzania środowiskiem, wynikające z zakresu kompetencyjnego administracji samorządowej szczebla powiatowego i gminnego. W zarządzaniu środowiskiem szczególną rolę pełni „Program ochrony środowiska”, który to program, z punktu widzenia władz powiatu, może być postrzegany jako instrument koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska oraz intensyfikacji współpracy różnych instytucji / organizacji, opartej o dobrowolne

porozumienia na rzecz efektywnego wdrażania niniejszego Programu. Dlatego celowe jest przedstawienie *procedury wdrażania „Programu ...”*, aby właściwe służby administracji publicznej miały czytelny obraz terminów i zakresów weryfikacji poszczególnych elementów programu oraz jasne określenie zasad współpracy poszczególnych grup zadaniowych w realizacji programu.

12.1. Instrumenty polityki ochrony środowiska

Instrumentarium służące realizacji polityki ochrony środowiska wynika z szeregu ustaw wśród których najważniejsze to: prawo ochrony środowiska, prawo wodne, o zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane.

Wśród instrumentów zarządzania ochroną środowiska można wyróżnić instrumenty o charakterze politycznym (np. Polityka Ekologiczna Państwa, wojewódzkie / powiatowe i gminne programy ochrony środowiska), instrumenty prawno - administracyjne oraz instrumenty o charakterze horyzontalnym (systemy zintegrowanego zarządzania środowiskiem, monitoring środowiska, system statystyki, społeczna partycypacja, działania edukacyjne, narzędzia polityki technicznej i naukowej, konwencje, umowy i porozumienia międzynarodowe).

Tradycyjny podział instrumentów zarządzania środowiskiem wyróżnia instrumenty o charakterze prawnym, finansowym i społecznym oraz strukturalnym.

- Instrumenty prawne

Harmonogram i koszty działań inwestycyjnych jednostek gospodarczych powiatu lipnowskiego				
Oprogramowanie wraz z regulacją pogodową w zakresie produkcji ciepła	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lipnie	2004	72	Środki własne PFOŚiGW
Zakup autobusów z silnikami Euro II i III	Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej	2004 - 2007	606	Środki własne
Przebudowa stacji paliw – zmniejszająca emisję do powietrza	j.w	2004 - 2005	10	Środki własne
Zakup autobusów z silnikami Euro II i III	j.w	2008 - 2011	60	Środki własne
Eliminacja pokryć dachowych z eternitu	j.w	2008 - 2011	20	Środki własne Fundusze OŚ
Stacja uzdatniania wody	Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego „DAWTONA”	2005	30	Środki własne
Uruchomienie studni głębinowej	j.w	2004	10	Środki własne
Modernizacja Kotłowni	Przedsiębiorstwo Przerobu Ziemniaków Krochmalnia Radomice Sp. z o.o.	2004 - 2007	30	Środki własne Kredyt Środki UE
Instalacja do oddzielania białka od wód sokowych	j.w	2004 - 2007	35	Środki własne Kredyt Środki UE
Modernizacja istniejących urządzeń technologicznych	j.w	2004 - 2007	15	Środki własne Kredyt Środki UE
Budowa ujęcia wód podziemnych	j.w	2008 - 2011	20	Środki własne Kredyt Środki UE
Modernizacja instalacji do przyjmowania surowca wraz z oprogramowaniem i automatyką	j.w	2008 - 2011	10	Środki własne Kredyt Środki UE
Zamknięcie obiegu wód chłodniczych	KOLGARD ITC Gorzelnia Rolnicza	2004	10	Fundusze OŚ Środki własne
Instalacja dystrybutorów z VRS	P.H.U. MARES Sp. z o.o.	2005	30	Środki własne
Instalacja kolektorów słonecznych	Dom Pomocy Społecznej w Nowa Wieś	2005 - 2006	10	Fundusze OŚ Środki własne
Instalacja ogrzewania geotermalnego	j.w	2006	10	Fundusze OŚ Środki własne
Wymiana pokrycia dachowego	j.w	2008- 2011	15	Fundusze OŚ Środki własne
Budowa oczyszczalni ścieków przemysłowych	Zakład U.P.H GALWAN s.c	2002 -	145	b.d

Pozwolenia

Z dniem 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy Wojewodę i starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu. Wojewoda zachowuje dotychczasowe kompetencje w omawianym zakresie tylko w odniesieniu do podmiotów, należących do tzw.

szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia człowieka.

Kompetencje do wydawania *pozwoleń*, dotyczących obiektów zaliczonych do inwestycji *mogących pogorszyć stan środowiska* posiada *Starosta*.

Wśród pozwoleń należy wymienić:

- pozwolenia na gospodarcze korzystanie ze środowiska, w tym pozwolenia wodnoprawne a także decyzje o emisji dopuszczalnej,
- zgody na gospodarcze wykorzystanie odpadów, decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami,

- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatacje surowców mineralnych.

Należy podkreślić, że **wprowadzenie wymogów Dyrektywy IPPC** (ang. *Integrated Pollution Prevention and Control*) do polskiego systemu prawnego ochrony środowiska wpłynie na funkcjonowanie znacznej części przedsiębiorstw, zwłaszcza wszystkich przedsiębiorstw traktowanych

dotychczas w polskim prawie jako szczególnie szkodliwe dla środowiska i co najmniej połowy obiektów zaliczanych do kategorii mogących pogorszyć stan środowiska. Wdrożenie wymagań tej Dyrektywy spowoduje konieczność stosowania zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania emisji z prowadzonych procesów technologicznych oraz zasady ochrony

środowiska jako całości. Oznacza to odejście od stosowanej dotychczas praktyki wydawania pozwoleń i decyzji administracyjnych, odnoszących się do poszczególnych mediów (pobór wody, gospodarka odpadami), komponentów środowiska (emisje do powietrza, odprowadzanie ścieków) czy uciążliwości (hałas, promieniowanie) na rzecz wydawania **pozwoleń zintegrowanych**. Zawarte w pozwoleniach ograniczenia emisji będą uwzględniały wymogi BAT.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem służącym właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska są raporty oddziaływania na środowisko oraz plany zagospodarowania przestrzennego.

Kontrola przestrzegania prawa

Wprowadzona reforma w istotny sposób wzmacnia kompetencje kontrolne Wojewody. Jednak należy zaznaczyć, że nastąpiło to na skutek zabiegów formalnych, tj.

podporządkowania Wojewodzie wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, który wykonuje w jego imieniu zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska, a więc odpowiada za kontrolę przestrzegania warunków określonych w pozwoleniach.

Ponadto, Wojewoda na wniosek wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub za jego zgodą, może powierzyć w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, w tym wydawanie w jego imieniu decyzji administracyjnych, powiatom położonym na terenie województwa.

Monitoring stanu środowiska

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów społecznych (informacyjnych), jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym.

- Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą przede wszystkim: opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjna kara pieniężna i fundusze celowe.

Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska

Opłaty te pełnią funkcje prewencyjne i redystrybucyjne.

Funkcja prewencyjna realizowana jest poprzez zachęcanie podmiotów (dotyczy to podmiotów gospodarczych) do wyboru technologii, lokalizacji produkcji, instalowania urządzeń ochronnych oraz oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych w sposób najodpowiedniejszy z punktu widzenia ochrony środowiska.

Funkcja redystrybucyjna polega na gromadzeniu i przemieszczaniu środków finansowych przeznaczonych na cele ochrony środowiska.

Opłaty pobierane są za:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza ,
- pobór wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- składowanie odpadów,
- wyłączanie gruntów rolnych i leśnych z produkcji,
- usuwanie drzew i krzewów

Opłaty trafiają do funduszy celowych (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz fundusz ochrony gruntów). Pobierają je organy administracji (np. Urząd Marszałkowski, organ gminy) lub, jak w przypadku gruntów rolnych i leśnych, wnoszone są bezpośrednio do funduszu celowego.

Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty (według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce) i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego. Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami ponoszą

opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim to korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska oraz pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód w rozumieniu przepisów ustawy Prawo wodne. Należy także wspomnieć, że podobne opłaty pobiera się na podstawie przepisów prawa górniczego i geologicznego za działalność koncesjonowaną

Administracyjne kary pieniężne

Kary pieniężne nie są sensu stricto środkiem ekonomicznym, są raczej związane z instytucją odpowiedzialności prawnej. Spełniają jednak funkcje podobne do opłat. Kary pobiera się w tych samych sytuacjach co opłaty, lecz za działania niezgodne z prawem. W odniesieniu do wód, powietrza, odpadów i hałasu, karę wymierza wojewódzki inspektor ochrony środowiska, a w odniesieniu do drzew i krzewów - organ gminy. Stawki kar zwykle są kilkakrotnie wyższe niż opłaty i

trafiają do funduszy celowych. Ustawa POŚ przewiduje możliwość odraczania, zmniejszania lub umarzania administracyjnych kar pieniężnych.

Fundusze celowe

Jak powiedziano wyżej, opłaty i kary zasilają fundusze celowe. Dla powiatu lipnowskiego istotne znaczenie mają fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej: NFOSiGW w Warszawie i WFOSiGW w Toruniu oraz powiatowy FOSiGW.

W skali powiatu możliwe jest wykorzystanie instrumentów, nie będących w kompetencji władz powiatu, poprzez porozumienie się z partnerami w kompetencjach których znajdują się dane instrumenty (wojewoda, samorząd wojewódzki, samorzady gminne).

- Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne wspomagają realizację programu ochrony środowiska. Zagadnienie to wiąże się z realizacją zasady współdziałania, której służą uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne.

Instrumenty społeczne są to **narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa**, tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni, a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych. Edukacja ekologiczna została szerzej omówiona w rozdziale 3.

Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej są rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność *komunikowania się ze społeczeństwem*. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony - podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp. Im szerszy jest zakres strategii / programu i związanych z nią działań, tym więcej jest grup i osób, które mogą wpłynąć na proces opracowywania i wdrażania strategii / programu: od sposobu i jakości komunikowania się z nimi zależą wspólnie wypracowane cele i ich realizacja.

W nowym podziale kompetencji ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska. Mniej jasno wygląda wymiana informacji ze społeczeństwem.

Konstytucja RP zapewnia wprawdzie każdemu obywatelowi pełny dostęp do informacji, ale brak wystarczających narzędzi egzekwowania utrudnia korzystanie z tego prawa.

Ustawa - Prawo ochrony środowiska, podobnie jak i poprzednio ustawa o dostępie do informacji z 9 listopada 2000 roku, nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i

jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie.

Szeroko pojęta komunikacja może służyć:

- wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem,
- wspieraniu procesu, np. przekazywaniu określonych informacji politykom, sponsorom czy decydom,
- wciąganiu stron do współpracy, np. budowaniu zainteresowania dzięki rzetelnej i ciekawie podanej informacji, wymiana zdań z osobami o postawie (początkowo) krytycznej, wyjaśnianie stanowisk,

- zapobieganiu zakłóceniom procesu (np. blokowaniu realizacji) poprzez wciągnięcie wszystkich zainteresowanych stron "otwartego planowania" w proces opracowywania strategii / programu

- promocji strategii / programu (m.in. promocja sukcesu)

Wciągnięcie potencjalnych oponentów w szukanie rozwiązań we wczesnym stadium procesu planowania znacznie zmniejsza ryzyko odwołań i protestów w fazie realizacji, gdy każdy dzień zwłoki jest znacznie droższy, a odwołania na drodze sądowej powodują zwłokę trudną do oszacowania.

Profesjonalna wymiana informacji to okazja do zaprezentowania pozytywnej postawy grupy zarządzającej procesem, a otwartość w komunikacji wskazuje na mocną pozycję tego, kto ją prowadzi. Wymiana informacji działa jak system "wczesnego ostrzegania" i zmniejsza ryzyko wystąpienia nieoczekiwanych zakłóceń, o których nie dowiemy się na czas, gdy poszczególne strony będą milczeć. Intensywna wymiana informacji, wciągnięcie do dyskusji sprzymierzeńców i oponentów, organizowanie akcji informacyjnych, itp. opóźnia wprawdzie działania w początkach procesu, ale w ostatecznym rozrachunku chroni przed opóźnieniami i nieoczekiwanymi problemami w fazie realizacji projektu. Władze powiatu zdają sobie sprawę z faktu, że dobra komunikacja z różnymi partnerami włączonymi w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego (grupami zadaniowymi) jest podstawą dobrej ich współpracy, prowadzącej do większego zaangażowania w realizację polityki ochrony środowiska.

Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Jest to jednocześnie najlepszy przykład partnerstwa, także publiczno-prywatnego w celu np. wykonania tzw. montażu finansowego. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych. Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków. Podobne rozwiązanie może być przyjęte w przypadku wspomagania przedsięwzięć związanych ze zmianą nośnika energii w systemach ogrzewania w domach mieszkalnych. Współdziałanie w ramach gospodarki wodno-ściekowej czy gospodarki odpadami będzie polegało na uzgodnieniach dotyczących finansowania i organizacji działań w tym zakresie. Szczególnie istotne będzie działanie w porozumieniu w przypadku współfinansowania przedsięwzięć oraz korzystania z funduszy UE. Stosowne porozumienia (być może o charakterze stowarzyszenia) należy poczynić wcześniej z uwagi na wymagania proceduralne w przypadku aplikacji o fundusze w UE.

Władze powiatu lipnowskiego oczekują współpracy ze strony poszczególnych gmin, przemysłu i organizacji publicznych, dla osiągnięcia lepszego poziomu ochrony środowiska. Konwencjonalne podejście do kształtowania polityki ochrony środowiska (system nakazowo-kontrolny z wykorzystaniem instrumentów regulacyjnych i bodźców ekonomicznych) jest wciąż dominujące; przemysł musi spełniać normy i uiszczać opłaty ustanowione przez rząd, a przeważającymi technikami ochronnymi są technologie "końca rury", np. utylizacja odpadów. Korzystne uzupełnienie stanu obecnego w zakresie efektywnego zarządzania środowiskiem powinno stanowić komplementarne podejście bazujące na współpracy, z zaangażowaniem "grup zadaniowych /docelowych". Kooperatywne kształtowanie polityki ochrony środowiska jest efektywniejsze dla np. zrównoważonego rozwoju przemysłu, niż tradycyjne regulacje nakazowo-kontrolne. Wynika to z lepszego wykorzystania potencjału zaangażowanej tu strony przemysłowej.

Rozwiązywanie problemów środowiskowych w powiecie lipnowskim można wesprzeć poprzez dobrowolne porozumienie w zakresie wdrażania "Programu ochrony środowiska dla

powiatu lipnowskiego", zawarte między Starostą, organami wykonawczymi gmin, Wojewodą Kujawsko-Pomorskim, Marszałkiem Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezesem WFOSiGW, Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska oraz wybranymi podmiotami gospodarczymi / instytucjami / organizacjami, reprezentowanymi przez Dyrektora Naczelnego lub Prezesa. Porozumienie takie wyraża wolę podejmowania wspólnych działań, które pozwolą na skuteczne i efektywne wdrażanie Programu.

- Instrumenty strukturalne

Instrumenty strukturalne rozumiane są jako narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych. Są to przede wszystkim strategie i programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego.

Strategie i programy wdrożeniowe

Strategia rozwoju gospodarczego powiatu lipnowskiego jest dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali powiatu. Dokument ten jest bazą dla programów sektorowych (np. dot. rozwoju przemysłu, turystyki, ochrony zdrowia, itd.), a także daje ogólne wytyczne co do kierunków działań w zakresie ochrony środowiska.

Program ochrony środowiska dla powiatu lipnowskiego jest zarówno planem polityki ochrony środowiska do 2011 roku, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe 4 lata (2004 – 2007r.). Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w przemyśle czy rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców powiatu.

Również *plan gospodarki odpadami* opracowany w ramach niniejszego projektu jest planem strategicznym i wdrożeniowym. Podaje on zarówno projektowany system gospodarowania odpadami, ale także rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć oraz harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródeł.

Systemy zarządzania środowiskowego

Od zakładów przemysłowych, które nadal są źródłem poważnych zagrożeń dla środowiska, oczekuje się zwiększonej aktywności na rzecz jego ochrony. Ochrona ta nie może sprowadzać się tylko do naprawy już zaistniałych szkód i spełniania wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska. Konieczne staje się przede wszystkim zapobieganie powstawaniu

negatywnych oddziaływań czy szkód w środowisku. Działania na rzecz ochrony środowiska wymuszane były przez czynniki zewnętrzne: społeczeństwo, przepisy prawne, administrację publiczną zajmującą się ochroną środowiska, a także międzynarodowe otoczenie.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegające na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja ***zarządzania środowiskowego***.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy. Idea ta jest realizowana poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (systemy sformalizowane - np. normy ISO 14 000 EMAS, lub niesformalizowane - np. Program Czystszej Produkcji). Powinny być prowadzone działania inspirujące firmy do starań o wprowadzenie systemu zarządzania środowiskowego, wskazujące na niewątpliwe korzyści wynikające z jego wprowadzenia. W późniejszym etapie należy poszukiwać sposobu jak włączyć system zarządzania środowiskowego w pozwolenia wydawane przez Wojewodę lub Starostę dla zakładów zlokalizowanych w powiecie lipnowskim. Takie podejście jest zgodne z polityką Unii Europejskiej, która poleca systemy zarządzania środowiskowego jako wyraz własnej odpowiedzialności przemysłu za sprawy środowiskowe.

Wspomniane systemy zarządzania środowiskowego polecane są również dla zakładów gospodarki komunalnej oraz instytucji publicznych, w tym Urzędów Powiatowych i Urzędów Gminnych.

12.2. Upowszechnianie informacji o środowisku

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu (art. 19 POŚ). Zakres informacji i zasady ich udostępniania określa POŚ Dział IV Informacje o środowisku.

Starostwo powiatowe będzie maksymalnie wykorzystywało nowoczesne środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych SP o dane dot. oceny stanu środowiska w powiecie i informacje nt. realizacji niniejszego programu.

Wstępem będzie umieszczenie na stronie internetowej Programu, po jego przyjęciu Uchwałą Rady Powiatu.

Zostaną podjęte działania zmierzające do udostępniania społeczeństwu danych poprzez elektroniczne bazy łatwo osiągalne poprzez publiczne sieci telekomunikacyjne. Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

12.3. Organizacja zarządzania środowiskiem

Zarządzanie środowiskiem w okresie początkowym będzie **wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania środowiskiem od struktury zarządzania tym programem**. Jednakże, docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w powiecie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie **unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem**.

Ogólne zasady zarządzania środowiskiem

Dotychczasowy rozwój teorii i praktyki zarządzania ekologicznego wskazuje, że system zarządzania realizujący cele ekologiczne powinien opierać działania na następujących zasadach:

- zanieczyszczający płaci, użytkownik płaci,
- przezorności,
- współodpowiedzialności,
- pomocniczości.

Są to zasady powszechnie już akceptowane i stosowane w wielu krajach. Jednocześnie z istoty koncepcji zrównoważonego rozwoju wynikają tzw. złote reguły zarządzania ekologicznego:

- nieodnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane w takim zakresie, w jakim istnieje możliwość ich substytucyjnego kompensowania zasobami odnawialnymi,
- odnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane tylko w zakresie nie przekraczającym stopnia ich odnawialności,
- chłonność środowiska nie powinna być w żadnym zakresie przekroczona,
- różnorodność biologiczna środowiska nie powinna maleć. Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach. W powiecie zarządzanie dotyczy działań własnych (podejmowanych przez powiat) oraz działań poszczególnych gmin, ważnych w skali powiatu, a także jednostek organizacyjnych, obejmujących działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Ponadto administracja publiczna województwa również w ramach swoich obowiązków i kompetencji realizuje zadania związane z zarządzaniem środowiskiem w powiecie.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stała kontrola emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
 - kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
 - porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska,
- Jak wcześniej powiedziano, podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska są wojewoda i starosta. Istotnym novum w nowym podziale kompetencji jest nałożenie na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych ochrony środowiska obowiązku wzajemnego

informowania się i uzgadniania. Na uwagę zasługuje w tym kontekście wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działania Inspekcji Ochrony Środowiska, a także przyznanie odpowiednich uprawnień kontrolnych organom samorządowym. Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

Zarządy województw, powiatów i gmin sporządzają programy ochrony środowiska w celu realizacji polityki ekologicznej państwa.

Dokumenty dotyczące zagospodarowania przestrzennego sporządza się na wszystkich szczeblach, ale nie wszystkie mają jednakową moc prawną i rolę w całym systemie. Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w omawianej strukturze ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Oznacza to w uproszczeniu, że wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szanse

realizacji, jeśli znajdą odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Samorząd powiatowy określa również *strategię rozwoju powiatu*, na którą składa się m.in. racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

Podstawową zasadą realizacji programu ochrony środowiska powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szanse na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania nim. Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem.
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność powiatu lipnowskiego jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na **Zarządzie Powiatu**, który składa Radzie Powiatu raporty z wykonania Programu. Zarząd współdziała z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego oraz samorządami gminnymi, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska.

Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOSiGW).

Ponadto **Zarząd Powiatu** współdziała z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (IS, WIOS), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Bezpośrednim realizatorem zadań nakreślonych w programie są: samorządy gminne jako realizatorzy inwestycji w zakresie ochrony środowiska na własnym terenie oraz podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez Program.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczytelnienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji. Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą Programu są mieszkańcy powiatu lipnowskiego, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocena taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

12.4. Monitoring wdrażania Programu

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań
- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności.

Zarząd Powiatu będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu.

W początkowym okresie wdrażania Programu, również co dwa lata, będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach. Oznacza to, że pod koniec 2005 roku powinna być przygotowana nowa lista obejmująca lata 2006 – 2009. W cyklu czteroletnim będzie oceniany stopień realizacji celów średniookresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2011 r.) Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

- *Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata)*
- *Opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co dwa lata)*
- *Aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata)*

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej.

Poniżej (tabela 5.1.) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy (2002r.)
<i>A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko</i>		
1.	Jakość wód powierzchniowych	Przeważa klasa czystości III i non, sporadycznie klasa II
2.	Jakość wód podziemnych	Przeważa klasa czystości II i III
3.	Łączna długość sieci wodociągowej na obszarach wiejskich (2001r.)	1029,9 km
4.	Łączna długość sieci kanalizacyjnej (2001r.)	65,6 km
5.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków – stan na 2001r.	22,8 %
6.	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	4063m ³ /dobę

7.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych / 1 mieszkańca x rok	128 kg
8	Ilość odpadów komunalnych złożonych na składowiskach w roku 2002	8776 Mg
9.	Ilość odpadów przemysłowych złożonych na składowiskach w roku 2002	10648,5 Mg
10.	Wskaźnik lesistości powiatu.	21,6 %
11.	Procentowy udział powierzchni terenów objętych ochroną prawną	10,05 %*
12.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	b.d.
<i>B. Wskaźnik świadomości społecznej</i>		
13.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny jakościowej	b.d.
14.	Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców	b.d.
15.	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych	b.d.

Tabela 5.1. Wskaźniki monitorowania Programu

* - obliczono dodając powierzchnie obszaru krajobrazu chronionego i 4 rezerwatów, a następnie mnożąc uzyskany wynik przez 100 i całość dzieląc przez powierzchnię powiatu

Określenie powyższych wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

- Pochodzących z monitoringu środowiska (grupa A). Informacje te pochodzą głównie z WIOŚ
- Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych (grupa B), np. raz na 4 lata.

Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do Starostwa, Urzędów Gmin, Wojewody, WIOŚ.

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji „Programu ochrony środowiska” a w oparciu o tę ocenę– aktualizować program.

12.5. Harmonogram wdrażania Programu

W tabeli poniżej przedstawiono harmonogram wdrażania „Programu Ochrony Środowiska powiatu lipnowskiego”. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej.

Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela: Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska powiatu lipnowskiego"

Lp.	Zadania	Rok	2003	2004	2005	2006	2007	Itd.
1.	Program ochrony środowiska powiatu							
	a) Cele do 2010 roku i kierunki działań	Do 2011					Do 2015	
	b) lista przedsięwzięć proponowanych do realizacji w latach 2004 -2007	2004 do 2007			2006 - 2009		2008 do 2011	
2.	Monitoring							
2.1.	<i>Monitoring stanu środowiska</i>							
2.2.	<i>Monitoring polityki środowiskowej</i>							
	▪ Mierniki efektywności Programu							
	▪ Ocena realizacji listy przedsięwzięć							
	▪ Raporty z realizacji Programu							
	▪ Ocena realizacji celów do 2011 roku (2015, itd.) i kierunków działań							

Główne działania w ramach zarządzania Programem

W oparciu o poprzednie paragrafy niniejszego rozdziału w tabeli powyżej przedstawiono najważniejsze działania w ramach następujących zagadnień: wdrażanie "Programu ochrony środowiska" (koordynacja, weryfikacja celów ekologicznych, strategii ich i listy przedsięwzięć, współpraca z różnymi jednostkami), edukacja i komunikacja ze społeczeństwem (w tym system informacji o środowisku), systemy zarządzania środowiskiem, monitoring stanu środowiska. Dla każdego zagadnienia wskazano instytucje uczestniczące w realizacji wyszczególnionych działań.

Tabela: Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem

Tabela 5.3. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004 - 2007	Instytucje uczestniczące
1.	Wdrażanie "Programu ochrony środowiska ..."	<ul style="list-style-type: none"> - Koordynacja wdrażania "Programu ..." - Współpraca z różnymi Jednostkami - Ocena wdrożenia przedsięwzięć (2x, 2006 i 2008) - Ocena realizacji i weryfikacja celów ekologicznych i kierunków działań (1x, 2005) - Raporty o wykonaniu Programu (2x, 2005 i 2007) 	Zarząd Powiatu, Samorzady gminne, Inne jednostki wdrażające Program
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej w oparciu o instytucje zajmujące się tym zagadnieniem - Realizacja ustawy o dostępie do informacji o środow. i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko - Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, Internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programów - Stosowanie systemu "krótkich informacji" o środowisku (wydawanie ulotek i broszur informacyjnych) - Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej i komunikacji ze społeczeństwem 	Zarząd Powiatu Gminy Zarząd województwa WIOS, Organizacje pozarządowe
3.	Systemy zarządzania środowiskiem	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie i promowanie zakładów / instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem 	Zarząd Powiatu, Wojewoda Fundusze celowe
4.	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi Informacje o stanie środowiska w powiecie	WIOS, WSSE Zarząd Powiatu

XIII. ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU

W niniejszym rozdziale omówiono potencjalne źródła finansowania i ich szacunkowy udział w kosztach realizacji przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie". Koszty wdrażania "Programu ..." zostały określone dla okresu 2004 - 2007. Dla dalszych okresów (po 2007 roku) koszty powinny być szacowane w następnych etapach realizacji Programu, w ramach uściślenia informacji i korygowania działań na podstawie badań monitoringowych.

Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska"

Niezbędnym elementem "Programu ochrony środowiska" jest wskazanie ram finansowych wdrażania "Programu ..." poprzez szacunek wielkości środków, które mogą być zaangażowane w realizację przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. Są to środki własne gmin powiatu, środki podmiotów gospodarczych, środki budżetu Państwa i budżetu województwa kujawsko-pomorskiego, a także środki pochodzące z funduszy celowych i środki pomocowe.

13.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu

Specyfika systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce jest to, że większą część wydatków ponoszą samorządy terytorialne, fundusze ekologiczne i przedsiębiorstwa, natomiast udział środków budżetu państwa jest mały.

W poprzednich latach przeciętny udział funduszy ochrony środowiska oraz dopłat do kredytów uruchamianych przez Bank Ochrony Środowiska wynosił około 30% wartości inwestycji.

W najbliższych latach rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) powinna polegać na koncentrowaniu środków na wspieranie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z UE. Jednocześnie oczekuje się spadku udziału funduszy ochrony środowiska, ze względu na ogólną poprawę stanu środowiska, a co za tym idzie zmniejszenie wpływów z tytułu opłat i kar ekologicznych. Natomiast oczekuje się większego niż dotychczas zaangażowania środków pomocowych, w tym z funduszy przedakcesyjnych oraz po uzyskaniu członkostwa w UE - funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (2004 - 2006). Inwestycje przewidywane do realizacji w przemyśle będą finansowane ze środków własnych i kredytów komercyjnych oraz uzupełniająco z funduszy ochrony środowiska, pod warunkiem uznania danego zadania za priorytetowe w skali województwa.

Jak wspomniano wcześniej, istotny ciężar finansowania inwestycji w infrastrukturze pozostanie na barkach gmin, często poprzez zaciąganie długu w bankach i w międzynarodowych instytucjach finansujących (np. EBOiR). Coraz częściej gminy podejmują decyzje o udzieleniu praw inwestorowi zewnętrznemu do wykonywania działań z zakresu ochrony środowiska poprzez spółki z udziałem gminy, który to udział jest gwarancją jej wpływu na decyzje podejmowane przez spółkę oraz na jakość świadczonych usług.

W oparciu o analizę źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska w ostatnich latach w Polsce, województwie kujawsko-pomorskim i gminach powiatu lipnowskiego oraz prognoz co do perspektywicznych źródeł, przewiduje się następujące źródła finansowania wdrażania Programu w najbliższych czterech latach: **Środki własne gmin i powiatu, FOŚiGW, budżet państwa, środki pomocowe UE, środki własne podmiotów gospodarczych.**

Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 - 2007

Kalkulacja kosztów dotyczy wykonania zadań, które będą realizowane w latach 2004 - 2007 ponieważ szacunek kosztów w dłuższych okresach jest obciążony dużym błędem i staje się mało przydatnym. W okresie tym przewiduje się działania z zakresu:

- Zarządzania środowiskiem zgodnie z celami i strategią Programu Ochrony Środowiska; koordynacja / zarządzanie, monitoring wdrażania programu, doskonalenie przepływu informacji, edukacja ekologiczna.
- Inwestowania w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska (zgodnie z listą przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2011).

Szacunkowe koszty wdrażania "Programu ..." w latach 2004 - 2007 przedstawiono w tabeli zbiorczej. Koszty te zostały określone w oparciu o:

- szczegółowe dane zgłoszone przez różne jednostki nt. kosztów realizacji konkretnych przedsięwzięć lub szacunek kosztów przeprowadzony w oparciu o średnie wskaźniki dotyczące budowy i eksploatacji urządzeń,

- ocenę wielkości środków możliwych do zaangażowania (tzw. ramy finansowe).

XVI. Streszczenie programu w języku niespecjalistycznym

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Lipnowskiego został opracowany na podstawie porozumienia pracowników Wydziału Środowiska Rolnictwa i Leśnictwa a Starostą Lipnowskim, w związku z wymaganiami ustawy o ochronie środowiska.

Celem programu jest określenie stanu środowiska na terenie powiatu, kierunku przewidywanych zmian oraz przedstawienie propozycji działań zmierzających do przebudowy systemu działań w zakresie ochrony środowiska na terenie powiatu pod kątem spełnienia standardów Unii Europejskiej.

W programie opisano aktualny stan środowiska w zakresie gleby, wód, atmosfery, hałasu promieniowania elektromagnetycznego, gospodarki odpadami. Przedstawiono źródła powstawania czynników szkodliwych na rzecz środowiska, określono ich cechy i ilości. Zaproponowano model gospodarki oparty na doświadczeniach oraz legislacji krajów Unii, spełniających unijne standardy w zakresie ochrony środowiska. Sformułowano listę działań priorytetowych w zakresie ochrony środowiska, która powinna zostać zrealizowana do 2011 roku i obejmuje następujące elementy:

- zarządzanie środowiskiem
- gospodarka odpadowa
- gospodarka wodno – ściekowa
- ochrona atmosfery, odnawialne źródła energii
- ochrona krajobrazu i zasobów przyrody

- mała retencja, melioracje szczegółowe
- ochrona przed hałasem

W programie omówiono podstawowe cele polityki ekologicznej powiatu lipnowskiego, wynikające z ogólnych założeń dotyczących polityki ekologicznej kraju. Zwrócono szczególną uwagę na zagadnienia dotyczące limitów zużycia, racjonalizacji zużycia wody, zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji, zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, wzbogacenie i racjonalizacja eksploatacji zasobów leśnych. Zwrócono szczególną uwagę na cele i kierunki działań polityki ekologicznej w sferze jakości środowiska tj.: gospodarowania odpadami, jakości przemian i zmian klimatu, stosunków wodnych i jakości wód, hałasu, bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego oraz nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Wykaz przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska w okresie krótkoterminowym do roku 2004 i długoterminowym do roku 2011 przedstawiono w rozdziale *Plan operacyjny na lata 2004-2011* do opracowania określając podmiot realizujący, kierunek, cel, wartość.

W programie przedstawiono sposób monitoringu i sprawozdawczości z realizacji, jak również przedstawiono harmonogram jego realizacji.

Zarządzanie „Programem Ochrony Środowiska” powinno odbywać się w strukturze zadaniowo-instrumentalnej, obejmując wszystkie jednostki organizacyjne świadomie uczestniczące w jego realizacji.

Przy realizacji Programu, w nastawieniu na maksymalną samowystarczalność Powiatu w dziedzinach objętych zadaniami priorytetowymi, stoimy przed niepowtarzalną szansą radykalnego obniżenia bezrobocia, zwiększenia produkcji w rolnictwie i tworzenia Środowiska przyjaznego Człowiekowi.